

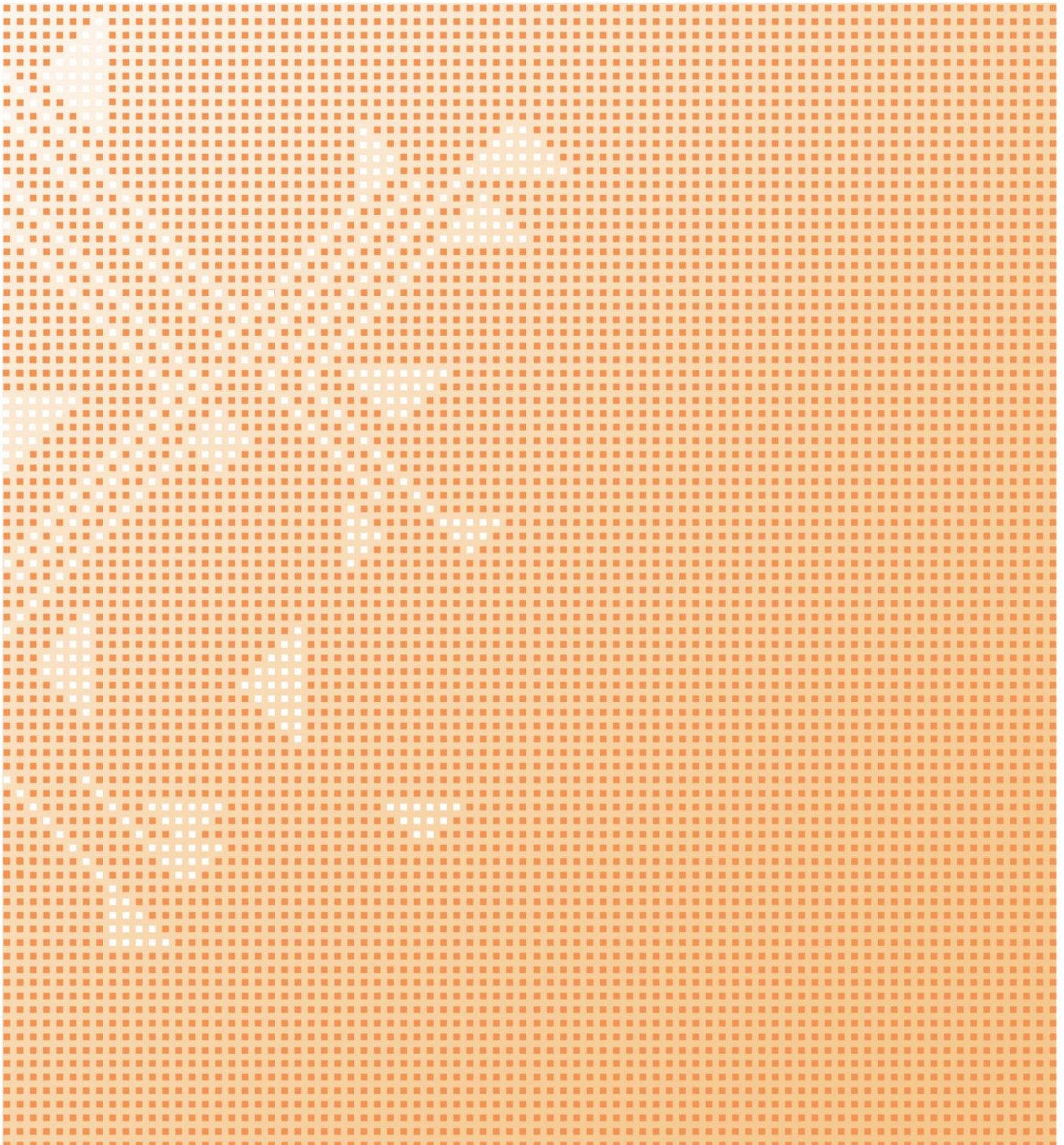
Sámi allaskuvla
Sámi University of Applied Sciences

Nuohttái vuolgit

Láhpoluobbala guovllu várpenamaid guorahallan syntávssalaš-semantihkalaš
geahčanguovllus

Mikkel Rasmus Logje

Sámejiela ja sámi girjjálašvuoda masterbargu, 2022

Čoahkkáigeassu

Dán masterdutkanmušas lean guorahallan Láhpoluobbala guovllu várpenamaid syntávssalaš-semantihkalaš analysamálla mielde. Lean jearahallan informánttaid, ja olles dutkamuš vuodđuduvvá informánttaid dieđuide. Dutkanmateriálas leat oktiibuot 108 várppi, ja oktiibuot 103 várppis lea nama. Mu materiálii lea mihtilmas dat, ahte várppiin sáhttet leat máŋga nama ja nammavariántta, ja dan geažil várppiid ja várpenamaid lohku ii leat seamma. Mu materiálas leat oktiibuot 119 várpenama. Bohtosat čájehit dan, ahte 58% dutkanguovllu namain leat metonymalaš sirddanamat ja 20% namain fas leat adposišuvdnaráhkadusat.

Abstract

In this master's thesis, I have analyzed seine fishing ground names in Láhpoluoppal area by using syntactic-semantic classification as a method. I have interviewed some informants, and the research is based on their knowledge and information. In the research materials, there are a total of 108 seine fishing grounds, and a total of 103 of these have names. What characterizes my research material is, that the seine fishing grounds can have several names and several name variants. Therefore, the number of the seine fishing grounds, and the number of the names are not the same. The results show, that 58% of the names are metonymic names and 20% are adpositional constructions.

Sisdoallu

Čoahkkáigeassu	1
Abstract	2
Sisdoallu	3
1 Láidehus	6
2 Dutkanfáddá ja dutkamuša ulbmilat	7
2.1 Ovddeš dutkamušat	7
3 Dutkanmateriála ja dutkanguovlu	10
3.1 Dutkanmateriála	10
3.2 Informánttat	11
3.3 Dutkanguovlu	13
4 Nuohtti, nuohttun ja várppit	17
4.1 Nuohttebivdu duon doloža rájes	17
4.2 Várppit ja várpenamat	18
4.3 ”Nuohtái vuolgit”	20
5 Metodologalaš ja teorehtalaš lahknanvuohki	22
5.1 Báikenammadutkama terminologijja	22
5.1.1 Namma ja appellatiiva	22
5.1.2 Báikenamaid ráhkadus ja sisdoallu	24
5.1.3 Nammačoahkit ja nammaráiddut	26
5.1.4 Nammavariánttat	27
5.1.5 Sirddanamat	29
5.2 Syntávssalaš-semantihkalaš analysamálla	30
5.3 Dán dutkamuša klassifiserenmálla	32
6 Láhpoluobbala guovllu várpenamaid gielalaš analysa	38
6.1 Guovtteosat namat	38
6.1.1 Nama mearussoassi lea substantiiva	38
6.1.2 Nama mearussoassi lea olbmonamma	40

6.1.3	Nama mearusoassi lea adjektiivattribuhtta	41
6.2	Ovttá- dahje guovtteoasat varierejeaddji namat	43
6.2.1	Metonymalaš sirddanamat	43
6.2.2	Appellatiivavuđot namat	51
6.2.3	Namat mat sisttisdoallet adposišuvdnaráhkadusa dahje eará sáni dahje sátnelihtu mii almmuha gokko báiki lea	53
6.2.4	Namain dáhpáhuvvá vuodđooasi ellipsa	56
6.3	Mearusoassi spesifisere báikenama	57
7	Bohtosiid guorahallan	62
7.1	Várppi dárkilis sajádat	62
7.2	Namaid variašuvdna ja geavahus	63
7.3	Nammasystema	65
7.4	Dutkanmateriála syntávssalaš-seminatihkalaš analysa	66
8	Loahpahus	67
9	Gáldut	69
10	Mildosat	75

1 Láidehus

Báikenamat leat oassi olbmo árgabeaivvis ja gulahallamis. Báikenamaid vehkiin sáhtát mitalit gos orut, gosa leat mannamin ja gos boadát. Máilmmis gávdnojit lohkameahttun ollu jávrrit, várit, jogat ja eará eanagáhppálagat, muhto dat eai leat doarvái spesifiserejeaddjit, ahte duhtadivčče olbmuid dárbbu earuhit birrasa báikkiid (Kiviniemi 1978: 73). Báikenamat doibmet namalassii gielalaš gilkorin maid olmmoš darvviha čuožáhagaide, maid atná dárbbášlažžan identifiseret ovttain áidnalunddot namain (Helander 2008: 35).

Namat geavahuvvojit buot kultuvrrain ja buot gielain (Ainiala ja earát 2008: 9). Báikenamat leat maiddái dehálaš kulturmuittut, mat čájehit mo ovddeš olbmot leat geavahan eatnamiid (Magga 1991: 5). Iešguđetge servvodagain leat iežaset báikenammasystemat, mat speadjalastet goittot oasáža sin kultuvrras ja eallinvuogis. Báikenamat sáhttet čájehit mo olbmot geavahit ja oidnet eatnamiid, ja earret eará ealáhusain lea leamaš dehálaš mearkkašupmi topográfalaš appellatíivvaide. Ealáhusat leat ovdamearkka dihtii váikkuhan dasa, guđe sánit leat áiggiid čađa šaddan dehálažžan sápmelaččaide iešguđetge guovlluin. (Valtonen 2003: 64; Helander 1991: 77; Helander 2015: 60.)

Vaikke Sámis leat oktasaš vuogit maiguin bidjet namaid báikkiide, de leat liikká sámi kultuvra ja ealáhusat muhtun muddui heterogenalaččat, ja oktasaš vugiid lassin gávdnojit maiddái báikkálaš nammabidjanvuogit (Valtonen 2003: 64; Helander 1991: 77; Helander 2015: 60). Mearrasámi guovllus lea ovdamearkka dihtii dábálaš geavahit báikenamaid maiddái go johtet meara, ja sis lea rikkis topográfalaš terminologiija govvidit meara ja mearragátti, mat leat sin ealáhusaid guovddážiis. Boazosámiide fas lea duottarmáilbmi guovddážiis, ja nu sin giella lea heivehuvvon duottarmáilbmái (Helander 1991: 77; Juuso 2018: 1).

Siseatnama dáluolbmuin leat fas iežaset vuogit govvidit iežaset resursaguovlluid. Okta dehálaš oassi dáluolbmuid árbevierus ja birgenlágis lea nuohttun ja čuožabivdu, ja earret eará Guovdageainnu suohkaniin leat nuohttevárppit leamaš dábálaččat, go dainna leat bivdán sihke čuožža, sirkki ja rávddu. (Keskitalo 1998: 150, 154–156; Bals ja earát 2002: 51).

2 Dutkanfáddá ja dutkamuša ulbmilat

Dán barggus guorahalan Láhpoluobbala guovllu várpenamaid *typologalaš* geahččanguovllus, man vuodđun lea namaid ja nammasystemaid ráhkadusaid dutkan ja man jurddan lea hábmet oppalaš gova báikenammarájus (Ainiala ja earát 2008: 70). Metodan geavahan onomastihka typologijja suorggi *syntávssalaš-semantihkalaš klassifiserenmálla* mas dutkan váldá vuodu báikenamaid ráhkadusas ja das mo namat leat oassin gielas ja giellageavaheamis (Ainiala ja earát 2008: 71; Valtonen 2014: 200.) Barggus guorahalan makkár gielalaš iešvuodát báikenamain leat ja mii lea leamaš motivašuvdnan várpenamaid navdimis. Ulbmilin lea namalassii oažžut oppalaš bajilgova das, mo Láhpoluobbala guovllu várpenamaid nammavuogádat lea.

Dutkanguovllu ja dutkančuozáhaga válljemii lean ožžon veahki iežan áhkus, Lojji Gárenis. Son árvalii ahte sáhtášin čohkket várpenamaid Láhpoluobbala guovllus ja čállit daid birra. Dán jurdagis lean dan rájes bisson.

Barggu čáledettiin lean oaidnán ahte várpenamaid livččii miellagiddevaš maddái dutkat kultuvrralaš ja kognitiivvalaš geahččanguovllus, daningo informánttain leat ollu dieđut várppiid iešvuodaid birra, mat eai boađe ovdan várpenamain. Válljejin liikká dán dutkamušas bissut syntávssalaš-semantihkalaš analysamálles.

Barggu ulbmilin lea maddái sihke dokumenteret várppiid ja várpenamaid, ja čalmmustahttit nuohttunárbevieru, mii dán áigge orru jávkamin. Čállinproseassa áigge lean vásihan ahte ollugat eai dieđe mat várppit leat. Go lean mitalan ahte guorahalan várpenamaid, de lean seammás šaddan čilget mat várppit leat. Anáinge erenoamáš dehálažžan buktit ovdan dieđuid várppiid ja daid namaid birra, go dat leat dehálaš oassi dáluolbmuid árbedieđus.

2.1 Ovddeš dutkamušat

Láhpoluobbala guovllu báikenamat eai leat dán rádjái vel dutkojuvvon. Láhpoluobbala guovllu báikenamat leat gal dokumenterejuvvon muhtun muddui (gč. ee. Qvigstad 1938: 115–120; NSL 1997), muhto ollu mikrotoponymat, nugo Láhpoluobbala guovllu várpenamat, eai leat dokumenterejuvvon. Maddái Norgga kártavuogádagain (SSR)

váilot ollu namat Láhpoluobbala birrasis, mii čájeha dan, ahte ollu namat eai leat dokumenterejuvvon.

Sámegeiel várpenamat eai leat dutkojuvvon nu ollu ovdal. Anne Britt Hætta (2003) lea čállán gaskafágabarggu Vuorašjávrris várpenamaid birra, muhto bargu ii leat almmuhuvvon. Liv Karin Klemetsen (2021) lea čállán mastergráda Ávžži guovllu namaid birra, ja su guorahallamis leat maiddá Ávžži guovllu várpenamat. Taarna Valtonen (2022) lea fas artihkkalisttis guorahallan anárašgiel ja nuortalašgiel várpenamaid.

Sámegeiela várpenamat leat gal dokumenterejuvvon muhtun muddui. Ovdamearkka dihtii čállá Keskitalo (1998: 152, 154) ahte Siebe Juhán Máhtte lea kártii registreren várpenamaid Bajášjávrris, Suolojávrris ja Gálššas, Guovdageainnu suohkanis. Ilmari Mattus (2015: 385–387) lea fas čohkken anárašgiel várpenamaid. Son čállá (2015: III) ahte báikenammačoakkáldat lea čohkkejuvvon báikenammaregistariin ja kárttain.

Davviriikkaid kártadoaimmahagaid kártavuorkkain eaige gávdno beare galle várpenama. Buot kártavuogádagain gávdnojit namat main *várpi* lea nama mearusoassin, nugo *Áidnavárpijávri* Eanodagas, *Syejivárppáánjargâ* Anáris (KKP), *Várpeluokta* Árjepluovis (LMV) ja *Fárpenjarga* Kárášjogas (SSR). Dát namat sáhttet čujuhit dasa ahte leat várppit lahkosis, dahje ahte dát namat gullet seamma nammačoahkkái dahje -ráidui go várpenamat.

Ruota bealde, Giehtaruohtasa ráji lahka leat dakkár namat go *Áidnavárpi* ja *Áinnavárpi* (LMV). Kárta mielde namain leat guokte refereantta, muhto gielalaš sisdoalu dáfus orrot namat leamen dušše ovttá nama variánttat. Dasa lassin ii čujut kárta makkárga jávrái iige johkii, nu ahte lea váttis meroštallat leatgo dát várppi namat.

Norgga kártavuogádagas (SSR) fas gávdnojit 19 várpenama Guovdageaineanus Mierojávrris ja Gievdneguoikka gaskkas main *várpi* lea namaid vuodđooassin (gč. kárta 1). Dát namat leat jáhkkmis merkejuvvon álgoálggus ekonomalaš kártaide.

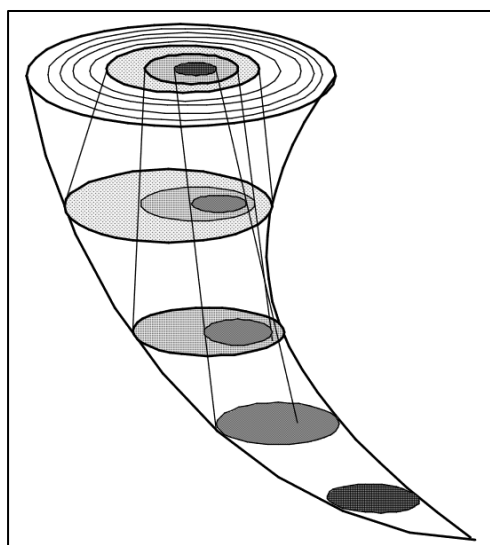
3 Dutkanmateriála ja dutkanguovlu

3.1 Dutkanmateriála

Barggu dutkanmateriálan leat Láhpoluobbala guovllu várpenamat. Dutkanmateriálas leat oktiibuot 108 várppi ja dáin lea 103 várppis namma. Dutkanmateriála vuodđuduvvá jearahallamiidda ja informánttaid dieđuide.

Dieđamáilmmis lea gáibádussan earret eará ahte dutki nákke duođaštit iežas čuoččuhusaid, muhto álgoálbmogiid báikenammadutkamis lea váttisvuhtan dat go eai leat olus historjjálaš duođaštusat mat doaimmaše doarjjan dutkamušain. Nu lea maiddái Sámis ja sivvan dasa lea go stuorámus oassi sámegiel báikenamain leat álo leamaš njálmmálaš giela hálddus ja leat vuottáhallas eanetlogugielaid čálalaččat dokumenterejuvvon gáldodieđuide. (Helander 2008: 24–25.)

Mu dutkanguovllu materiála maiddái čájeha dan, ahte várpenamat leat bisson olbmuid njálmmálaš gielas. Lean viggan oheat Láhpoluobbala guovllu várpenamaid sihke kártavuogádagain ja báikenammačoakkáldagain, muhto in leat gávdnan namaid makkárge gálduin. Dat mearkkaša maiddái ahte mus eai leat diakronalaš dieđut materiála namain, ja guorahallas vuodđuduvvá synkronalaš dutkamii. Govvosis 1 lea Eero Kiviniemi (1990: 43) dahkan čoarvegovus, mainna son govvida namaid agi.

Govvus 1: Báikenamaid áigečoarvi (Kiviniemi 1990: 43).

Čoarvegovvosa bajimus gearddi rieggát ovddastit iešguđetge ahkásaš báikenamaid. Nuoramus namat leat olggumus rieggás ja mađi siskeleappos riekkis lea, dađi boarrásut namaid dat ovddasta. Bajimus geardi visualisere lagamus áigodaga ja viidámus báikenammaráju. Čoarvegovvosa vuolit rieggát ovddastit boarrásut nammagerddiid. Buot vuolimus gerddiid namat, mat ovddastit buot boarráseamos namaid, juogo eai gávdno otná báikenammarájus, dahje namaid álgoálgosaš giela ii leat vejolaš dulkot. Čoarvegovvosa hápmi govvidage dán. Čoarverieggáid ivnnit fas ovddastit namaid čađačuovgivuođa; mađi seavdnjadut ivdni rieggás lea, dađi váddásut lea guorahallat namaid etymologalaččat. (Kiviniemi 1990: 43; Magga-Eira 2010: 2.)

Čoarvegovvosa bajimus geardi ovddasta mu dutkanáigodaga, namalassii dan áigodaga goas lean materiála háhkan. Mu materiála namat leat fasttain iešguđetge agis, muhto dán barggus in áiggo duođi eambo guorahallat materiála namaid agi.

3.2 Informánttat

Informánttaid lean strategalaččat välljen sin máhtuid vuođul. Nuohttunárbevierru ii leat dán áigge šat nu guovddáš oassi láhpoluobbalhasaid eallinlágis, nu ahte informántan lean välljen sin geat leat nuhtton vel mađimus áiggiid. Jearahallamiid ráhkkaneamis čuvvon Postholma ja Jacobsena (2011: 63–83) rávvagiid, main soai buktiba ovdan beliid maid jearahalli berre árvvoštallat ovdalgo vuolgá jearahallat. Soai čálliba earret eará ahte lea dehálaš jurddašit man birra áigu jearrat dieđuid, geainna galgá hupmat, dialoga hámi, ja dasa lassin mo galgá čađahit jearahallamiid. Jearahallamat sáhttet dáhpáhuvvat mángga láhkái, muhto diehtočoaggi ferte ieš gávdnat buori vuogi das mo son oázžu dieđuid buoremusat. Dalland (2012: 163) čálláge ahte go dutki vällje informánttaid sin máhtuid ja vásáhusaid vuođul, de son dahká strategalaš välljemiid. Lean dáid beliid atnán muittus go lean ráhkkanan jearahallamiidda ja čađahan jearahallamiid.

Lean jearahallan oktiibuot golbma informántta. Vuosttaš informánta lea mu iežan áddjá Nilsse-Niillasa Nils Máhtte (Nils Mathis Vars, gii lea riegeadan 1943:s). Son lea bajásšaddan Vealevuohpis, mii lea Láhpjohgáttis, ja lea ollesolmmožin fárren Láhpoluobbalii. Son lea dáluolmmoš ja lea bajásšaddan dálloaluin ja guolástemiin. Dán barggus gohčodan su *informánta NMV*.

Nubbi informánta lea mu iežan áhkku Lojji Gáren (Karen Marit Logje Vars, gii lea riegeádan 1941:s). Son lea bajásšaddan boazodoalus ja sin dálveássanbáiki lei Suonjus, mii lea giláš Láhpójávrrri davágeahčen. Su gohčodan *informánta KMLV*.

Goalmmát informánta lea fas mu ránnjá Bánni-Biera Ole Heandarát (Ole Henrik Gaino, gii lea riegeádan 1939:s). Son lea bajásšaddan Láhpoluobbalis. Son lea dáluołmmoš ja lea bajásšaddan dállođoaluin ja guolástemiin. Su gohčodan *informánta OHG*.

Informánttat NMV ja KMLV leaba náittospárra ja soai leaba ollu nuhtton fárrolaga manjimuš logijagiid áigge. Lean válljen sudno jearahallat fárrolaga. Dán válljema in leat gáhtan, go sudno ságastallamiin bohte ollu dieđut maid árvidan ahte eai livčče bohtán almmá dákkár ságastallama.

Informánta OHG ii leat nuhtton fárrolaga informánttaiguin NMV ja KMLV, ja son ii leat ovdamearkka dihtii nuhtton Láhpójávrrri Suonju beale várppiid, iige Láhpójoga ja Guovdageaineanu, nu ahte sus eai lean namat daidda. Informánttat NMV ja KMLV eaba fas leat nuhtton Guhkesjávrrri ja Roggejávrrri, nu ahte sudnos eai lean namat daidda várppiide.

Informánttaid jearahallen čakčat 2017 ja giđđat 2018. Jearahallamiid oktavuodas mannen informánttaid guossái ja jearahallamat dáhpáhuvve gievkkanbeavdeguoras. Buoremus vuohki livččii dieđusge johtit informánttaiguin buot várppiid mielde, go dalle oččoši buot dárkilamos dieđuid, eandalii báikkiid sajádaga hárrái. Nu goittotge ii lean vejolaš dán háve. Jearahallamiin ledje mus mielde kárttat, maidda merkon báikkiid sajádagaid nummiriiguin. Dát doaimmai bures, go informánttat máhtte bures lohkat kárttaid. Mus lei maiddái mielde girjjáš masa merkon seamma nummiriid ja masa čállen vel báikkiid namaid nummiriid buohta. Báddejin buot jearahallamiid, go lea veadjemeahtun muitit ja čállit buot dieđuid maid informánttat muitalit. Jietnabáttit leat mus alddán.

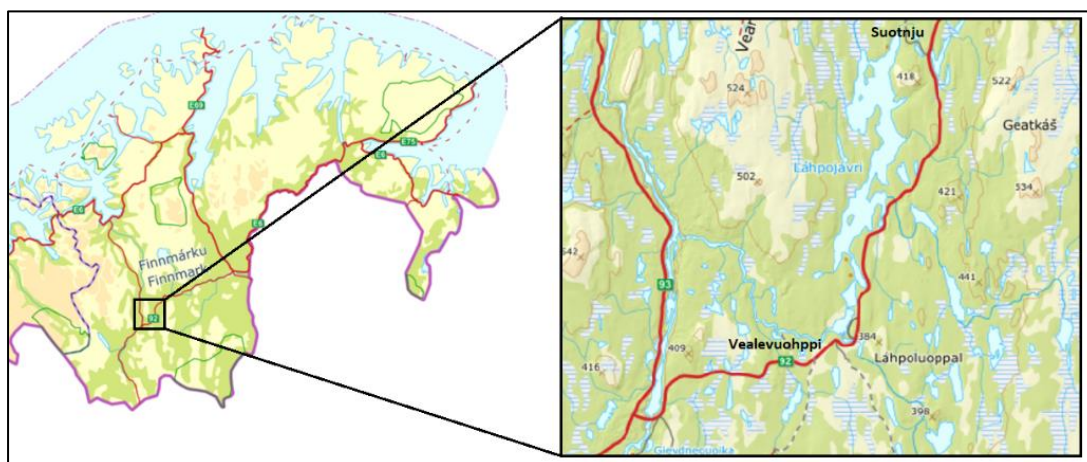
Kárttat eai speadjalaste duohta dili, ja kárttain jávket ollu detálljadieđut, mat sáhttet leat dehálaččat. Kárttain eai oidno ovdamearkka dihtii geađggit ja unna jogažat. Mu materiálas lei ovdamearkka dihtii okta várpi, man mearkan lea unna jogaš. Jogaš lea ain gávdnomis, muhto dat ii oidnon kárttas. Muhtun várppiid njuobahagaid leat báikki olbmot merkon geđggiiguin, ja dat eai oidno kárttain. Dan geažil várohan ahte muhtun várppit eai leat áibbas dárkilit merkejuvvon kárttaide.

Kárttaid čáliheami oktavuodas ledje maiddái váttisvuodát. Norgga beale kártavuogádat *Norgeskart* (SSR) rievdadii iežas neahttasiiddu giđđat 2017. Dan

oktavuođas gárte váttisvuodát kárttaid čáliheamis, nu ahte muhtun kártagovat šadde unnibun go dábálaččat. Dat dagahii ovdamearkka dihtii ahte smávva mohkážat ja njárggažat eai oidnon kárttain nu dárkilit, mii sáhhtá dagahan ahte várppiid mearkun ii leat šaddan nu dárkil.

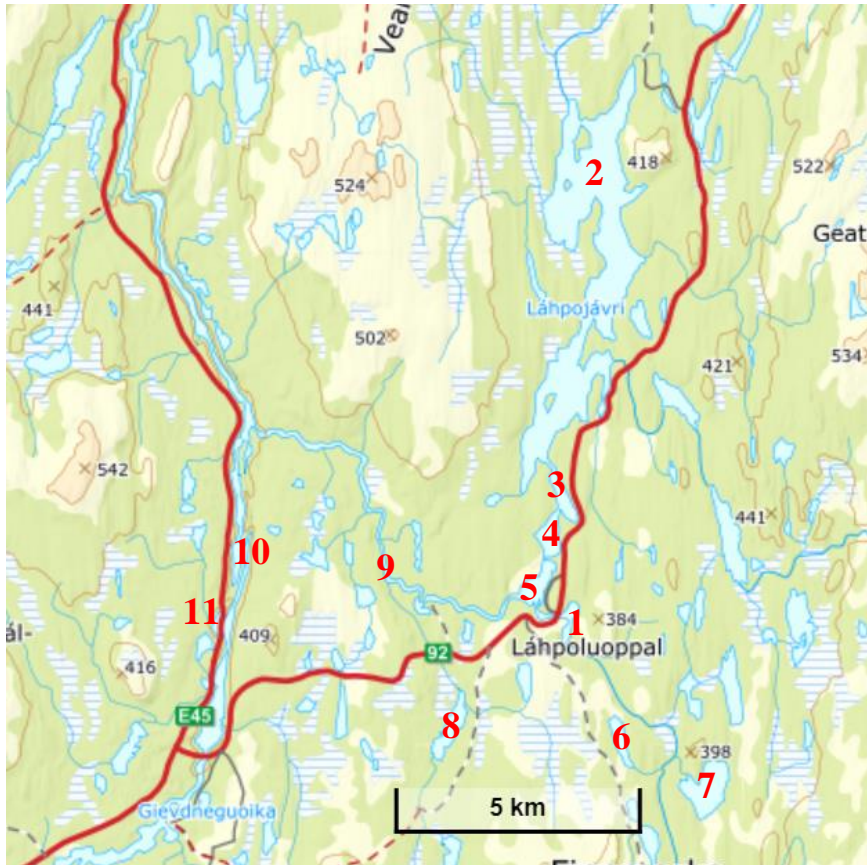
3.3 Dutkanguovlu

Láhpoluoppal lea giláš Guovdageainnu suohkanis, sullii 4 miilla davábealde Guovdageainnu čoahkkebáikki. Láhpoluobbalis leat odne sullii 30 fásta ássi. Doppe orrot sihke boazosápmelaččat ja dálu olbmot. Boazosápmelaččaide lea gilli dálveássanbáiki.

Kárta 2. Dutkanguovlu (Kártavuoddu: SSR).

Dutkamušas guorahalan várpenamaid Láhpójávrris, Bajimusluobbalis, Gaskkamusluobbalis, Láhpoluobbalis (~ Dálloluobbalis), Náhpóljogas, Basejávrris, Guhkesjávrris, Roggejávrris, Láhpójogas, Čáhpesjávrris ja Guovdageaineanus Láhpójohnjálmmis bajás gitta Gievdneguikii. Mus lea okta várpi Náhpóljogas (gč. mildosiid 2 ja 3), Náhpóljohnjálmmi lahkosis, ja okta várpi Čáhpesjávrris mii lea Guovdageaineanus gitta. Dutkanguovlu hápmašuvai informánttaid nuohttunsajiid mielde ja fátmasta daid jávrriid ja jogaid maid informánttat leat nuhtton. Dutkanguovllu jávrriid ja jogaid lean merken kártii 3.

Kárta 3. Dutkanguovlu. Náhpóljohka (1) Láhpójávri (2), Bajimusluoppal (3), Gaskkasmusuoppal (4), Láhpoluoppal (5), Guhkesjávri (6), Roggejávri (7), Basejávri (8), Láhpójohka (9), Guovdageaineatnu (10) ja Čáhpesjávri (11).

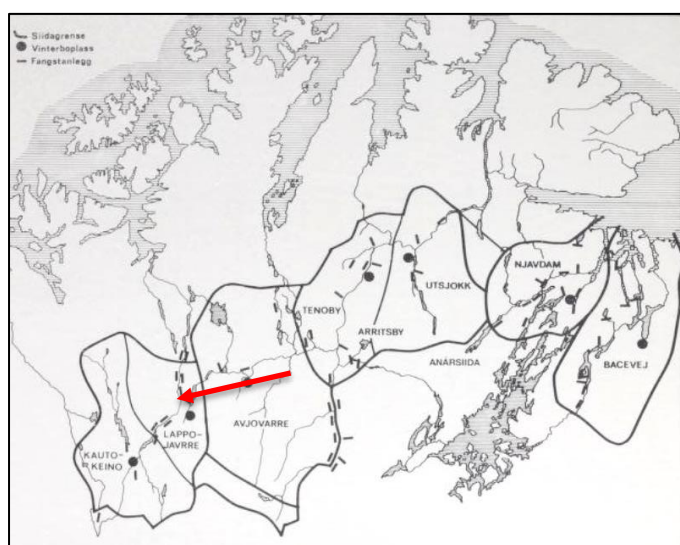
Láhpoluoppal lea okta golmma luobbalis vulobealde Láhpójávrrri. Láhpoluobbalis vuolgá Láhpójohka, mii golgá Guovdageainetnu. Primáranamma lea *Láhpójávri*, man mielde dološ sámesiida *Láhpójávrrri siida* gohčoduvvui (S. Aikio 2017 s.v. *Láhpoluoppal*; NSL 1997 s.v. *Láhpoluoppal*). Maŋŋá go Láhpoluobbalii šattai giláš, de lea namma sirdásan maiddái gili namman. Informánttaid KMLV ja NMV mielde lea luobbalis maiddái buohtalasnamma *Dálloluoppal* daningo dan luobbala birra leat dálut.

Nama mearusoassái *Láhpo-* leat máŋga čilgehusa. Okta álbmotetymologalaš čilgehus lea ahte namma boađášii sánis *lahppu* (dá. *skjegglav*, su. *luppo*), mii lea dihto lágan jeagelšaddu mii šaddá beziin (KN s.v. *lâp'po*). Boarrásut olbmot Láhpoluobbalis mitalit ahte dan guovllus leat ovdal leamašan beazit mat vel odnege gávdnojit sáivabotniin. Nammaoasi *Láhpo-* guovddášvokála lea dattetge guhkes vokála *á* ja sánis *lahppu* lea fas oanehis vokála *a* ja danin dát čilgehus ii oro heivemin. Nubbi čilgehus lea ahte nama mearusoassi boađášii sánis *láhppu*, mii mearkkaša gassa suotnaávdnasa mii lea geavahuvvon reimmiid duddjomis (S. Aikio 2017 s.v. *Láhpoluoppal*; NSL 1997 s.v. *Láhpoluoppal*). Dát čilgehus lea guovddášvokála dáfus eanet jáhkehahti.

Láhpojávri ja dan lagas báikkit leat guhká leamaš dehálaš resursaguovllut sápmelaččaide. Arkiivamateriálaiguin ja dasa lassin arkeologalaš gávdnosiiguin leat duodaštan ahte Láhpojávri birrasis leat olbmot ássan guhká (Keskitalo 1998: 812). Láhpoluobbala guovllus lea ovdamearkka dihtii gávdnon neolihtalaš dahje odđasut geađgeáiggi ássanbáiki (Keskitalo 1998: 114–116). Dasa lassin leat Láhpojávri birrasis, nugo Náhpóljohgáttis, Láhpojohgáttis ja Basejohgáttis gávdnan iešguđetlágan dološ bázahusaid, ovdamearkka dihtii hávddiid, oaffarbáikkiid, oaffarrieggáid, biergobora, bivdorokkiid ja eará rusttegiid nugo sáittiid ja áksuid bázahusaid (Keskitalo 1998: 107, 123, 125, 131; Gjessing 1942: 58, 338; Smith 1938: 5).

Olmmoščearddat, geain eai leat našunálastáhtaid servodatorganiserenmálle, leat maiddái ásahan resursaguovlluid main leat dihto rájit. Ovdamearkan sáhtta bidjat sápmelaččaide, geain smávit báikkálaš servodagain ledje iežaset dihto guovllut maid ávkkástalle nugo bivdimis. Sis eai lean čielga rájit guovlluid gaskka, muhto sis ledje liikká dihto njuolggadusat mat gulle earret eará bivdui. (Vorren 1989a: 9; Solem 1933: 84–94.) Dát njuolggadusat leat bisson vel otnázii ja olmuin leat dihto resursaguovllut maid sii ávkkástallet.

Vuosttaš vearrolisttuid mielde 1553:s ledje dálá Guovdageainnu suohkana areálas guokte siidda; *Guovdageainnu siida* ja *Láhpojávri siida*. Dáin siiddain leat áiggi mielde šaddan gilit ja gilážat ja leat leamaš maiddái vuodđun otná boazosiiddaide. (Keskitalo 1998: 812.) Láhpojávri ja Guovdageainnu siiddaid gaskkas lea čázadat doaibman dihtolágan rádján. Lea vejolaš ahte stuorát guovllut leat juhkkjuvvon dađi mielde man ollu bearrašat guđege guovllus ledje. (Vorren 1978: 150–151.)

Kárta 4. Dološ siiddat ja siidarájit. Láhpojávri siida lea merkejuvvon rukses njuolain. (Vorren 1989b: 15).

Keskitalo (1998: 812) čállá ahte ”Guovdageainnu girkoáiki ja Láhpoluoppal orrot (...) leamen boarráseamus [sic!] historjjálaš ássansajit” dálá Guovdageainnu suohkanis. Son (1998: 814) čállá maiddáai ahte sáhtta leat nu ahte Láhpoluobbalis, mii ovdal lea namuhuvvon Láhpójávrin, leat vuosttaš ássansajit leamaš oalle lahka dálá šaldi ja doppe gos kapealla lea dál. Eará dološ ássansajit sáhttet leat leamašan maiddáai muhtun njárggain Láhpójávrris. Báiki lea leamaš bivdoservodat ja boazonomádalaš siida oktanaga. Láhpójávrris duovdagat leat dovddus bivdoguovllut vel dálá áiggege (Keskitalo 1998: 814; Tufte 1973).

4 Nuohtti, nuohtun ja várppit

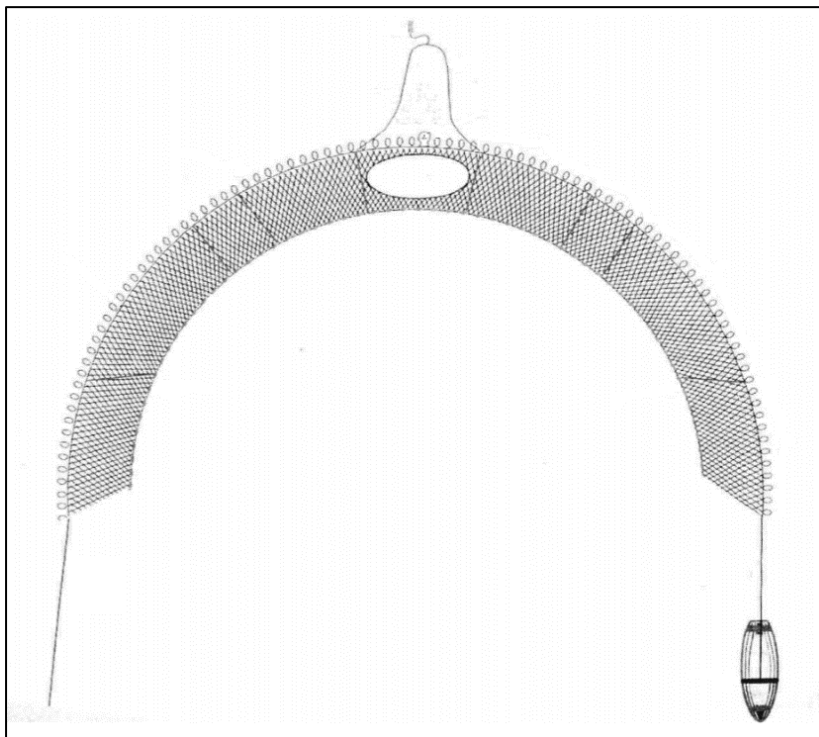
4.1 Nuohttebivdu duon doloža rájes

Nuohtun ja čuožabivdu leat guhká leamaš dehálaš birgenláhkin sápmelažžii, eandalii dáluoibmuide. Nuohttevárppit leat leamaš dábálaččat miehtá Guovdageainnu suohkana jávriin ja jogain, ja nuhtiin leat bivdán sihke čuožža, sirkki ja rávddu (Keskitalo 1998: 150, 154–156; Bals ja earát 2002: 51). Guolásteapmi, earret eará nuohtun, lea sihke buktán biepmu ja lea maiddá doaimman dehálaš lonuhan- ja gávppašangálvun. Sáltečuovža lei ovdamearkka dihtii eksportagálvun Ruota beallái ja Áltái, ja lonuhangálvun boazosápmelaččaiguin. Dáluoibmuin ledje boazosápmelaččat verdden ja nugo sáltečuovžža sáhtte lonuhit juogo bohccuin dahje bohccobiergguin. (Keskitalo 1998: 156, 856; Tufte 1973: 100; Smith 1938: 305–306, 315.)

Lea váttis meroštallat juste goas nuohtun lea sajáiduvvan bivdovuohkin sápmelaččaid gaskkas. Sáni *nuohtti* lea vuodđoskandinávalaš loatnasáni (Sammallahti 1998: 128–129) ja sáni *várpi* fas lea loatnasáni skandinávalaš gielain (Qvigstad 1893 s.v. *var'pe*; Itkonen 2011 (1958) s.v. *†varp*). Sáni leat maiddá gávdnomis Leema (1768 s.v. *nuotte*, *varppe*) materiálas. Nuohtti lea namuhuvvon sihke Norrlándda sámieatnamiid arkiivvain 1500-logus ja maiddá Grape materiálas Suoma sámieatnamiid birra 1800-logus. (Fjellström 1985: 221). Čálalaš gálduin gávdnojit maiddá dieđut das, ahte maiddá dálá Guovdageainnu suohkanis leat nuhtton juo 1600-logus. Báhppa Johan Tornberg, gii orui ovttá gaskka Mázes, lea nuhtton Stálonjavi juo 1680-logus. (Keskitalo 1998: 830, 846, 856; Smith 1938: 50.) Keskitalo (1998: 856) čállá ahte dainna lágiin sáhttit diehtit ahte juo álgodáluin leat leamaš várppit ja nuohttunsajit.

Nuohttebivddus geavahuvvo *nuohtti*, mii lea dihtolágan bivdoreaidu (gč. gova 1). Nuohiti it oahpa seamma láhkái go fierpmi, muhto suohput jorbodahkii ja de geasát (Bals ja earát 2002: 59). Lea maiddá erohus tearpmain *nuohtun* ja *nuohttegeassin* dahje *geassin*. *Geassin* fátmasta dušše dan proseassa go nuohtti gessojuvvo, namalassii maŋŋá go nuohtti lea suhppojuvvon. *Nuohtun* fas lea olles proseassa mii fátmasta buot bargguid álggus gitta lohppii. (Bals ja earát 2002: 57.)

Nuohtis leat iešguđetgelágan *sánjat* dahje fierpmit gednojuvvon oktii ja mordojuvvon *rešmmiide*. Fierpmit leat ovttaláganat páraid mielde, mii mearkkaša ahte fierpmit mat leat nuohttebađa goabbatge bealde leat ovttaláganat ja nu maiddái čuovvovaš fierpmit. *Badjereašmmis* dahje *badjosis* leat *luovddit* mat dollet nuohti badjin. *Rivja* lea dat gaskkamuš luovdi mainna nuohttegeassit mihtidit boahtágo nuohti njuolga. *Vuollereašmái* dahje *vullosii* leat fasttain *givttat* giddejuvvon deaddun. Nuohti goabbatge geahčen leat fas *gáinnut* mat leat giddejuvvon *geliide* ja maiguin geassá nuohti. (Informánta NMV; Bals ja earát 2002: 54–57, 60; gč. maiddái KN s.v. *bâttâ*, *gai'dno*, *gik'tâ*, *gælle*, *luow'de*, *nuot'te*, *riw'já*, *ræš'me*, *sādnjá*.)

Govva 1. Illustrašuvdna nuohtis Bals ja earáid (2002: 60) mielde.

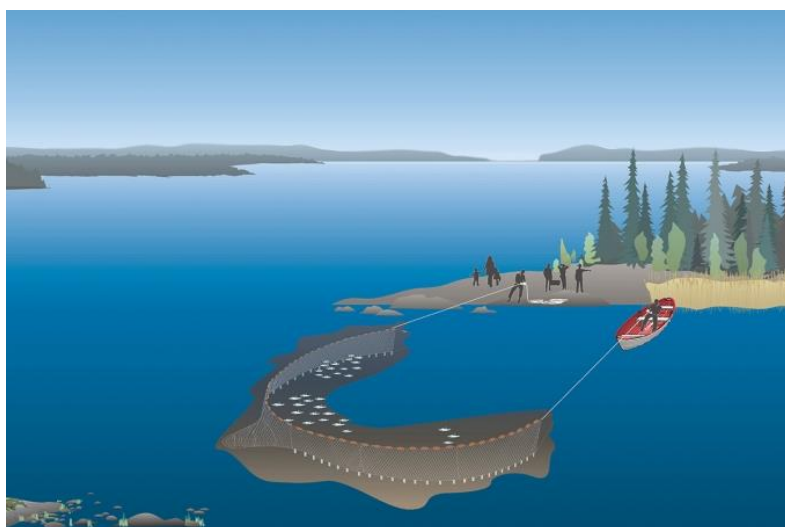
4.2 Várppit ja várpenamat

Várpi lea dat báiki gokko nuohti sáhttá geassit (KN s.v. *far'pe* ~ *var'pe*). Informánta NMV muitala ahte *várpi* lea fásta báiki gos nuohti geassá. Nuohti ii sáhte geassit summal, muhto ferte diehtit gokko sáhttá geassit ja ferte diehtit leago *várpi* ovdamearkka dihtii vavddas vai jalgat. Juuso (2018: 20) čállá *Várjavuona* vihtaniid oktavuodas ahte olbmuid máhttui gullá dovdat mearrabotni, bivdosaji viidodaga ja

guollešlájaid bivddu dihto jahkodagain. Maiddái nuohttebivddus ferte dovdat bivdobaikki iešvuodaid. Informánta OHG muitalage ahte olbmot leat iskan gokko nuohti sáhttá geassit:

Eai leat nu ollu dain unna jávrrážiin dat várppit. Ja vel oainnat go leat nu geađgát, dat dat lea oainnat. Dat ohce dat olbmot gokko sáhttá geassit, dat galgá leat oainnat jalgat. Dainna dat leat, dat leat merken. Jus mat bohtá amas olmmoš ja áigu nuohtut ovttá jávrra ja jus ii leat njuobahatmarka, de don it dieđe gokko galggat nuohtut. Don sorat dan nuohti dakkár juvvii ja itge oáččo šat eret, gaikoda dohko. Nie gal lea maid.

Informánttaid dieđuid mielde várppit leat iešguđegeláganat sihke sturrodagas ja iešvuodain. Muhtun várppit sáhttet leat hui čiekŋalat, nuppit fas oalle coahkásat. Muhtun várppit leat hui jalgadat ja daid lea hui álki geassit, ja nuppiin várppiin fasttain sáhttet leat geađggit masa nuohti vavdá. Informánttat NMV ja KMLV muitaleaba ovdamearkka dihtii ahte *Sevdnesluokta* lea hui čiekŋalis várpi ja das ii iđe nuohti ovdalgo ovdalaš go njuohpagohtá, ja *Odđavárpi* lea fas hui jalgat gátti vuolde, muhto fávllis leat geađggit masa nuohti ain vavdá. Soai muitaleaba maiddái ahte johkavárppit leat unnibut ja daidda ii dárbbas nu stuorra nuohti, eaige nuohtis dárbbas leat gealit. Johkavárppiid ii gease geliiguin seamma láhkái go jávrevárppiid, muhto dušše *giesaha*: geassá ja gaiku giedaiguin.

Govva 2. Illustrášuvdna das, mo nuohti gessojuvvo. Govva: Petteri Kivikangas (www.kivikangas.fi)

Várppiid geassimis lea maiddá *njuobahat* hui dehálaš. *Njuobahat* lea várppis dat báiki gáttis gosa nuohti njuohpá (Bals ja earát 2002: 58; KN s.v. *njuobâtâk*). Jus *njuobahat* ii oidno ovdamearkka dihtii dulveáigge, de ii sáhte nuohti dokko geassit. Muhtun várppiin ihtá *njuobahat* hui áigá ja daid sáhtá dalle geassit. Muhtun várppiin leat moadde *njuobahaga* mat leat oaivvilduvvon iešguđetge čáhceallodahkii. Okta ovdamearka lea *Ovllješluokta* mas leat guokte *njuobahaga*. Dulvin ferte geassit gáddái, muhto coahkin ihtá coagan guovdu luovtta masa sáhtá geassit. (Informánta NMV.)

Dološ olbmot leat sihke merkon várppiid ja bidjan várppiide namaid. Dat lea manisbohttiide leamaš stuorra ávkin. (Bals ja earát 2002: 58.) Várpenamat doibmet maiddá duođastussan dasa ahte olbmot leat geavahan guovlluid, ja čájehit sin lagasvuođa duovdagiidda (Keskitalo 1998: 906).

4.3 "Nuohtái vuolgit"

Nuohtuma oktavuodas leat muhtun kásusgeavahanvuogit erenoamážat. Geassima oktavuodas geavahuvvo ovdamearkka dihtii akkusatiiva *geassit várppi*. Informánta NMV muitala ovdamearka dihtii Sámálluovtta birra ná: "Sámálvárppi gohčodit maiddá Sámálluoktan, ovdamearkka dihtii geassit Sámálluovtta". Maiddá informánta OHG namuha dákkár ovdamearkkaid, nugo "(...) ovdamearkka dihtii Ciikkuluovtta son gesii ja moadde várppi gánske, nugo Ciikkujogašnjálmái". Nuohttegeassiide dát ášši lea áibbas čielggas ja ovdamearkka dihtii lea stuorra erohus cealkagiin *gesiimet Vilgesgeađggi* ja *gesiimet vilges geađggi*.

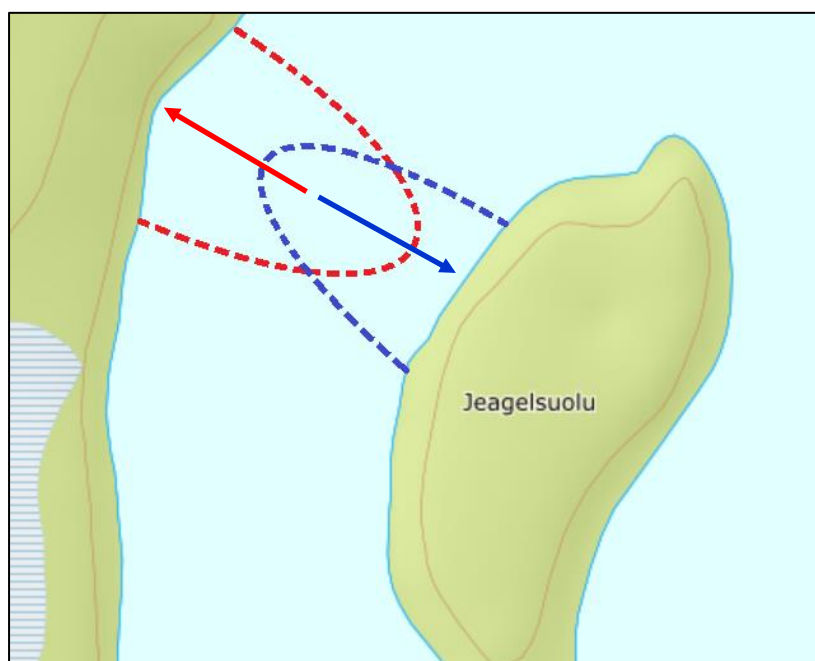
Nubbi ovdamearka dákkár erenoamáš kásusgeavaheamis lea báikekásusa illatiivva geavaheapmi várppiid oktavuodas. Mu materiálas leat ollu dakkár ovdamearkkat main geavahit illatiivva go muitalit várppi birra, ovdamearkka dihtii "Duosa gal lea [várpi], dien njárgga miedabeallái, Gievdnevuohppenjálbmái, dien njárgga vuollái" (Informánta NMV) ja "Dál in leat sihkar leigo várpi duosa duon čoalbmái, Lásvánčoalbmái" (Informánta OHG). Mu dulkomiid mielde dáid hámiid gielalaš sisdoalus boahtá áibbas čielgasit ovdan geassinguovlu dahje *njuobahaga* sajádat, namalassii ahte gessojuvvo *dohko* dahje *dan guvlui*.

Maiddá eará gálduin gávdnojit ovdamearkkat das, ahte illatiiva geavahuvvo várppiid ja nuohtuma oktavuodas. Bongo (1985: 36) čilge Stuoarájávrii várppiid oktavuodas earret eará ahte "Oaivvušfávlli nuorttabeallai ige leat várpi ovdal

Gorastatluovtta”. Báikekásusiid geavaheapmi orru leamen dábálaš maiddái eará guovlluin ja gielain, nugo suomagielas ja gárjilgielas. Söderholm (1988: 98–99) čállá ahte suomagiela várpenamaid oktavuodaid lea dábálaš geavahit báikekásusiid várppiid čilgemis. Nissilä (1944: 401–403) fas bealistis čállá ahte Nuorta-Gárjilis leat várpenamat mat sisttisdollet báikekásusiidm

Nielsen (KN s.v. *nuot'te*) lea sátnegirjjistis dokumenteren dakkár dajaldaga go *nuohttái vuolgit*, mii mearkkaša 'vuolgit geassit nuohti'. Dutkanbarggu bajilčála boahtáge dán dajaldagas. Nielsen (KN s.v. *nuot'te*) čállá maiddái ahte fierpmástallamis fas ii geavahuvvo báikekásus, muhto baicca vearba *fierpmástallat* dahje *sáimmastallat vuolgit*.

Dutkanmateriálas leat ovdamearkkat das, ahte seamma várppis leat máŋga njuobahaga ja dan geažil maiddái máŋga nama – njuobahagaid mielde. Okta ovdamearka lea várpi *Vuovddevuolli ~ Lulágeašsullo gáttabealli*, mii lea rievtti mielde seamma várpi, muhto das leat guokte njuobahaga, ja namat čujuhit goabbatge njuobahakkii. Mildosis 2 ja 3 lean merken dáid guoktin várpin, várppi njuobahagaid mielde. Kárttas 5 čájehan dan, ahte várppi sáhttá geassit juogo *Vuovddevuollái* dagje *Lulágeašsullo gáttabeallái*.

Kárta 5: Vuovddevuolli ja Lulágeašsullo Gáttabealli lea okta várpi mas leat guokte njuobahaga. (Kártavuoddu: SSR).

5 Metodologalaš ja teorehtalaš lahkonaanvuohki

5.1 Báikenammadutkama terminologiiija

5.1.1 Namma ja appellatiiva

Namaid ja appellatiivvaid erohus lea ollu suokkardallojuvvon semantihkas. (Kiviniemi 1975: 9). Vaikke terbmii *báikenamma* ii leat okta oppalaččat dohkkehuvvon meroštallan, de juohke giellageavaheaddjái lea čielggas guđemuččat giela albmanusain kategoriserejuvvojit namman. Olbmot leat oahppan ahte dihto gielalaš mearkkat doibmet nu, ahte dat identifiserejit dihto báikki ja earuhit daid eará báikkiin. (Kiviniemi 1978: 73.) Sátni *namma* lea jáhkkimis vuodđoindoeuropealaš loatnasátni mii lea lonejuvvon daid boarráseamos urálalaš vuodđogielaide ja mas álgomearkkašupmi lea áiggiid čađa seilon rievddakeahhtá. Maiddái dat čájeha tearpma guovddáš gielalaš mearkkašumi. (Sammallahti 1998: 125–126; Lehtiranta 2015 (1989): 80; Helander 2008: 35.)

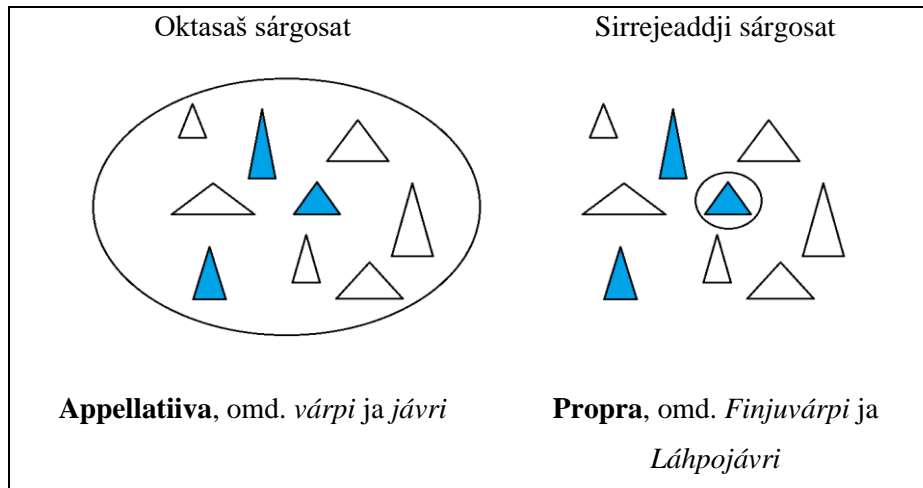
Okta guovddáš semantihkalaš erohus namain ja appellatiivvain leage dat, ahte namat identifiserejit ja appellatiivvat fas klassifiserejit (Sjöblom 2004: 83). Appellatiivvaid mihtilmasvuotnan lea ahte dat deattuhit refereanttaid oktasaš sárgosiid. Appellatiivvat klassifiserejit ja dainna lágiin ovddastit ovttá luohká nugo *jogaid* dahje *jávrriid*. Namat fas leat *monoreferentiálat*, mii mearkkaša ahte dat čujuhit álo ovttá dihto referentii. Namain deattuhuvvo čuožáhagaid áidnalunddotvuohta, nugo *Galbajohka* ja *Láhpojávri*. (Helander 2008: 39, 45.)

Nuohtumis lea *várpi* guovddáš topográfalaš appellatiiva, muhto jus galgá sáhttit identifiseret dahje sirret buot daid olu várppiid, de dárbbášit namaid nugo *Vuovddevuolli* ja *Nigávárpi*, mat leat monoreferentiálat ja čujuhit álo seamma várpái.

Appellatiivvat, main leat lohkkameahtun ollu refereanttat, eai leat doarvái spesifiserejeaddjit ahte duhtadivčče olbmo dárbbu identifiseret iežas birrasa báikkiid. Namaid dárbu manná latnjalaga olbmo gulahallandárbbuiguin, namalassii sáhttit dihto čuožáhaga identifiseret dihto namain. (Kiviniemi 1978: 73.) Namaid vehkiin sáhttit identifiseret earret eará báikkiid, olbmuid, elliid, fievruid, ásahusaid ja fitnodagaid. Namaid haga gártašii gulahallan mihá váddáseabbon, daningo čuožáhaga

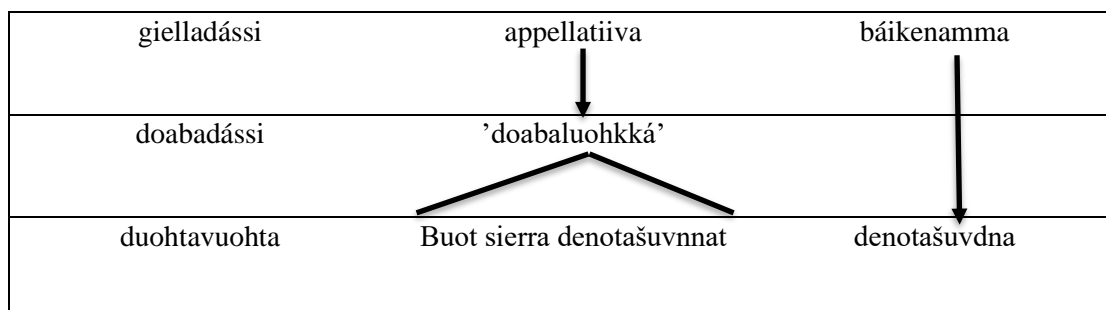
identifiserema sajis olmmoš gárttašii karakteriseret daid. (Helander 2008: 35.) Helander (2008: 35) govvida namaid *gielalaš gilkorin* maid olmmoš darvviha čuozáhagaide maid atná dárbbalažžan identifiseret ovttain áidnalunddot namain.

Govvosis 2 visualiseren namaid ja appellatiivvaid erohusa. Álgoálgosaš govvosa lea Sjöblom (2006: 64) ráhkadan olbmonamaid váste, muhto Helander (2008: 40) lea heivehan dan báikenamaid erohusa visualiseremii.

Govus 2. Appellatiivvaid ja propraiddahje namaid semantihkalaš erohus. Govvosa lea Helander (2008: 40) heivehan báikenamaide Sjöblom (2006: 64) vuodul.

Zilliacus (1972: 362) lea fas bealistis govvidan dán erohusa nu, ahte sihke appellatiivvat ja báikenamat gullet gielalaš dássái, muhto duššefal appellatiivvat, mat ovddastit olles doabaluohká, leat doahpágiid dásis (gč. maiddái Helander 2008: 40). Govus 3, maid Zilliacus (1972: 361–362) lea ráhkadan ja maid Helander (2008: 40) lea jorgalan sámegeillii, čájeha propraiddahje appellatiivvaid semantihkalaš erohusa.

Govus 3. Appellatiivvaid ja propraiddahje semantihkalaš erohus (Zilliacus 1972: 361–362; Helander 2008: 40).

Onomastihkas suokkardallojuvvo maiddái dat, ahte leatgo báikenamat álgoálggus leamaš ng. *appellatiivvalaš ráhkadusat* dahje *celkosat* ja dasto rievdan namman. Goittotge boarráseabbo dutkanárbevierus čilgejuvvojit báikenamat dávjá nu, ahte daid vuolggasadjin leat leamaš appellatiivvalaš celkosat mat dađistaga leat rievdan namman. Báikenamaid ráhkadusa vuodđun leat gielalaš ávdnasat ja dan geažil báikenamaid leksikálalaš duogáža ii oba sáhtege eahpidit, muhto lea eará ášši eaktuditgo buot dáhpáhusain nu, ahte báikenamaid vuolggasadjin leat appellatiivvalaš celkosat mat dađistaga leat rievdan namman (Kiviniemi 1977: 5; 1978: 73; Zilliacus 2002: 146–147; Helander 2008: 40–41).

Várpenamaid oktavuodas dát lea relevánta gažaldat. Mánjga várpenama oktavuodas mu materiálas lea vejolaš jurddašit juste dan, ahte namat leat álgoálggus leamaš appellatiivvalaš celkosat ja dađistaga rievdan namman, nugo dárkilis sajjádaga almmuheaddji namaid oktavuodas: *Málmenamiellevuolli* ja *Gáttabealesuolu ~ Lulágeašsullo gáttabealli* ja *Miellevuolli*. Dan seamma sáhtta maiddái jurddašit namain main sáhttet leat appellatiivvalaš homonymat, nugo *Finjuvárpi*, *Rissevárpi*. Dattege ii sáhte áibbas sihkkarit eaktudit ahte namat livčče álgoálggus leamaš appellatiivvalaš celkosat. Nuppe dáfus dakkár namat go *Livatvárpi* ja *Sullovárpi* eai fasttain orošii bohtosat appellatiivvalaš celkosiin. (Gč. vuđoleabbo ságastallama áššis Helander 2008: 41–42.)

Mánjga dáhpáhusas sáhttet sámegeiela vuogádagas leat báikenamain maiddái appellatiivvalaš homonymat, nugo namma *Ávži* ja sátni *ávži*, ja namma *Guhkesjávri* ja sátnegihppu *guhkes jávri* (adjektiivva + substantiiva). Dáid sáhtta leat mánjga oktavuodas váttis earuhit, muhto lea goittotge celkosa funkšuvdna mii earuha namaid ja appellatiivvaid. Namaid dovdomearkan lea namalassii dat, ahte dat leat stáđásmuvvan spesifiserejeaddji celkosat. Geavahankontaksta lea guovddázis mearrideamen dan, leago cealkkus namma vai appellatiiva. (Kiviniemi 1975: 9–10; Helander 2008: 41–42).

5.1.2 Báikenamaid ráhkadus ja sisdoallu

Báikenamat leat juogo *ovttaoasagat* dahje *goallosnamat*. Nammaráju analysametoda lea čatnagasas dasa mo nammaoassi meroštallojuvvo. Ii leat seamma ášši geahččatgo nama buot sániid sierranas nammaoassin vai juohkitgo nammaosiid vissis syntávssalaš

oktavuođaid vuodul. Vaikke namain leat eambo sánit ja morfemat, de syntávssalaččat namain leat guokte oasi: *vuodđooassi* ja *mearusoassi*. (Kiviniemi 1975: 17.) Namma *Geadgečoalmmevárpi* sisttisoallá golbma sáni *geadgi*, *čoalbmi* ja *várpi*, muhto báikenamman dat sisttisoallá guokte syntávssalaš nammaoasi, namalassii vuodđooasi -*várpi* ja *mearusoassi Geadgečoalmme*-.

Ovttaoasat namat sáhttet leat mánggaláganat (gč. Kiviniemi 1975: 21–61) nugo *Ávži*, *Veardnáš* ja *Heasttačielgi*, muhto oktasaš dain lea, ahte ovttaoasat namat almmuhit refereanttas dušše ovttá karakteriserejeaddji iešvuoda, ja nu dat sisttisdollet dušše ovttá syntávssalaš nammaoasi (Kiviniemi 1975: 57). Dutkamis ovttaoasat namat adnojuvvojit vuodđooassin, beroškeahhtá namaid semantihkas. (Ainiala ja earát 2008: 99; Valtonen 2014: 201.) Vuodđooasis sáhttá fasttain leat juogo báikki šlája almmuheaddji (*Ávži*), nammadeaddji (*Veardnáš*) ja iešvuodaid govvideaddji (*Heasttačielgi*) funkšuvdna. (Ainiala ja earát 2008: 99; Valtonen 2014: 201.)

Olbmuid giellamáhttu sisttisoallá sátneráju ja giellaoahpa lassin maiddái *nammaoahpa*, mas lea sáhka earret eará dain málliin maid giellageavaheaddjit ávkástallet namaid ráhkadeames ja geavaheames. Nammaráhkadeapmi ja sátneráhkadeapmi leat dábálaččat goabbatlágan dásit giellageavaheamis. Nammaoahppa leage relevánta maiddái danin go proprain lea álgu rájes leamaš earálgan funkšuvdna go appellatiivvain. (Kiviniemi 1977: 7–9; 1990: 90; Helander 2008: 38.)

Nammaoahpa oktavuođas sáhttá buresge hállat *nammatypologijas* (Kiviniemi 1975: 14). Báikenamaid nammatypologalaš dieđut sisttisdollet namaid fonologalaš, morfologalaš, syntávssalaš ja semantihkalaš dieđuid. Fonologalaš diehtu sisttisoallá dieđuid namaid jietnadatlaš ráhkadusas. Morfologalaš dieđuin fas leat namaid hápmeoahpalaš sárgosat. Syntávssalaš diehtu fas muitala, makkár oktavuođat nama ávdnasiid gaskkas leat ja makkár cealkkaoahpalaš oktavuohta ávdnasiin lea. Semantihkalaš diehtu laktása fas nama mearkkašupmái, namalassii nammaelemeanttaid mearkkašupmái, muhto maiddái dasa ahte manin dihto refereanttaide addojuvvo dihto lágan namma. (Ainiala ja earát 2008: 40.)

Báikenamaid iešvuodaid čielggadeamis lea dehálaš muitit ahte nammaaddi vuolggasadjin lea dihto systemamále. Nammabidjan lea analogalaš, mii mearkkaša ahte eará dahje ovdeš namat doibmet mállen ođđa namaide. Buot namat maid mii dovdat čoagganit min mentálalaš nammavuorkái. (Kiviniemi 1975: 12; Ainiala ja earát 2008: 40.) Vaikke Sámis leat oktasaš vuogit nammadit báikkiid, de sámi kultuvra ja

ealáhusat leat maiddái muhtun muddui heterogenalaččat ja nu leatge Sámis oktasáš vugiid lassin maiddái báikkálaš nammabidjanvuogit. Leat maiddái muhtun muddui erohusat das, makkár lokalitehtaide biddjojuvvojit namat. Ealáhusain lea maiddái dehálaš mearkkašupmi topográfalaš appellatiivvaide, go dat leat váikkuhan guđe sánit leat áiggiid mielde šaddan dehálažžan sápmelaččaide iešguđetge guovlluin. (Valtonen 2003: 64; Helander 1991: 77; Helander 2015: 60.)

Nammaráju dutkama vuodđogáibádussan lea áddet namaid gielalaš ráhkadusa, mii fas bealistic gáibida áddejumi namaid semantihkas. Báikenamaid dutkamis mannet dát bealit latnjalassii, daningo báikenamaid ráhkadusa ii leat vejolaš áddet jus ii ádde namaid semantihka, ja nuppegežiid. Nama semantihkain oaivvilduvvo vuosttažettiin nama duogáš, namalassii nama navdinágga, man vehkiin nammaaddi lea nammadan báikki. Ovttaskas namaid dulkomis lea dehálaš maiddái vuhtiiváldit guovllu nammaráju ollisvuoda. Nammageavaheddjiid bokte hápmašuvvá guovllu báikenammarádjui funkšuvnnalaš oppalašvuolta ja ávkkálaš systema. (Ainiala ja earát 2008: 72, 96.)

Go geahččá nama *Davágeašsuologávva*, mii lea Láhpójávrrri davágeahčen, de sáhtta nama vuodul jurddašit dahje árvidit ahte doppe lea maiddái nubbi suolu lullelis, numo dán oktavuodas lea. Davágeašsullo namma lea *Stuorasuolu* ja lulágeašsullo namma fasttain *Jeagelsuolu*, muhto várppiid oktavuodas geavahuvvojit namat *Davágeašsuologávva*, *Lulágeašsullo gáttabealli* ja *Lulágeašsullo fávllabealli*. Jus jávrris livččii dušše okta suolu, de ii livččii jáhkkimis dárbbášlaš hálttiin spesifiseret sullo. Nubbi ovdamearka lea fas várpenamma *Gáttabealesuolu*, man vuodul sáhtta árvidit ahte doppe lea maiddái dakkár namma go *Fávllabealesuolu*.

5.1.3 Nammačoahkit ja nammaráiddut

Báikenammavuogádahkii gullet maiddái *nammačoahkit* ja *nammaráiddut*. Nammačoahkki lea nammajoavku masa gullet primáranamat laktosiiguin. Nammaráidu lea fas vel viidát nammajoavku masa gullet vel nammačoahkiid laktosiid laktosatge. (Kiviniemi ja earát 1974 s.v. *nimiketju*, *nimiryväs*; Kiviniemi 1990: 124–125; Helander 2008: 43.) Nammačoahki lavttusnamat sáhttet leat juogo *mearus-*, *olles-* dahje *vuodđooasselaktosat* (gč. tabealla 1), dađi mielde guđemuš oassi lavttusnamas lea

oktasaš dainna namain man vuodul lavttusnamma lea ráhkaduvvon (Helander 2008: 43).

Vuoddonamma		Lavttusnamma	
Livatnjárga	→	Livatvárpi	Mearuslavttus - Oktasaš mearusoassi
Luoppaloivvuš	→	Luoppaloivošvárpi	Olleslavttus - Oktasaš mearus- ja vuoddoassi
Jávreoivvuš	→	Oaivvošvárpi	Vuoddoasselavttus - Oktasaš vuoddoassi

Tabealla 1. Lavttusnamaid juohku. Ráhkaduvvon Helander (2008: 44) mielde.

Nammačoahkit ja nammaráiddut čatnet geográfalaččat lagaš báikkiid namaid oktii. Dákkár navdinvuogi vuodđun lea gielalaš dárkilvuohta daningo nammačoahki namaiguin sáhtta gielalaš varieremiin earuhit lokalitehtaid ja nu čujuhit dárkilis sajádagaide. Dákkár navdinvuohki lea dasa lassin ekonomalaš, go dat dahká ahte nammaservodat nákke muitit oktiigullelaš báikkiid namaid mihá álkibut go jus juohke báikái livččii navdojuvvon namma sierranas navdinákkaid mielde. (Helander 2008: 43–44.)

5.1.4 Nammavariánttat

Go seamma namas geavahuvvojit mánja hámi de lea sáhka *nammahámiid variašuvnnas* dahje *nammavariánttain*. Nammahámi välljejumái sáhtta váikkuhit ságastallandilálašvuohta ja dan iešguđegelágan dárbbut. Variašuvdna sáhtta maiddái čuovvut nammageavaheddjiid nu, ahte iešguđet hállit geavahit iešguđege nammavariánttaid seamma dilálašvuođas. Muhtomin lea dárbu geavahit guhkit hámi, ja nuppes fasttain oanehis hápmi reahkká. (Ainiala 1997: 32, 176–177, 168; Magga-Eira 2010: 28.) Báikenamain sáhtta ovdamearkka dihtii geavahit sihke ovtt- ja guovtteoasat hámi: Namma mii lea álgoálggus leamaš guovtteoasat sáhtta šaddat ovttaoasagin, dahje nuppe láhkái. Dalle lea sáhka *ráhkaduslaš variašuvnnas*. (Ainiala ja earát 2008: 111.)

Jus namas dáhpáhuvvá *ellipsa*, de namma oatnu juogo ovttain dahje mánggain nammaelemeanttain. Jus guovtteosat namma oatnu elliptalaččat, de boadusin šaddá ovttaoasat namma. Dat ii liikká mearkkaš dan, ahte buot ovttaoasat namat leat elliptalaččat otnon, go namat sáhttet leat juo álgoálggus leamaš ovttaoasagat, nugo mánggat metaforalaš, metonymalaš ja dušše topográfalaš appellatiivva sisttisdoalli namat leat. Namas sáhtta dáhpáhuvvat juogo *mearusoasi ellipsa*, mas nama mearusoassi jávká *Náhpól/sáiva* > *Sáiva*, dahje *vuodđooasi ellipsa* mas fasttain nama vuodđooassi jávká, nugo *Livat/várpi* > *Livat*. (Kiviniemi 1975: 23; Kiviniemi 1990: 103–105; Ainiala 1997: 169; Ainiala ja earát 2008: 111; Magga-Eira 2010: 39.) Sámegeielas vuodđooasi ellipsa ii oro leamen nu dábálaš ja mángii ii oba vejolašge, nugo ovdamearkka dihtii namas *Heargečorru* > *Heargi*, go dát ii doaimmaše bures báikenamma sámegeielas (Magga-Eira 2010: 29–30; Helander 2016: 44).

Ellipsa doarju giela ekonomalašvuoda jurdaga ja báikenamat leat dávjá nu oanehaččat go namaid spesifiserejeaddji funkšuvnna dáfus lea vejolaš (Kiviniemi 1990: 90; Magga-Eira: 2010: 29).

Maiddái redukšuvnna oktavuodas dáhpáhuvvá ellipsa. *Redukšuvdna* mearkkaša ahte nama gasku Leahkki elemeanttas dáhpáhuvvá ellipsa. (Ainiala ja earát 2008: 111.) Mu materiálas leat várpenamma *Sámmálvárpi* ~ *Sámmálluokta* ~ *Sámmálluovttavárpi*. Variántta *Sámmálvárpi* oktavuodas lea vejolaš jurddašit ahte lea dáhpáhuvvann redukšuvdna nu, ahte variántta *Sámmálluovttavárpi* gaskkamus elemeanta *-luovtta-* lea guđđojuvvon eret. Dattege lea veadjemeahttun diehtit leago dáhpáhuvvann nu, eandalii go várppi iešvuohtan lea namalassii dat ahte go várppi geassá, de čuvvot sámmálat nuohi (informánttat KMLV ja NMV).

Báikenamma sáhtta maiddái guhkkut nu, ahte dasa lasihuvvo dan refereantta spesifiserejeaddji vuodđooasi. Dalle lea sáhka *epeksegesas*. Epeksegehtalaš rievdamat dáhpáhuvvat dábálaččat dalle go lea dárbu spesifiseret makkár báike- dahje eanašlájás lea sáhka, ovdamearkka dihtii namaid *Deatnu* > *Deanu/johka* oktavuodas. Dábálaččat epeksegesa dáhpáhuvvá juogo namain, mat álgoálgosaččat leat leamaš ovttaoasagat, dahje namain, mat oatnuma geažil leat šaddan ovttaoasagin. Dattege sáhtta epeksegesa maiddái dáhpáhuvvat guovtteosat namain jus nama maŋit oasi eai šat dovdda dahje ane báikki šlája almmuheaddjin, dahje jus muđui háliidit spesifiseret báikki šlája. (Kiviniemi 1975: 63; Ainiala 1997: 174; Ainiala ja earát 2008: 111–112; Magga-Eira 2010: 30.)

Muhtomin dattege ii sáhte diehtit leago namas dáhpáhuvvan ellipsa vai epeksegesa, vai leatgo refereanttas juo álggu rájes geavahuvvon guokte hámi. Kiviniemi (1975: 28) čállá ahte ellipsa ja epeksegesa birra sáhtta hupmat dušše dalle go dáin ráhkaduslaš rievdadusain lea duodaštus. Kiviniemi (1975: 47; 1990: 103, gč. maiddái Ainiala 1997: 32; Magga-Eira 2010 28–29) geavaha tearpma *friddjavarieren* (su. *vapaa vaihtelu*), mainna son oaivvilda suomagiel namaid ráhkadustiippaid friddjavarierema, mii mearkkaša ahte namma variere ovttá- ja guovtteoasat hámiid gaskka. Su mielde dákkár dáhpáhusain ii leat sáhka ovttaoasat nama ellipsas, iige guovtteoasat nama epeksegesas, muhto iešguđet tiippaid gaskasaš friddjavarieremis. Dát mearkkaša maiddái ahte dalle ii leat goabbáge nammatiippa vealttakeahtta eanet primára go nubbi, muhto varieren baicca sáhtta leat liikká boaris go ieš namma.

5.1.5 Sirddanamat

Lea dábálaš fenomena ahte báikenamain sáhtta refereanta rievdat dahje ahte namma čujuha mángga referentii. Refereantta rievdan dáhpáhuvvá guovtte láhkai. Dat dáhpáhuvvá juogo luonddu geográfalaš rievdamiid bokte, ovdamearkka dihtii ahte suolu rievdá njárgan. Dakkár proseassas eai leat olbmot didolaččat váikkuhan rievdamii. Nama refereanta sáhtta maiddái rievdat nu, ahte namma oažžu ođđa refereantta. Dát gohčoduvvojit *sirddanamman* ja dakkár oktavuodain leat olbmot ieža váikkuhan rievdamii. (Zilliacus 1988: 9; 2002: 171–172; Helander 2008: 45.) Sirddanamaid oktavuodas seamma namma čujuha mángga referentii, ja dalle lea rievtti mielde sáhka mángga namas. Báikenamat leat *monoreferentiálat*, mii mearkkaša ahte namat sáhttet čujuhit dušše ovttá, dihto lokalitehtii háválassii. Jus namma čujuha mángga báikái, de lea gažaldat mángga namas. (Kiviniemi 1975: 47–48; Ainiala 1997: 23; Helander 2008: 45.)

Okta sirddanamaid joavku leat *metonymalaš sirddanamat*, mas namma oažžu ođđa denotašuvnna go muhtun báikki namma adnojuvvo maiddái eará, lagaš báikki identifiseremis. Namma oažžu namalassii lasseddenotašuvnna primára denotašuvnna lassin. Syntávssalaš-semantihkalaš analysamálla mielde adnojuvvojit metonymalaš sirddanamat ovttaoasat namman daningo dat mitalit dušše refereantta sajádaga eaige karakterisere báikki šlájá. (Kiviniemi 1975: 29, 48–49; Helander 2008: 48.) Helander (2008: 48) čállá leat dábálažžan ahte ássannamaid ja luonddunamaid oktavuohhta lea

metonymalaš, namalassii ahte ássannamat leat dávjá ožžon nama muhtun luonddunama vuodul, ovdamearkka dihtii *Láhpo/luoppal* (luoppal) > *Láhpoluoppal* (gilli). Giláš lea Láhpoluobbalgáttis ja lea danin ožžon namas luobbala vuodul, mii mearkkaša ahte namma lea metonymalaččat sirdásan maiddái giláža namman. Giláža nama *Láhpoluoppal* gielalaš sisdoallu ii muital giláža birra maidege eará go dan sajádaga, ja nu adnoge ovttaoasat namman (gč. tabealla 2).

MEARUSOASSI	VUOĐDOOASSI
<i>LÁHPO</i>	<i>LUOPPAL</i> (luoppal)
	<i>LÁHPOLUOPPAL</i> (giláš)

Tabealla 2. Primára nama ja metonymalaš nama gaskavuohta.

5.2 Syntávssalaš-semantihkalaš analysamálla

Suoma báikenammadutkamis riegádii 1960–70-logus ođđa dutkansuorgi – *syntávssalaš-semantihkalaš klassifiseremálla*, man dutkančuozáhat lea báikenamaid ráhkadus ja báikenammasystemat. Dát dutkansuorgi lea lingvisttalaš dutkan, mas dutkan váldá vuodtu báikenamaid ráhkadusas ja das mo namat leat oassin gielas ja giellageavaheamis. Syntávssalaš-semantihkalaš analysamálla guovddáš jurddan lea maiddái ahte ovttaskas namaid ferte geahččat oassin viidát systemas, ovdamearkka dihtii dihto birrasa nammaollisvuodas. Dáinna lágiin lea dutkansuorgi doaibman kritihkkan ovddeš dutkanárbevrrui, mas vuolggasadjin lea báikenamaid giellahistorjjálaš dutkan ja mas dutkojuvvoje ovttaskas namat ja nammaelemeanttat ja daid etymologijja. Guovddáš olbmot syntávssalaš-semantihkalaš analysamálla ovdánahttimis leigga suomaruotagiel báikenammadutki Kurt Zilliacus ja suomagiel báikenammadutki Eero Kiviniemi. (Ainiala ja earát 2008: 71–72; Valtonen 2014: 200.)

Syntávssalaš-semantihkalaš analyisa ulbmilin lea čielggadit báikenamaid gielalaš ráhkadusa: mii ohat vástádusa dan semantihkalaš sisdollui maid nammaaddit leat báikkiide addán. Dat mearkkaša fasttain ahte jus galgat sáhttit klassifiseret namaid syntávssalaš-semantihkalaš vuogi mielde, de eaktuda ahte dovdat namaid ja nammaosiid mearkkašumiid. (Ainiala ja earát 2008: 99; Valtonen 2014: 201.)

Hypotesan lea ahte buot báikenamain lea álgoálggus leamaš áddehahtti sisdoallu, maiddáí dain namain mat leat áddetmeahttumat dálá giellageavaheddjiide. Sivvan, manin muhtun namat leat sisdoalu dáfus áddetmeahttumat dahje čadačuovgameahttumat, lea ahte dat juogo sisttisdollet sániid mat eai šat geavahuvvo dálá gielas, leat gielalaš hámi dáfus rievdan nu, ahte eat šat dovdda daid álgoálgosaš osiid, dahje sánit gullet man nu amas gillii. (Ainiala ja earát 2008: 99; Valtonen 2014: 201.)

Namaid gielalaš ráhkadusa čielggadeamis leat guokte ceahki. Vuosttažettiin ferte áddet namaid *leksikálalaš* dahje *sátnesemantihkalaš* sisdoalu, namalassii sániid sisdoalu mat geavahuvvojit namas, ja maiddáí maid sánit nama oassin mearkkašit. Dasto ferte ipmirdit namaid *syntávssalaš-semantihkalaš* dahje *cealkkasemantihkalaš* sisdoalu, namalassii nama duogáža; ahte manin dihto báikái lea addojuvvon dihtolágan namma. Jus namat devdet dáid eavttuid, de sáhttit hupmat sihke *sátnesemantihkalaččat* ja *cealkkasemantihkalaččat ovttáčilggolaš namain*. Dattege máŋgga oktavuodas namat eai deavdde goappašat eavttuid, ja dalle namat leat juogo *sátnesemantihkalaččat* dahje *cealkkasemantihkalaččat máŋggačilggolaččat*. (Ainiala ja earát 2008: 97–98; Valtonen 2014: 201.)

Jus ovdamearkka dihtii guorahallá nama *Girkočohkka*, de dat lea sátnesemantihkalaččat ovttáčilggolaš daningo dálá giellageavaheaddjit dovdet nama goappašat sániid. Cealkkasemantihkalaččat namma ii leat vealttakeahtta ovttáčilggolaš daningo nama navdinággan sáhtta leat leamaš juogo dat, ahte das lea girku leamaš lahka, ahte girku ihtá easka dalle go ollet čohkkii, ahte čohkka lea oaidnit dego girku, dahje eará ágga. (Gč. maiddáí Ainiala ja earát 2008: 97–98.)

Syntávssalaš-semantihkalaš klassifiserema vuolggasadjin lea guovtteosat goallossátnehámat goallosnamma, nugo ovdamearkka dihtii *Finjuvárpi*, mii juhkkuojuvvo guovtti nammaoassái, *vuodđooassái* ja *mearusoassái*. Vuodđooassi lea dábálaččat appellatiiva mii almmuha báikki šlája, nugo *-várpi*, *-jávri* ja *-johka*. Mearusoassi fasttain earuha seammašlájat báikkiid ja dahká vejolažžan spesifiseret daid, ovdamearkka dihtii *Finjuvárpi* ja *Šeančilvárpi*. Báikenamat main lea dušše okta oassi nugo *Ávži*, *Vuovddevuolle* ja *Livat*, adnojuvvojit syntávssalaš-semantihkalaš klassifiseremis vuodđooassin. (Ainiala ja earát 2008: 96–97, 99; Valtonen 2014: 201.)

Syntávssalaš-semantihkalaš klassifiserema vuosttaš lávki lea juohkit báikenamaid daid syntávssalaš ráhkadusosiide, nappo nammaosiide. Nammaoasis sáhtta leat juogo karakteriserejeaddji dahje spesifiserejeaddji doaibma. Guovtteosat namas *Ođđavárpi*

vuodđooassi *várpi* karakterisere báikki ja mearusoaassi *Odđa-* fasttain spesifisere dan. Nammaoaasit earuhuvvojit dábálaččat vinjusázuin: *Odđa/várpi*. (Valtonen 2014: 201; Ainiala ja earát 2008: 98)

Nammaoaasit sáhttet leat funkšuvnnaset dáfus golmmaláganat. Vuosttažettiin sáhtta nammaoaassi almmuhit báikki šlája, nugo *Odđa/várpi*. Nama vuodđooasis lea dábálaččat báikki šlája almmuheaddji funkšuvdna, mii muitala leago sáhka jogas, jávrris, vuoi várppis. Nammaoaasis sáhtta leat maid nammadeaddji funkšuvdna. Dakkár nammaoaassi sisttisoallá propriála nammaoaasi mii ii almmut báikki erenoamáš iešvuodaid, nugo várpenamma *Livat*. Nammaoaasi ii nappo almmut báikki šlája iige govvit báikki erenoamášvuoda. Dat sáhtta leat namas sihke vuodđooasis ja mearusoaasis. Dasto sáhtta nammaoaassi almmuhit báikki erenoamáš iešvuodaid, nugo namas *Finju/várpi* mas mearusoaassi *Finju-* muitala ahte várppi ii sáhte geassit njuolga. (Ainiala ja earát 2008: 98–99; Valtonen 2014: 202.)

Go namat leat juhkkuojuvvon syntávssalaš ráhkadusosiide dahje nammaosiide, de klassifiseret erenoamáš iešvuodaid almmuheaddji nammaosiid cealkkasemantihkalaččat ja sátnesemantihkalaččat. Cealkkasemantihkalaš klassifiseremis čielggadit nama duogáža, namalassii manin báikái lea dakkár namma adduojuvvon. Nammaaddinduogáža sáhtta juohkit njealji váldoluohkkái: báikki sajádat, báikki iešvuolta, juoga mii báikkis lea dahje báikki oktavuolta olbmui. Ovttaskas namas sáhtta maidái leat eambo go okta duogáš. Sátnesemantihkalaš klassifiseren fasttain almmuha dan leksikálalaš kategoriija, masa nammaaddinvuodđu referere. (Ainiala ja earát 2008: 100; Valtonen 2014: 202.)

5.3 Dán dutkamuša klassifiserenmálla

Dán dutkamuša klassifiserenmálla vuodđuduvvá Taarna Valtonena (2014: 203–222) nákkosgirjji klassifiserenmállii. Son fas bealistis lea hábmen ja heivehan iežas málla ovddeš málliid vuodul (gč. Valtonen 2014: 195–200; 203). Lean heivehan dán klassifiserenmálla iežan materiálii ja lean sihke lasihan ja guodđán kategoriijaid nu, ahte analysa ovdanbuktá mu materiála iešvuodaid buoremus lági mielde. Dutkamuša ulbmilin lea čájehit mo Láhpoluobbala guovllu olbmot leat bidjan namaid várppiide; namalassii makkár systema Láhpoluobbala guovllu olbmui lea leamaš várppiid nammadeamis. Lean klassifiseren namaid kategoriijaide daid syntávssalaš iešvuodaid

mielde, muhto guorahallamis digaštalan dađistaga maddái earret eará namaid etymologii ja semantihka.

Mu dutkanmateriálas leat oktiibuot 108 várppi ja dáin lea 103 várppis namma (gč. mildosa 2 ja 3). Mu materiálii lea mihtilmas dat, ahte ovttá várpenamas leat sihke variánttat ja buohtalasnamat. Čuovvovaččat čilgen mo ja makkár eavttuiguin lean dulkon ja kategoriseren iežan materiála namaid.

Mu dutkanmateriálas eanaš várpenamat varierejit ovttaoasat ja guovtteoasat variánttaid gaskka, nugo *Ganešluokta* ~ *Ganešluovtta/várpi*, mas guovtteoasat variánttas dáhpáhuvvá epeksegesa ja sátni *várpi* lasihuvvo nama vuodđooassin (eambo dán birra kapihttalas 6.2.1). Analysas dulkon dáid seamma namman dahje dáhpáhussan. Muhtun várpenamain lea informánttaid gaskka variašuvdna nama mearusoasis, nugo *Ciikkujohnjálbmi* (-*joh*-, otnon genetiiva) ~ *Ciikkujogašnjálbmi* (-*jogaš*-, diminutiiva). Dáid dulkon maddái seamma nama variánttan. Nubbi ovdamearka informánttaid gaskasaš variašuvnnas lea namma *Galbaluovttavuohppi* ~ *Galbavuohppi*, mas dulkon variánttas *Galbavuohppi* lea dáhpáhuvvan redukšuvdna nu, ahte gaskkamus elemeanta *vuohppi* lea guđđojuvvon eret. Maddái dáid dulkon seamma nama variánttan.

Mu dutkanmateriálas leat maddái ovdamearkkat das, ahte informánttat gohčodit várppiid mánggaim namain nugo *Unnamohkás* ~ *Lulit Ruškessáttu*, mas informánttain leat áibbas goabbatlagan namat seamma referentii. Nubbi ovdamearka lea várpi *Ávdinnjarga* ~ *Ávdingáddi*, mas buohtalasnamaid vuodđooasit čujuhit goabbatge referentii. Dáid anán sierra namman. Dulkon maddái *Ovlesnjarga* ~ *Ovlesnjargeahči* guoktin namman daningo variánttaid vuodđooasit čujuhit goabbatge referentii.

Danin go mu materiálas leat nu ollu variánttat, de opereren iešguđetge loguiguin, nappo várppiid mearri lea eará go namaid mearri. Mu materiálas leat oktiibuot 119 nama maid lean juohkán kategoriijaide, namaid gielalaš iešvuodaid vuodul.

Tabellas 3 lean listen kategoriijaide maid lean iežan dutkanmateriála vuodul klassifiseren. Dát kategoriijat čájehit mo lean iežan materiála namaid klassifiseren, iige dát kategoriserenmálla leat absoluhtalaš buot sáme gielat várpenamaide.

<p>6.1. Guovtteoasat namat</p> <p>6.1.1. Nama mearusoassi lea substantiiva <i>Risse/várpi, Sámmál/várpi</i></p> <p>6.1.2. Nama mearusoassi lea olbmonamma <i>Juonnena/várpi, Nigá/várpi</i></p> <p>6.1.3. Nama mearusoassi lea adjektiivaaattribuhtta <i>Finju/várpi, Odđa/várpi</i></p> <p>6.2. Ovtta- dahje guovtteoasat varierejeaddji namat</p> <p>6.2.1. Metonymalaš sirddanamat <i>Njirranluokta ~ Njirranluovtta/várpi, Stuorageađgi ~ Stuorageađgge/várpi</i></p> <p>6.2.2. Appellatiivavuđot namat <i>Unnamohkáš ~ Unnamohkáš/várpi, Rábátnjálbmi ~ Rábátnjálmmme/várpi</i></p> <p>6.2.3. Adposišuvdnaráhkadusat <i>Miellevuolli ~ Miellevuole/várpi, Vearretnjaveniski ~ Vearretnjaveniske/várpi</i></p> <p>6.2.4. Namas dáhpáhuvvá vuodđooasi ellipsa <i>Livat/várpi ~ Livat</i></p> <p>6.3. Mearusoassi spesifisere báikenama <i>Lulit/ Vilgesgeađgi ~ Lulit/ Vilgesgeađgge/várpi, Risse/várpi ~ Galbaluovtta/ Risse/várpi</i></p>

Tabella 3. Láhpoluobbala guovllu várpenamaid syntávssalaš-semantihkalaš klassifiseren

Guovtteoasat namaid oasis lean čuvvon Valtonena (gč. 2014: 204–205) klassifiserenmálle buori muddui, ja lean heivehan guovtteoasat namaid kategoriijaid iežan materiálii. Mus ii leat nu stuorra dahje viiddis dutkanmateriála go Valtonenis ja dan geažil lean válljen bidjat oktii muhtun kategoriijaid maid Valtonen lea klassifiseren sierranas kategoriijan. Valtonen lea ovdamearkka dihtii juohkán kategoriija C_2 *Nama mearusoassi lea adjektiivaaattribuhtta* komparerejuvvon hámiid mielde. Mun fas in leat juohkán dáid sierra kategoriijaide daningo mu materiálas eai leat nu galle nama main mearusoassi lea adjektiivaaattribuhtta.

Muhtun sajiin lea mu iežan ja Valtonena klassifiserenmálles maiddái erohus kategoriserema hierarkiijas. Valtonen juohká kategoriija C_1 *Nama mearusoassi lea substantiiva* vuos vuollekategoriijaide kásusiid mielde (1 nominatiiva, 2 genetiiva, ja 3

nominatiiva dahje genetiiva). Dáin kategoriijain son fas giedáhallá ja kategorisere namaid daid mearusosiid gielalaš sisdoalu mielde: leago mearusoassi appellatiivvalaš substantiiva, olbmonamma vai báikenamma. Mun lean fasttain välljen dahkat nuppe láhkái, namalassii ahte kategoriija *6.1 guovtteoasat namat* kategoriseren vuos namaid mearusosiid gielalaš sisdoalu mielde, ja dain de digaštalan mearusosiid kásusgeavaheami. Mu materiála guovdu orui dát čielgaseamos ja čorgadeamos vuohki.

Guovtteoasat namaid lean klassifiseren golmma kategoriijii. Vuosttaš jovkui gullet namat maid *mearusoassi lea substantiiva*, mii sáhtta leat juogo *ovttaskas sátni*, *goallossátni* dahje *sátnelihttu*. Nuppi kategoriijii lean klassifiseren namaid maid mearusoassin lea *olbmonamma*.

Sámegiela báikenamain okta mihtilmasvuodain lea ahte giela bokte sáhtta ovdanbuktit erohusa báikkiid identifiseremis ja karakteriseremis. Oppalaččat sáhttage dadjat ahte davvisámegiela báikenamain mearusoasi nominatiiva karakterisere ja genetiiva fas identifisere, mii mearkkaša mearusoassi muitala dan, ahte báiki lea namas ožžon dihto ášši dahje albmanusa vuodul dahje govvida stuorát báikkis oasi. (Helander 1991: 80; Valtonen 2014: 213.)

Ollu namain boahtá kásushápmi hui čielgasit ovdan ja namaid sisdoalus de lea čielga erohus, ovdamearkka dihtii *Beahce/dievvá* 'dievvá mas lea beazit' mas mearusoassi klassifisere báikki, ja *Beaze/dievvá* 'dievvá mas lea dihto beahci' mas mearusoassi identifisere dihto beazi. Dattege gávdnojit muhtun veardde namat main dát ii boađe áibbas čielgasit ovdan, earret eará sániid reduserejuvvon hámiin nugo *váh-* (< *vággi/vákki*) ja *jár-* (< *jávri/jávri*). (Helander 1991: 80; Valtonen 2014: 213.)

Jus nama mearusoasis lea olbmonamma, lea mearusoassi álo genetiivvas, daningo olbmonamma čielgasit čujuha báikki oamasteaddjái dahje geavaheaddjái. (Helander 1991: 81; Valtonen 2014: 214).

Nubbi kategoriija guovtteoasat namain leat namat maid *mearusoassi lea adjektiivaaatribuhtta*. Adjektiivaaatribuhtta sáhtta fas juohkit *positiiva-*, *komparatiiva-* ja *superlatiivahámiide* (Valtonen 2014: 216). Namat *Guhkes/jávri* ja *Sevdnjes/luokta* leat ovdamearkkat namain maid mearusoassin lea adjektiivaaatribuhtta. Adjektiivaaatribuhtta sáhtta leat dušše nama mearusoassin ja dan syntávssalaš doaibma lea adjektiivva vehkiin monu čilget báikki lagabuidda (gč. ee. Nielsen 1920: 18; Nickel & Sammallahti 2011: 256).

Ovtt- dahje *guovtteoasat varierejeaddji namaid* lean juohkán njealji vuollekategoriijii. Vuosttaš kategoriijii gullet *metonymalaš sirddanamat*, mas namat

leat ožžon lasserefereanttaid primára namaid lassin, nugo *Njirranluokta ~ Njirranluovtta/várpi*, mii lea namas ožžon luovtta *Njirran/luovtta* vuodul. Syntávssalaš-semantihkalaš analysamálle mielde adnojuvvojit metonymalaš sirddanamat ovttaoasat namman daningo dat mitalit dušše refereantta sajádaga (Kiviniemi 1975: 29, 48–49; Helander 2008: 48).

Nuppi kategoriijii fas gullet *appellatiivavuđot namat*, mas várpenamaid vuodđun leat appellatiivvat mat govvidit ovdamearkka dihtii man nu lagaš báikki nugo várpi *Unnamohkáš ~ Unnamohkáš/várpi*. Dán várpái ii leat namma biddjojuvvon eará nama vuodul nu mo metonymalaš sirddanamaid oktavuodas, muhto nama gielalaš sisdoallu lea vižžojuvvon unna mohkážis mas ii lean namma ovdalaččas. Dulkon dán kategoriija namaid, nugo *Unnamohkáš*, ovttaoasagin danin go namaid gielalaš sisdoalut ovdanbuktet várppiin duššefal ovttá iešvuoda, namalassii várppiid sajádaga (gč. Kiviniemi 1975: 27; 48–49).

Goalmmát kategoriijas leat fas namat mat sisttisdoallet *adposišuvdnaráhkadusaid dahje eará sániid dahje sátnelihtuid mat almmuhit gokko báiki lea*. Báikkiid sajádaga meroštallamis namain geavahuvvo dávjá nu gohčoduvvon adposišuvdnaráhkadus, dahje eará sátni dahje sátnelihttu mii almmuha gos báiki lea (Valtonen 2014: 217), nugo namain *Várenal/jávri* ja *Miellevuolli ~ Miellevuole/várpi*. Kiviniemi (1975: 27) čállá suomagiel báikenamaid oktavuodas ahte dákkár namat adnojuvvojit ovttaoasagain daningo dat eai mital namain earágo daid sajádaga.

Njealját kategoriijas leat gis namat main geavahuvvojit sihke ovttá- ja guovtteoasat variánta, muhto main ovttaoasat variánttain dulkon nu, ahte lea dáhpáhuvvan vuodđooasi ellipsa *Livat/várpi ~ Livat*. Dán kategoriija lean gohčodan *namas dáhpáhuvvá vuodđooasi ellipsa*.

Vidát kategoriijii lean klassifiseren namaid main *mearusoassi spesifisere báikenama*. Dán kategoriijii gullet namat main lea spesifiserejeaddji dahje aiddostahti mearus mii meroštallá vuodđooasi, mii fasttain lea olles báikenamma (Nielsen 1920: 7; Ainiala ja earát 2008: 102; Valtonen 2014: 218). Spesifiserejeaddji namain leat dávjá párran ng. *varierennamat*, maiguin vuodđonama sáhtá varieret earret eará adjektiivvaiguin. Varierennamma sáhtá leat *kontrástanamma*, mas mearusoassi doaibmá vuostebeallin dahje kontrástan nuppi nama mearusoassái, ovdamearkka dihtii *Lulit – Davit* ja *Unna – Stuora*. Spesifiserejeaddji namain sáhttet leat kontrástanamaid lassin earálágan varierennamat mat varierejit mearkkašumi eará láhkai, ovdamearkka dihtii olbmonamat nugo *Inggá Áitevárri*. (Helander 1991: 79–80; Ainiala ja earát 2008:

102–103, 105–107; Valtonen 2014: 218.) Iežan materiálas lean juohkán kategoriija golmma jovkui: mearusoassi spesifisere báikenama, mearusoassi spesifisere báikki sajadaga ja mearusoassi almmuha oktavuoda eará báikái.

6 Láhpoluobbala guovllu várpenamaid gielalaš analysa

6.1 Guovtteosat namat

6.1.1 Nama mearussoassi lea substantiiva

Mu materiálas leat oktiibuot 7 várpenama mat leat guovtteosagat ja maid mearussoassi lea substantiiva nugo namma *Holga/várpi*. Buot dán kategoriija várpenamain lea mearussoasis ovttaskas sátni. Muhtun namain mearussoassi muitala várppi iešvuoda birra, nugo *Risse/várpi*, mas mearussoassi *Risse-* muitala ahte várppis čuvvot ollu rissit ja eará ruskkat:

Dat lea *Rissevárpi* danin go das lávejit rissit álo čuovvut, juohke várppis, dat eai balljo noga goassege. Dat lea várra dat go diekko bohtá oainnat Náhpóljohka ja dat buktá oainnat olu ruskkaid ja bisseha diehko. Ja dat de vudjot diehko. (Informánta NMV)

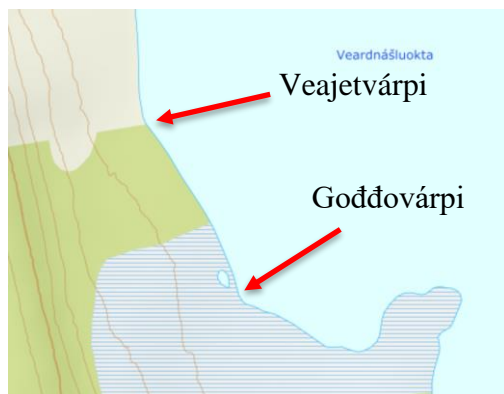
Dutkanmateriálas lea maiddái nubbi várpi man namma lea *Rissevárpi*, muhto das lea maiddái variánta *Galbaluovtta Rissevárpi*, nu ahte dan nama lean klassifiseren kategoriijii 6.3 Mearusoassi spesifisere báikenama.

Nubbi ovdamearka nammii man mearussoassin lea substantiiva lea *Sámmál/várpi*, man mearussoassi *Sámmál-* fas čujuha dihtolágan sámmálii mii šaddá čázis. Informánttat (NMV, KMLV, OHG) muitalit ahte Sámmálvárppis šaddá ruoná sámmál – dakkár bodnerássi, mii álo čuovvu nuohti. Nielsen (KN s.v. *sát'me*) čállá ahte sámmál, mii čázis šaddá, gohčoduvvo juogo *satmin* dahje *sámmálin*.

Mu materiálas leat guokte várpenama maid mearussoasit čujuhit guliide ja dat leat *Veajet/várpi* ja *Gođđo/várpi*. Informánttat KMLV ja NMV eaba leat sihkkarat manin *Veajet/várppis* lea dakkár namma, muhto jáhkkiba ahte das lea makkár nu čanastat rávdui man lávejedje nuohtut ovdalaš áigge, dalle go Láhpojávrris gávdnui rávdu. Láhpojávrris lea dálá áigge valjit čuovža, muhto informánttat KMLV ja NMV muitaleaba ahte čuovžžas eai leat veajehat, das leat sirkkít. Danin soai jáhkkiba ahte namma *Veajet/várpi* muitala ahte doppe leat rávdoveajehat. Nielsen (KN s.v. *sir'ke*, *vājēk*) čállá maiddái ahte sátni *veajet* mearkkaša oppalaččat guolleveajehiid (dá.

fiskeyngel), muhto ahte *sirki* mearkkaša Guovdageainnu suopmanis čuovžaveajeha (dá. *sik-yngel*).

Nubbi ovdamearka lea *Gođđo/várpi*, mii lea *Veajetvárppi* lahka (gč. kárta 7) ja mas mearusoassi mearkkaša guoli godđama. Dát lea ráji alde dáhpáhus, go sáhtta dulkot ahte nama vuodđun lea vearba *godđat*, muhto dulkon ahte mearusoassi *Gođđo-* lea substantiiva *godđu* ja danin kategoriseren ahte nama mearusoassi lea substantiiva. Informánttat NMV ja KMLV eaba leat sihkkarat juste manin *Gođđo/várppis* lea dakkár namma, muhto árvaleaba ahte das soaita leat oktavohta *Veajet/várpái*: ”Na jus dat leat baicca rávddut godđan ja de veajehat duokko. Niehal leat goit dat namat” (Informánta NMV).

Kárta 6. Godđovárpi ja Veajetvárpi (Kártavuoddu: SSR).

Vaikke nuohttebivddus lea guolli guovddážis, de lea mearkkašan veara ahte mu materiálas eai leat eará go dát guokte nama main guolli dahje guliide guoskevaš ášši namuhuvvo namas. Vaikke orošii jáhkehahtti ahte eanet várpenamat sisttisdoalaše eambo guollenamahusaid, de lea goittotge nu, ahte báikenamaid identifiserejeddji doaimma ulbmilin lea earuhit báikkiid. Lea namalassii sáhka ekonomiijas ja jus gártet beare mánga seammalágan nama, de namat muhtun láhkái masset doaimmaset, go dalle namat eai leat šat doarvái earuheaddjit. (Kiviniemi 1978: 79–80; 1990: 99; Zilliacus 2002: 136, 145–146.) Dieđut guliid birra leat baicca guovllu geavaheddjiid vásáhusaid, dieđuid ja muittu hálddus, numo ovdamearka dihtii informánta NMV dás namuha: ”Dieppe eai láven earágo rávddut dien guoikka miehtá. De viežžat steikenguoli. Dalle go ledje rávddut” ja ”Dieppe gal leat rávdonjavit dieppe aivve. Muhto dá gal lea čuovža”.

Dán kategoriijas lea maiddái okta namma mii gullá seamma nammačoahkkái go eará, lagaš báikkít, ja dat lea *Spálu/várpi*, mii gullá seamma nammačoahkkái go *Spálu/njárga* ja *Spálu/luokta*. Namma lea mearusoasselavttus ja das leat oktasaš mearusoassi daiguin namaiguin man vuodul namma lea ráhkaduvvon (gč. Helander 2008: 43–44), namalassii *Spálu/várpi* 'várpi', *Spálu/luokta* 'luokta' ja *Spálu/njárga* 'njárga'.

Nama *Spálu/várpi* mearusoasi *Spálu-* sisdoallu ii leat oahpis informánttaide, iige sátni gávdno dálá sátnegirjiinge. Sátni gávdno Leem (1768 s.v. *spallo*) sátnegirjjiis, mas čuožžu ahte *spállu* mearkkaša dánskkagillii *svale* 'spálfu'. Maiddái Qvigstad (1938: 116) máinnaša *spálu* mearkkašit dár. *Svale* 'spálfu'. S. Aikio (2017 s.v. *Bálojávri*) čállá ahte dálá davvisámegielas lea **spállu* jávkan sátni, muhto son jáhkka sáni leat vuodđun sihke Guovdageainnu *Spállu*-álgosaš namaide nugo *Spálluoaivi* ja *Spálluojávri* ja Eanodaga *Bálo*-álgosaš namaide nugo *Bálojávri* ja *Bálojohka*. Son čállá ahte nammabidjama motiiva ii leat dieđus, muhto jáhkka dáin namain leat oktavuoda derpmožiid bessemii joga lahkosis. Dáid dieđuid vuodul dulkon nama *Spálu/várpi* mearusoasi leat sáni **spállu* genetiivahápmi.

Dán kategoriijas leat maiddái guokte ovdamearkka main várppiid mearusoasit čujuhit man nu lagaš diŋgii dahje albmanussii, nugo *Holga/várpi* mas lea holga njuobahaga lahka ja *Máđii/várpi*, mas njuobahaga lahkosis lea máđidja.

Oktiibuot dán čieža várpenamas, main mearusoassi lea substantiiva, lea guđa namas mearusoassi nominatiivvas ja ovtta namas fas genetiivvas.

6.1.2 Nama mearusoassi lea olbmonamma

Mu materiálas leat oktiibuot guokte várpenama, main mearusoassi lea olbmonamma, ja dat leat *Juonnena/várpi* ja *Nigá/várpi*.

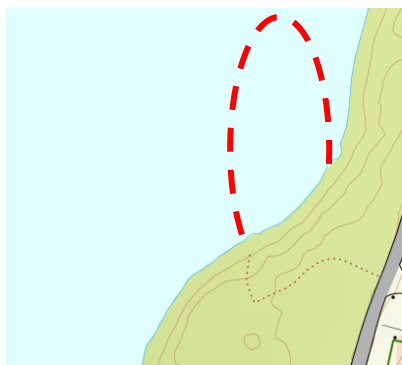
Várpenamas *Juonnena/várpi* leat maid buohtalasnamat *Juonnenamiellevuolli* ~ *Juonnenamiellevuole/várpi*, maid guorahalan kapihttalis 6.2.3. Informánttat jáhkket nama *Juonnena/várpi* mearusoasi boahit olbmonamas *Juonnen*, muhto ii oktage sis dieđe gii dat lea dahje lei. Informánttat NMV ja KMLV árvaleaba ahte várpi lea nama ožžon muhtumis gii lea nuhtton dahje firkmon dien várppi. Vaikke informánttat eai áibbas sihkkarit dieđe nama navdinákka, de orru goittotge lunddolaš jurddašit ahte lea muhtun *Juonnen*-nammasaš olmmoš orostallan dahje holden dien guovllus.

Nubbi várpenamma, mas lea olbmo namma mearusoassin, lea *Nigá/várpi*. Informánttat NMV ja KMLV muitaleaba ahte soai leaba navdán várppi *Nigá/várpin* daningo sii leat geassán dien várppi suinna fárrrolaga. ”Nigávárpin dat šattai goit diet, diet mohkáš. Suonju Nigá mielde” (Informánta NMV). Vaikke nama gielalaš hámis ii leat vejolaš oaidnit ja gullat leago mearusoassi nominatiivvas vai genetiivvas (omd. nom. *Nigá* : gen. *Nigá*), de lea mearusoassi goittotge mearkkašumi dáfus genetiivvas daningo dat čujuha namalassii oamasteapmái dahje geavaheapmái (gč. Nielsen 1920: 12; Helander 1991: 81; Valtonen 2014: 214).

6.1.3 Nama mearusoassi lea adjektiivaaattribuhtta

Mu materiálas leat oktiibuot njeallje várpenama maid mearusoassi lea adjektiivaaattribuhtta. Dáin leat guokte nama, mat muitalit várppiin muhtun kvalitatiivvalaš iešvuoda, ja dat leat *Finju/várpi* ja *Guhkes/várpi*. Nama *Guhkes/várpi* mearusoassi muitala ahte ’várpi lea guhkki’. Informánttat NMV ja OHG dieđuid mielde lea *Guhkes/várpi* sihke guhkki ja dan ádjána guhká geassit. Informánta OHG muitala maiddái ahte go dien várppi gesse de geavahedje eambo nuohttegáinnu go dábálaččat: ”Oarra lea sullii 100 sala, muhto dies bidje nu ollu go ledje dat oarat”.

Nama *Finju/várpi* mearusoassi lea fas adjektiivva *fitnjut* attribuhttahápmi, mii čujuha dasa ahte juoga ii leat njuolga dahje symmetralaš (gč. maiddái KN s.v. *vidnjot*, *vinjo*-). Informánttat NMV ja KMLV muitaleaba ahte dábálaččat suhppojuvvo nuohtti oalle njuolga fávlái, muhto *Finju/várppis* ii sáhte suohpput fávlái go dokko lea mielli masa nuohtti sáhttá vavdat. Dán várppis ferte baicca nuohti suohpput miehtegáddái ja miehtegátti mielde fas geassit, nu mo kárta 8 čájeha.

Kárta 7. Visualiseren das, mo *Finjuvárppi* ferte geassit (Kártavuoddu: SSR).

Dutkanmateriálas lea maiddái okta várpi, man mearusoassi orru čujuheamen várppi ahká, ja dat lea *Ođđa/várpi*. Informánta OHG muitala ahte dat hui dološ olbmot eai leat geassán dan várppi, muhto várppi leat geassigohtán easka sin váhnenbuolvva olbmot:

Dat lea agibeavve Ođđavárpi, vel dál odne nai. (...) Dat hui dološ olbmot eai leat geassán diekko, muhto de leat gánske min váhneamat. De leat gávdnan dan várppi ja de navde dan nama go sii leat gávdnan. Dan mun doaivvun.

Dutkanmateriálas lea maiddái dakkár várpenamma go *Rássá/várpi*. Das lahkosis eai leat eará *Rássá*-álgosaš namat, mii orru čájeheamen ahte namma lea ilbman easka nuohtuma oktavuodas. Informánttat NMV ja KMLV eaba dieđe áibbas sihkarit mas nama mearusoassi boahdá, muhto informánta KMLV árvala ahte mearusoassi čujuha *rássái*:

Na dies lea oainnat rássi. Das láve goit leat rássi. (...) Mun in goit leat goassege diehtán [maid dat mearkkaša], eai dat láven diehtit go olmmoš jearrá. Mun dat lean ieš navdán ahte [lea] rássi, diekkár gorde, šaddan gáddái. Dainna lea rássá, de leat bidjan nama.

Nielsena sátnegirjjis ii gávdno sátni dahje hápmi *rássá*, ja son čállá ahte sánis *rássái* (dár. *gressrik*) lea attribuhttahápmi *rássás* (gč. KN s.v. *ras'sai*). *Rássá* gávdno sátnin sihke Collindera (1964 s.v. *rás'sá*) sátnegirjjis ruotagiela mearkkašumiin *gräsrik* 'rássái' ja Kintela (2012 s.v. *rássá*) sátnegirjjs dárogiela mearkkašumiin *gressrik* 'rássái'. Sudno dieđuid mielde *rássá* lea predikatiivahápmi, ja attribuhttáhápmi fasttain lea *rássás*. Okta vejolašvuohta lea ahte mearusoassi livččii predikatiivva genetiivahápmi *rássá*, muhto dat hápmi lea sihke amas ja vuordemeahtun attribuhta posišuvnnas.

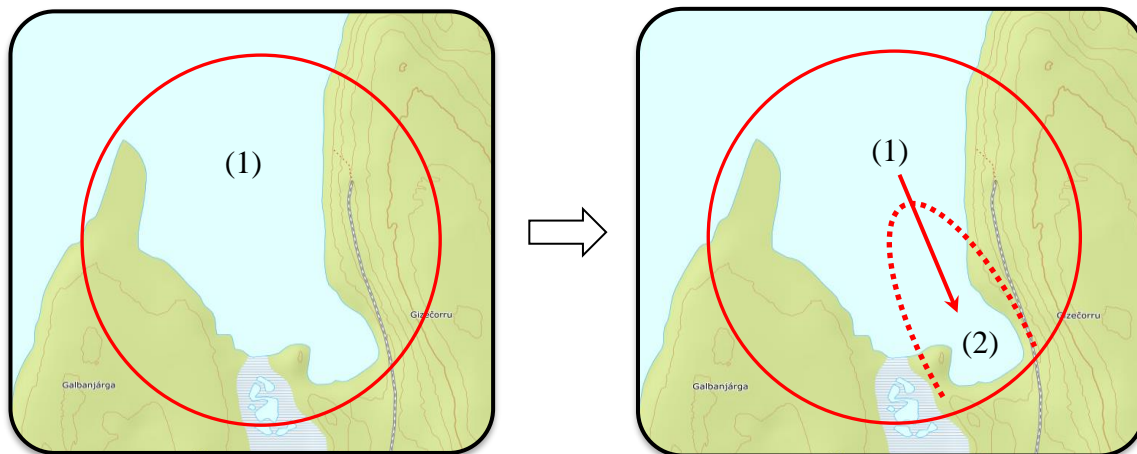
Váhčira guovllus Ruota bealde lea ovttá vári namma *Rássávárri*, mas Falck (1998: 57) čállá mearusoasi *Rássá*- mearkkašit ruot. *gräsrik* 'rássái'. Dát diehtu doarju dan vejolašvuođa ahte várppi *Rássá/várpi* mearusoasis lea oktavuohhta adjektiivii *rássái*. Gáldodieđut orrot čujuheame dasa ahte goallosnama meausoasis lea oarjjabeale suopmaniin vejolaš oanehis hápmi *Rássá*-, muhto appellatiivvalaš anus sátnelihtus

adno dábálaččat guhkes attribuhttáhápmi *rássás*, ovdamearkka dihtii *rássás dievvá*. Válljen dáid dieđuid vuodul dulkot nama *Rássá/várpi* mearusoasi *Rássá-*adjektiivaatribuhttan.

6.2 Ovtta- dahje guovtteosat varierejeaddji namat

6.2.1 Metonymalaš sirddanamat

Dán kategoriijii lean klassifiseren várpenamaid main ovttaosat variántan lea *metonymalaš sirddanamma*, mii mearkkaša ahte várppit leat namaideaset ožžon man nu eará, lagaš báikki vuodul (gč. Kiviniemi 1975: 29, 48–49; Helander 2008: 48). Okta ovdamearka lea várpi *Seahkkamohkki*, mii lea namas ožžon mohki *Seahkka/mohkki* vuodul, nu mo govvosis 4 visualiseren. Buot dán joavkku metonymalaš sirddanamain lea maddái guovtteosat variánta mas sátni *-várpi* lea nama vuodđooassin, nugo *Seahkkamohki/várpi*. Mu materiálas leat oktiibuot 69 nama maid klassifiseren metonymalaš sirddanamman.

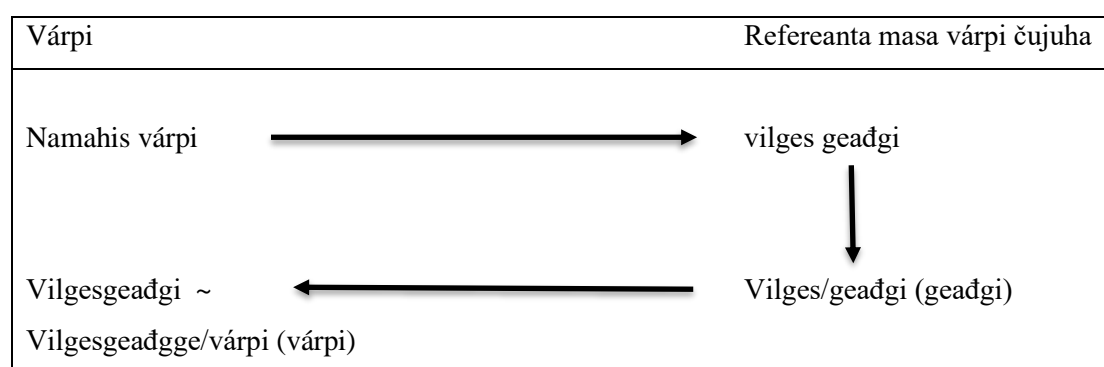
Govus 4. Mohki *Seahkka/mohkki* (1) namma lea metonymalaččat sirdásan maddái várppi namman *Seahkkamohkki* (2) (Kártavuodđu: SSR).

Informánttaid (OHG, NMV, KMLV) dieđuid mielde nuohitebivdit geavahit eanaš ovttaosat namaid nugo *Seahkkamohkki* go ságastit gaskaneaset, ovdamearkka dihtii ”geassit *Seahkkamohki*”. Go earáide čilgejit várppiid, de sáhttet geavahit guovtteosat variánttaid nugo *Seahkkamohki/várpi*, deattuhan dihtii ahte lea várppiin sáhka. Lea

namalassii sáhka das, ahte ovttá- ja guovtteosat variánttat devdet iešguđegelágan dárbbuid iešguđetge giellageavahandilálašvuodain (Ainiala 1997: 16). Informánttaid dieđuid ja nammaanu vuodul dulkon ahte dán kategoriija namain dáhpáhuvvá *epeksegesa* nu, ahte namaide lasihuvvo appellatiiva *várpi* čielggasmahttima várás: *Seahkkamohkki* > *Seahkkamohki/várpi*. Dulkon ášši nu, ahte lea epeksegesa mii dagaha namaid guovtteosagin ja guovtteosat variánttain mearusoassi čujuha báikenammii, nugo *Seahkkamohki/várpi* (vrd. Valtonen 2014: 213).

Nubbi guovddáš gažaldat dán kategoriija várpenamaid oktavuodas lea dat, ahte sáhttetgo muhtun báikkít ožžon namaideaset nuohtunárbevieru ja várpenamaid bokte. Söderholm (1988) bidjá suomagiela várpenamaid guorahallamis gažaldahkan sáhttitgo várpenamaid oktavuodas álo oba jurddašitge ahte várpenamat leat ožžon namaid eará lokalitehtaid bokte. Son árvala ahte sáhttago leat baicce nu, ahte eará lokalitehtat nugo geađggit ja gáttit, leat ožžon namaid nuohttuma ja várppiid oktavuodas.

Namaid nugo *Njirran/luokta* 'luokta' > *Njirranluokta* 'várpi' ja *Veardnás/luokta* 'luokta' > *Veardnásluokta* 'várpi' oktavuodas lea oalle čielggas ahte namat leat metonymalaččat sirdásan maiddái várppiid namman daningo primáranamat leat viehka stuorra lokalitehtaid namat, ja lea vuorddehahtti ahte olbmot leat daid nammadan ovdal go leat nuohttugoahtán dain báikkiin. Unnibuš lokalitehtaid namaid oktavuodas, nu go geđggiid ja sádduid namain, lea vejolaš jurddašit ahte lea dáhpáhuvvan nu mo Söderholm (1988) árvala, ahte refereanta masa várpenamma čujuha, oaččui nama easka nuohttuma oktavuodas, nu mo govvosis 5 čájehan.

Govvus 5. Vejolaš proseassa das, ahte várpi oazžu namas muhtun báikkis nu, ahte seammás nammada maiddái báikki.

Vaikke vel buot namat eai soaittege álo sirdásan várppi namman seamma láhkái go ovdamearkka dihtii luonddunamaid ja gilinamaid gaskavuohta čájeha (gč. Helander 2008: 48), de liikká dulkon dáid namaid metonymalaš sirddanamman. Álgoreferenttat

eai soaitte ožžon namaid ovdalgo dalle go báikkiin nuohttugohte, muhto danin go primára refereanttain lea namma, de danin dulkon ahte várpenamain dáhpáhuvvá metonymiija.

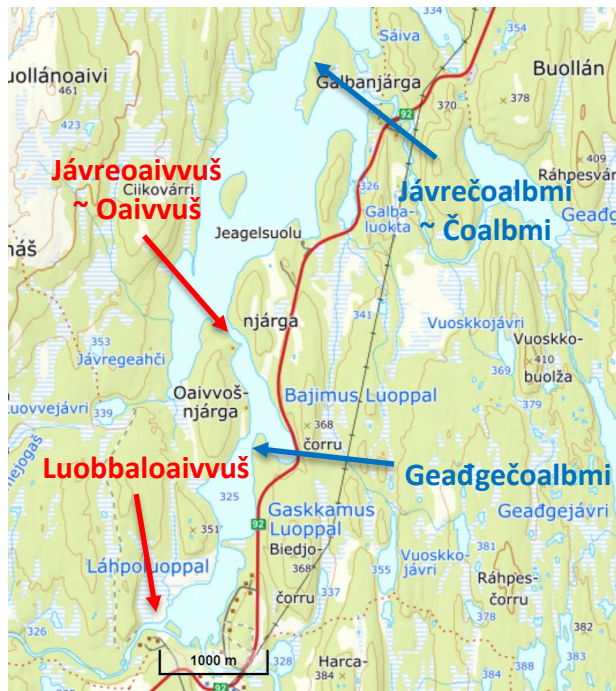
Dutkanmateriálas dán joavkku guovtteosat namaid mearusoassi lea eanaš oktavuodain genetiivvas, nugo *Ganešluokta* ~ *Ganešluovtta/várpi*. Dát lea vuorddehahti go dán joavkku namaid mearusoasi gielalaš sisdoallu čujuha man nu eará referentii, masa nuohti gessojuvvo, nugo *Holgasáddo/várpi*, mas várpi gessojuvvo Holgasáddui'. Dutkanmateriálas leat moadde ovdamearkka mas mearusoassi lea nominatiivvas, nugo *Sáttonjárga/várpi*. Dát leat liikká viehka unnán. Dutkanmateriálas leat maiddá ovdamearkkat das, ahte mearusoassi variere nominatiivva ja genetiivva gaskka, nugo várpenamas *Suolo/várpi* (mearusoassi lea nominatiivvas) ~ *Sullo/várpi* (mearusoassi lea genetiivvas), ja *Oaivvoš/várpi* (mearusoassi lea nominatiivvas) ~ *Jávreoivoš/várpi* (otnon genetiivahápmi *oivoža* > *oivoš*).

Dutkanmateriálas gávdnojit maiddá dakkár namat main mearusoasi gaskkamus oasit formálalaččat muitáhit nominatiivahámi, nugo *Unnaluvttaš* ~ *Unnaluvttaš/várpi* (genetiiva *luovttaža*). Lea ollásit vejolaš ahte nama mearusoassi leat nominatiivvas, muhto nama semantihkalaš sisdoalu dáfus livččii genetiivahápmi eanet vuorddehahti, dasgo várpi lea oassi luovttažis (gč. ee. Helander 1991: 80; Valtonen 2014: 213). Nielsen (1920: 12) čállá ahte muhtun suopmaniin dáhpáhuvvá affrikáhtas ž rievdadus jietnadeamis: ž > š, ja genetiivahápmi oatnu ovttain stávvaliin. Son čállá ovdamearkka dihtii ahte vaikke namaid *Sámmolašbáiki* ja *Njárgasašjohka* mearusoasit muitáhit nominatiivva, de dat leat goittotge reduserejuvvon dahje otnon genetiivahámit: *Sámmolačča-* > *Sámmolaš-* ja *Njárgasačča-* > *Njárgasaš-*. Nielsen namuha ahte dát lea dábalaš Kárášjoga suopmanis, muhto mu materiála namas *Unnaluvttaš/várpi* orru mearusoasis áibbas čielgasit dáhpáhuvvan genetiivva redukšuvdna: *Unnaluvttaža-* > *Unnaluvttaš-*.

Muhtun namat mu dutkanmateriálas leat ráji alde dáhpáhusat, nugo *Njárgeahči*, *Ovllješnjárgeahči* ja *Suologeahči*. Namat sisttisdollet sáni *-geahči*, ja lea vejolaš dulkot nu, ahte namat sisttisdollet adposišuvdnaráhkadusa dahje eará sáni dahje sátnelihtu mii almmuha báikki dárkilis sajádaga (vrd. nammii *Davágeahči* kapihttalis 6.2.3). Iežan materiála oktavuodas oainnán dan, ahte ii leat álo vejolaš áibbas vissásit diehtit goas ja mo báikkit leat namaideaset ožžon. Namat *Njárgeahči*, *Ovllješnjárgeahči* ja *Suologeahči* leat ovdamearkkat das, ahte lea váttis áibbas vissásit diehtit leatgo refereanttat namaideaset ožžon nuohtuma oktavuodas, vai leatgo refereanttain

leamašan namat juo ovdalaččas. Dán dutkamuša oktavuodas válljen dulkot ahte namat *Njárgeahči*, *Ovllješnjárgeahči* ja *Suologeahči* metonymalaččat sirdásan maiddá i várppiid namman.

Dutkanmateriálas leat maiddá ovdamearkkat das, ahte várpenamain dáhpáhuvvá mearusoasi ellipsa nugo *Jávreoaivvuš* > *Oaivvuš*, mas mearusoassi *Jávre-* guđđojuvvo eret. Dulkon dán elliptalaš dáhpáhusan go oanehis variántta *Oaivvuš* gielalaš sisdoallu ii spesifisere doarvái čielgasit dan, ahte guđe oivošis lea sáhka. Dán nanne maiddá dat go seamma čázadagas lea nubbi várpenamma man vuodđooassin lea *-oaivvuš*, namalassii *Luobbaloaivvuš*. Dulkon nu, ahte várpi lea álgoálggus ožžon guhkit hámi *Jávreoaivvuš*, muhto gielalaš ekonomalašvuoda geažil dat gohčoduvvo maiddá elliptalaš variánttain *Oaivvuš*. Dutkanmateriálas nubbi ovdamearka mearusoasi ellipsii lea várpi *Jávrečoalbmi* > *Čoalbmi*, mas mearusoassi *Jávre-* guđđojuvvo eret. Dán dulkon ellipsan seamma ákkaiguin go bajábealde. Maiddá dán nanne dat, go seamma čázadagas lea nubbi namma, mii sisttisoallá vuodđooasi *-čoalbmi*, namalassii *Geađgečoalbmi*. Kárttas 9 čájehan gokko várppit *Jávreoaivvuš*, *Luobbaloaivvuš*, *Jávrečoalbmi* ja *Geađgečoalbmi* leat.

Kárta 8. *Jávreoaivvuš* ja *Luobbaloaivvuš* leat merkejuvvon rukses njuolaiguin ja *Jávrečoalbmi* ja *Geađgečoalbmi* fas alit njuolaiguin (Kártavuoddu: SSR).

Kárta 9. Vuohppi *Galbaluovttavuohppi ~ Galbavuohppi* lea oassi dahje joatkka luovttas *Galbaluokta* (Kartavuoddu: SSR).

Redukšuvdna dahká dan, ahte nama semantihkalaš sisdoallu rievdá. Geavadis dát mearkkaša dan, ahte go nama gaskkamus oassi reduserejuvvo, de variašuvnnat eai leat šat semantihkalaččat seammaláganat álgoálgosaš namaiguin. Báikenamat dávjá gullet nammabearrašii, mii čatná geográfalaččat lagaš báikkiid namaid oktii. Dákkár navdinvuogi vuodđun lea gielalaš dárkilvuohhta, daningo nammabearraša namaiguin sáhtta gielalaš varierema bokte earuhit lokalitehtaid, ja dainna lágiin čujuhit lokalitehtaid dárkilis sajádagaide. Dát navdinvuohki lea maiddái ekonomalaš go nmmaservvodahkii lea álkit muitit oktiigullelaš báikkiid. (Helander 2008: 43; Magga-Eira 2010: 41.)

Go namas jávká topográfalaš appellatiiva, mii sisttisdoallá relevánta dieđuid báikki sajádaga birra, de lea vejolaš ahte báikki dárkilis sajádat ii leat šat nu čielgasit dulkomis. Dát sáhtta maiddái váikkuhit nammabearraša hierarkijai nu, ahte reduserejuvvon nama vuodul ii leat šat vejolaš dulkot guđemuš nammabearašlahtu vuodul namma lea ráhkaduvvon. (Helander 2008: 43, 120; Magga-Eira 2010: 41–42.) Jus geahččá nama *Galbaluovttavuohppi ~ Galbavuohppi*, de olleslaktosa *Galbaluovttavuohppi* gielalaš sisdoallu muitala dan, ahte vuohppi laktása luktii *Galbaluokta*, muhto mearuslaktosa gielalaš sisdoallu ii buvttu ovdan dán dieđu.

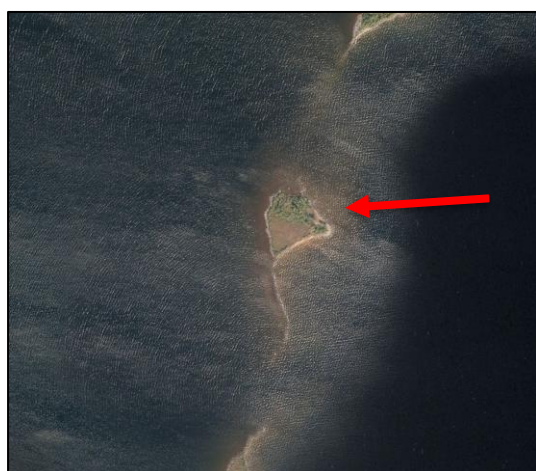
Mu materiálas leat maiddái ovdamearkkat namain, mat sisttisdoallat sániid, mat eai leat šat oahppásat dálá gielas, nugo *Šeančil ~ Šeančilmátta*. Dutkanguovllus leat guokte

várpenama mat sisttisdoallet sáni *Šeancil-*. Nubbi lea Basejávrris ja nubbi fas Gaskkamusluobbalis (gč. mildosiid 2 ja 3). Informánta OHG ii loga iežas diehtit sáni gielalaš sisdoalu. Informánttat KMLV ja NMV fas čilgeba ahte nammaoassi mearkkaša 'čázevuole njárga'. Kárttas 11 leat satelihttagovat Gaskkamusluobbala Šeancilis ja Basejávrris Šeancilis. Dát govat čájehit čázevuole njárggaid mat eai oidno muđui kárttain.

Kárta 10. Satelihttagovat. Gurut bealde lea Basejávrris *Šeancil* ja olgeš bealde fasttain Gaskkamusluobbala *Šeancil* (Kártavuoddu: SSR).

Nammii *Šeancil* ja sátnái **šeancil* in leat gávdnan čálalaš gálduid ja čilgehusaid. Áidna lassediehtu, mii dán muttus nanne informánttaid NMV ja KMLV čilgehusa nammii, lea dat maid Bongo (1985: 36–37) namuha girjjistis dakkáraš sullo birra go *Šeamšilsuolu*, mii lea Stuorajávrris, Guovdageainnu čoahkkebáikki oarjjabealde: "Guokte várppi, Máđinjálbmái ja davvelii bávtte vuollai. Ja Šeamšilsullui nuorttal, Stuorasullo seaibbi geažes". Kárttas 12 lean merken *Šeamšilsullo* rukses njuolain.

Kárta 11. Satelihttagovva Šeamšilsullo, Stuorajávrris Guovdageainnu márkanbáikki oarjjabealde (Kártavuoddu: SSR).

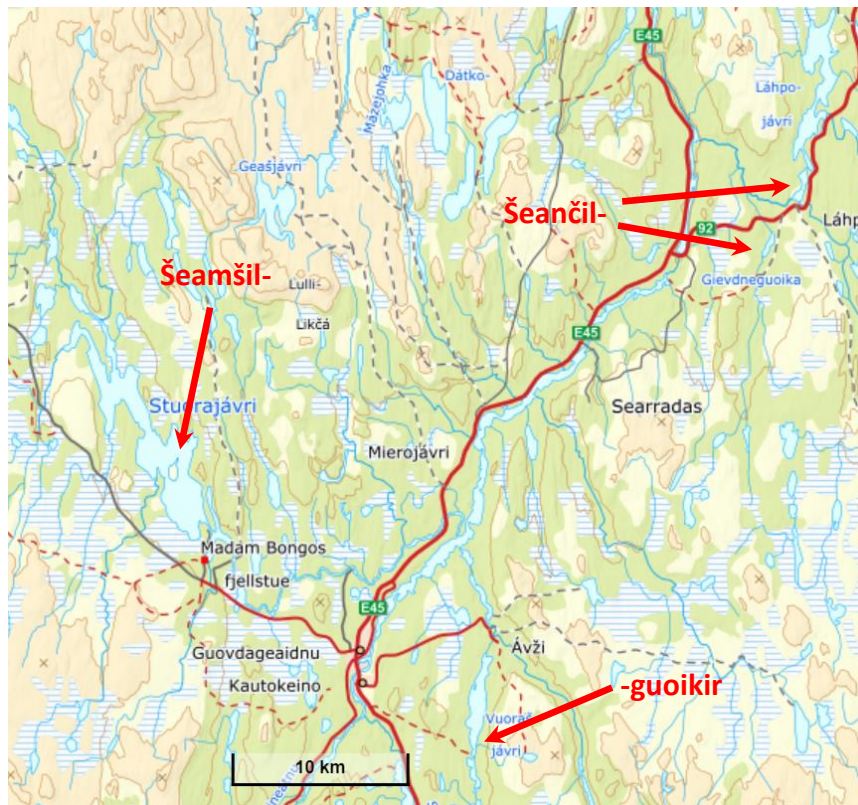
Kárttas 12 oaidná ahte maiddái Stuorajávrrri Šeamšilsullos leat dakkár čázevuole sáttonjárggat, seamma láhkái go Láhpoluobbala guovllu *Šeančil*-nammasaš várppiin. Namat leat maiddái gielalaš hámi dáfus lahkalaš, ja erohus lea dušše konsonántaguovddázis. Dát orru čájehamen ahte *Šeančil* ja *Šeamšil* leat variánttat seamma sánis. Dát diehtu nanne informánttaid KMLV ja NMV čilgehusa.

Lea vejolaš ahte namma *Šeančil* (dahje sátni **šeančil*) lea nu gohčoduvvon *substráhtta*, mii mearkkaša dan ahte dat sáhtta leat bázahus muhtun dološ gielas (gč. A. Aikio 2004; 2007). Aikio (2004: 21) lea artihkkalisttis čállán ahte sámi substráhttanamain orrot leamen muhtun struktuvrralaš ja semantihkalaš identifiserejeaddji elemeanttat main ii oro leamen sáme giela álgovuodđu, nugo báikenamain geažus *-ir* (ovdamearkka dihtii *Nussir*), mii orru mearkkašeamen 'várri; allaeana'.

Aikio (2018) árvala ahte geažus *-il* orru maiddái leamen sullasaš elemeanta báikenamain, muhto ahte dat ii leat vel systemáhtalaččat guorahallojuvvon. Dattege jus *Šeančil* livččii giellahistorjjálaččat nu boaris ahte dat definerejuvvo substráhttanamman, de livččii Aikio (2018) mielde vuorddehahti ahte sáni konsonántaguovddáš *nč* livččii giellahistorjjálaš proseassain denasaliserejuvvon ja rievdan žž-konsonantisman (gč. maiddái Korhonen 1981: 185–186). Nuppe dáfus lea Aikio (2004: 18) listtus, masa son lea listen vejolaš substráhttanamaid, dakkár namma go *Soanččir* ~ *Soanččervárri*, mas lea konsonántaguovddáš *nčč*, ja son dulko dan substráhttanamman.

Vuorašjávrris, Guovdageainnu suohkanis, leat fasttain guokte várpenama main geavahuvvo sátni *guoikir*, namalassii *Suoidneguoikir* ja *Čievraguoikir* (Klemetsen 2021: 78). Klemetsena (2021: 78) dieđuid mielde sátni ii gávdno davvisámegiel sátnegirjjiin, muhto ahte nuortalašgielas lea dokumenterejuvvon dakkár sátni go *ku'škk̄er*, ja man Itkonen (2011 (1958) s.v. *kuš̄ker*) čállá mearkkašit 'sáttonjárga' dahje 'cohkolat mii lea báikkuid čáhcegierraga alde ja báikkuid fas čáhcegierraga vuolde'. Klemetsen (2021: 78) čállá ahte čilgehus orru heivemin *guoikir*-namaide, daningo várppiid njuobahagaid buohta lea coagan mii lea dego njárga čázi vuolde.

Klemetsena (2021: 78) čilgehusas *guoikir*-namaide ja Itkonena (2011 (1958) s.v. *kuš̄ker*) čilgehusas nuortalašgiel sátnái *ku'škk̄er* lea sullasaš semantihkalaš sisdoallu go mu dutkanmateriála *Šeančil*-namain. Dát čájeha dan, ahte Guovdageainnu guovllus orrot leamaš goittotge guokte sáni maiguin leat govvidan čázevuole njárggaid. Kárttas 13 čájehan gos dát sánit leat geavahuvvon.

Kárta 12. Kárta mii čájeha gos Guovdageainnu suohkanis leat namat mat sisttisdoallet *Šeančil-*, *Šeamšil-* ja *-guoikir*. (Kártavuoddu: SSR).

Sámis nuohtunárbevierru ii leat nu boaris, nu ahte lea vuorddehahti ahte olbmot leat dovdan dáid čázevuole njárggaid mihá árabut go leat oba nuohtugoahátange. Dasto go leat nuohtugoahátán, de lea heiven bidjat várppiide namaid dáid čázevuole njárggaid vuodul, mii čájeha várppiid dárkilis sajjádaga.

*Šeančil-*namaid gielalaš duogáš ii leat šat ollásit produktiiva dálá gielas, muhto satelihttagovat dorjot informánttaid čilgehusa čázevuole njárgga birra. Danin dulkon nu, ahte primáranamma lea *Šeančil* 'čázevuole njárgga namma', mii dasto lea metonymalaččat sirdásan maddái várppi namman *Šeančil*.

6.2.2 Appellatiivavuđot namat

Eandalii mikrotoponymaid máilmmis sáhtta leat muhtomin váttis diehtit čujuhago nama mearusoassi báikenammii vai topográfalaš appellatiivii; namalassii goas lea sáhka namas ja goas fas appellatiivvas.

Dutkanmateriálas leat 6 nama maid lean klassifiseren *appellatiivavuđot namman*. Appellatiivavuđot namaid oktavuodas leat olbmot refereanttas A viežžan gielalaš

sisdoalu mainna appellatiivvalaččat govvidit refereantta B, almmá ahte refereanttas A lea namma. Mu materiála čájeha ovdamearkka dihtii dan, ahte olbmot leat njuobahagain viežžan várpenamaide gielalaš sisdoalu, almmá ahte njuobahagas, mas gielalaš sisdoallu vižžojuvvo, lea namma. Okta ovdamearka lea várpenamma *Rábátnjálbmi*, mas várpenama gielalaš sisdoallu lea vižžojuvvon ráhpejogašnjálmimis, mii golgá Dálloluobbalii. Jogažis ja jogašnjálmimis ii leat informánttaid dieđuid mielde namma. Eará ovdamearkkat leat *Jogašnjálbmi*, mas njuobahaga buohta lea namahis unna jogaš, ja *Unnamohkáš*, mas nuohhti gessojuvvo namahis unna mohkážii.

Dáin dáhpáhuvá prinsihpas seammalágan proseassa go metonymalaš sirddanamaid oktavuodas, namalassii ahte gáttis dahje njuobahagas vižžojuvvo gielalaš sisdoallu várpenamaide. Erohus lea ahte metonymalaš sirddanamaid oktavuodas sirddanamma oažžu namas álgorefereanttas, mas maddái lea namma. Dat mearkkaša dan, ahte namat nugo *Rábátnjálbmi* ja *Unnamohkáš* eai leat metonymalaš sirddanamat seamma láchkai go ovdamearkka dihtii várpenamma *Ruškesáttu*, mii lea namas ožžon sáddos *Ruškes/sáttu*. Jus namaid *Unnamohkáš* ja *Rábátnjálbmi* livččii galgan sáhttit dulkot metonymalaš sirddanamman, de livčče galgan mohkki ja joganjálbmi vuos oažžut namaid, mat dasto livčče metonymalaččat sirdásan várppiid namman.

Válljen danin bidjat dáid namaid sierranas kategoriijii man gohčodan *appellatiivavuđot namat*. Tabeallas 5 visualiseren erohusa metonymalaš sirddanamaid ja appellatiivavuđot namaid nammabidjanproseassas.

Metonymalaš sirddanamaid proseassa		
ruškes sáttu (‘sáttu mii lea ruškat’)	→	Ruškes/sáttu (sáddo namma) → Ruškessáttu ~ Ruškessáddo/várpi (várpenamma)
Appellatiivavuđot namaid proseassa		
unna mohkáš (‘mohkki mii lea unni’)	→	Unnamohkáš ~ Unnamohkáš/várpi (várpenamma)

Tabealla 5. Metonymalaš sirddanama ja appellatiivavuđot nama nammabidjanproseassa erohus

Mu materiálas leat maddái golbma nama mat sisttisdollet olbmonama ja Kiviniemi (1975: 27; 48–49) čállá suomagiell namaid oktavuodas dan, ahte go nama gielalaš sisdoallu muitala dušše báikki sajádaga, de dat adnojuvvo ovttaoaságin. Mu

dutkanmateriála appellatiivavuđot namaid almmuhit várppiin dušše ovtta iešvuoda, namalassii sajádaga, ja dan geažil dulkon namaid nugo *Rábátnjálbmi* ja *Unnamohkáš* ovttaoasagin.

Dutkanmateriálas dán kategoriija namain leat maiddá guovtteoasat variánttat main *várpi* lea nama vuodđooassin, nugo *Rábátnjálmmē/várpi* ja *Unnamohkáš/várpi*. Dulkon ahte guovtteoasat namain dáhpáhuvvá *epeksegesa* seamma eavttuiguin go kapihttalis 6.2.1, namalassii ahte appellatiiva *várpi* lasihuvvo vuodđooassin deattuhan dihtii ahte lea várppis sáhka. Dulkon maiddá nu, ahte epeksegehtalaš variánttaid mearusoassi lea appellatiivvalaš sátni, goallossátni dahje sátnelihttu (vrd. Valtonen 2014: 213).

6.2.3 Namat mat sisttisdollet adposišuvdnaráhkadusa dahje eará sáni dahje sátnelihtu mii almmuha gokko báiki lea

Mu materiálas leat 24 nama maid mearusoassin lea adposišuvdnaráhkadus dahje eará sátni dahje sátnelihttu mii muitala gokko báiki lea, nugo *-vuolli* ja *-niski*. Mu materiálas dáid namaid duogážin lea postposišuvdnaráhkadus ja dakkár celkosat go ”ahte várpi lea Garragoikka vuolde” dahje ”várpi gessojuvvo Garragoikka vuollái”. Anu mielde lea postposišuvdna laktásan namaid oassin ja dainna lágiin šaddan goallosnamman mas postposišuvdna lea rievdan substantiivan. Válljen gohčodit dáid sániid *dárkilis sajádaga almmuheaddji sátnin*, mii mearkkaša ahte sátnit muitalit báikki *dárkilis sajádaga*, ovdamearkka dihtii *Vuovddevuolli* ’várpi lea vuovddi vuolde’ dahje *Lulágeašsullo gáttabealli* ’várpi lea sullo gáttabealde’.

Nammaatnu čájeha maiddá dan, ahte dát *dárkilis sajádaga almmuheaddji sátnit* geavahuvvojit iešguđetge kásusis, nugo *Vuovddevuolli*, mas sátni lea nominatiivvas ja *Vuovddevuole/várpi* mas sátni lea genetiivvas. Sátni geavahuvvo dávjá maiddá illatiivahámis, ovdamearkka dihtii ”gesiimet *Vuovddevuollái*”. Illatiivva geavaheapmi orru leamen hui dábalaš várppiid ja nuohtuma oktavuodas go dalle muitaluvo gosa nuohtti gessojuvvo (gč. maiddá kapihttala 4.3):

De gal lea duon mohkkái, **Mohkkenjaveniskái**. Dat gal lea dego jávrevárpi diet gal. Dan ii gal leat dušše nie giesaldahttit. Ja de lea **Mohkkenjavevuollái**. Dat gal lea olles jávri diekko. Gitta diehko dien **mohkkái**. (Informánta NMV).

Nickel ja Sammallahti (2011: 167–168) čilgeba ahte eanaš sámegiellat pre- ja postposišuvnnat leat álgoálggus leamaš kásushámit dakkár substantiivvain mat dán áigge eai šat geavahuvvo iešheanalaš sátnin. Dattege muhtun pre- ja postposišuvnnat leat substantiivvat mat ain leat aktiivvalaš anus nugo *ráđji*, mas genetiivahápmi *ráji*, illatiivahápmi *ráđjái* ja lokatiivahápmi *rájes* adnojuvvojit postposišuvdnan. Soai čilgeba maid ahte pre- ja postposišuvnnaid ja muhtun ráje advearbbaid gaskka lea čielga oktavuoha. Maiddái suomagiela giellaoahpas leat ovdamearkkat das, ahte muhtun substantiivagihpuin leat postposišuvnna iešvuodát ja ahte muhtun sánit adnojuvvojit sihke advearban ja adposišuvdnan. Dáin lea guovddázis dat, ahte sánit mitalit relatiivvalaš sajádaga (ISK § 693–694).

Mu dutkanmateriálas dán joavkku namain lea sihke ovttaoasat variánta nugo *Miellevuolli* ja guovtteoasat variánta nugo *Miellevuole/várpi*. Dulkon nu, ahte guovtteoasat namain dáhpáhuvvá *epeksegesa* seamma eavttuiguin go kapihttalas 6.2.1, namalassii ahte appellatiiva *várpi* lasihuvvo vuodđooassin deattuhan dihtii ahte lea várppis sáhka.

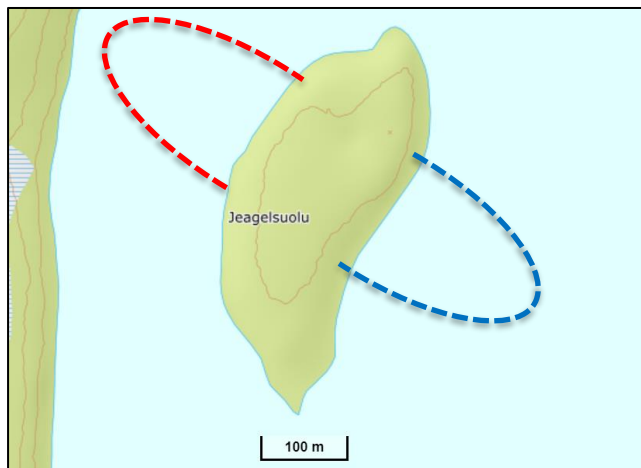
Mu materiála čájeha ahte nammabidjamis dárkilis sajádaga almmuheaddji sátni geavahuvvo máŋgga láhkai. Muhtun namain sátni čujuha appellatiivii, nugo *Vuovddevuolli* ~ *Vuovddevuole/várpi* mas sátni čujuha ahte 'várpi lea vuovddi vuolde'. Informánttat mitalit ahte das bajábealde lea hirbmat vuovdi, ja danin das lea namma *Vuovddevuolli*. Nubbi ovdamearka lea *Miellevuolli* ~ *Miellevuole/várpi* 'várpi lea mielli vuolde'. Dutkanmateriálas leat guokte *Miellevuolevárppi* mat dasa lassin leat bálddalaga. Informánta NMV gohčoda daid máŋggaidlogus: "De gal leat dát, Miellevuolevárppit. Galbaluovttas. Diekko leat goit guokte geassit. Dat gal leaba nu lahkala" (Informánta NMV).

Dárkilis sajádaga almmuheaddji sátni sáhtá maiddái čujuhit báikenammii, nugo namain *Juonnenamiellevuolli* 'várpi lea Juonnenamielli vuolde', *Vearretnjavevuolli* 'várpi lea Vearretnjavi vuolde' ja *Vearretnjaveniski* 'várpi lea Vearretnjavi niskkis'. Guovdageainanus Gievdneguoikka rájes gitta Láhpojohnjálbmái leat ollu guoikkat ja njavit main leat várppit juogo guoikka dahje njavi *vuolde* dahje *niskkis*. Substantiiva *vuolli* goallossánis *guoikkavuolli* mitala ahte lea sáhka 'guoikka vuolimus oasis'. Substantiiva *niski* goallossánis *guoikkaniski* fasttain mitala ahte lea sáhka 'guoikka bajimus oasis'. Dát seamma guoská njaviide. Nielsen (KN s.v. *guoi'ká*) čállá ahte Guovdageainnu suopmanis adnojuvvo *guoikkaniski* guoikka bajimus oasis govvideamis

ja ahte dat doaibmá synonyman sátnái *guoikkaoaivi*, mii fas geavahuvvo earret eará nuorttabeale suopmaniin.

Dárkilis sajjádaga almmuheaddji sátni sáhtá maiddá leat goallossubstantiiva, nugo *davágeahči* ja *fávllabealli*. Mu materiálas leat guokte várpenama mat sisttisdollet duššefal goallossubstantiivva, ja mat eai čujut man ge eará appellatiivii, iige nammii. Dat leat *Davágeahči* ~ *Davágeaže/várpi* ja *Lulágeahči* ~ *Lulágeaže/várpi*. Dát várppit leat Guhkesjávrris, mii ii leat nu stuoris ja mas eai leat nu galle várppi.

Mu materiálas leat maiddá ovdamearkkat das, ahte goallossubstantiiva čujuha báikenammii, nugo *Veardnášluovtta lullegeahči*, mii muitala ahte várpi lea *Veardnášluovtta lulágeahčen*. Namma masa goallossátni *lullegeahči* čujuha, doaibmá genetiivaattribuhttan. Eará ovdamearkkat leat *Lulágeašsullo gáttabealli* ja *Lulágeašsullo fávllabealli*. Dáin geavahuvvo goallossátni muitalit goappá bealde sullo várpi lea (gč. kárta 14).

Kárta 13. Várpi *Lulágeašsullo gáttabealli* lea merkejuvnon ruoksadin ja várpi *Lulágeašsullo fávllabealli* fas alihin (Kártavuoddu: SSR).

Kártadieđuid mielde lea sullo namma *Jeagelsuolu*, muhto nuohttuma oktavuodas suolu gohčoduvvo *Lulágeašsuolun* go dat lea áidna suolu mii lea Láhpójávrris lulágeahčen. Davágeahčen leat guokte sullo, *Stuorasuolu* ja *Unnasulloš*, ja nuohttuma oktavuodas *Stuorasuolu* gohčoduvvo namain *Davágeašsuolu*, ja das lea maiddá okta várpi (gč. mildosa 3).

Várppit *Lulágeašsullo gáttabealli* ja *Lulágeašsullo fávllabealli* gohčoduvvojit maiddá *Gáttabealesuolun* ja *Fávllabealesuolun*. Dáin lea dárkilis sajjádaga almmuheaddji goallossátni nama álggus, muhto namaid gielalaš sisdoallu muitala ahte

várpi lea juogo 'sullo gáttabealde' dahje 'sullo fávllabealde'. Lea sáhka seammahat sullos ja nama gielalaš sisdoallu muitala várppiid dárkilis sajádagaid. Dán vuodul dulkon maiddáí namaid *Gáttabealesuolu* ja *Fávllabealesuolu* dán kategorijii.

Dárkilis sajádaga almmuheaddji sániid geavaheapmi várpenamaid oktavuodas lea oahpes fenomena maiddáí eará guovlluin ja gielain, nugo Nuorta-Gárjila báikenamain (gč. Nissilä 1944). Nissilä (1944: 403) čállá ovdamearkka dihtii ahte Nuorta-Gárjila báikenamain geavahuvvo mángga dáhpáhusas appellatiivva ja postposišuvnna lihttu nama meroštallamis ja ahte lea advearbbalaš sátni mii almmuha báikki sajádaga nugo gárjilgielas *al* (sá. *vuolde*), *piäl* (sá. *alde*) ja *tagan* (sá. *duohken*).

Nissilä (1962: 82–83, gč. maiddáí Valtonen 2014: 218) oaivvilda dákkár namaid duogážis lea sihke ”primitiivvalaš” ja spontána nammabidjanvuohki, ja ahte dákkár namat eai seaillo guhká njálmmálaš gielas. Rantala (1975: 77; gč. maiddáí Valtonen 2014: 218) fas bealistis oaivvilda ahte sáme gielas dákkár namat ovddastit sierra ráhkadustiippa, mii lea sihke anolaš, produktiivvalaš ja bissovaš. Su mielas dákkár namat čájehit olbmuid dárbbu muitalit muhtun lokalitehta sajádaga eará, lagaš lokalitehta ektui.

Mu dutkanmateriála maiddáí čájeha ahte adposišuvdnaráhkadusat ovddastit anolaš ja produktiivvalaš ráhkadustiippa. Eai dárkilis sajádaga almmuheaddji várpenamat oro leamen duođi eanet ”primitiivvalaččat” go earáge várpenamat, eaige dat oro jávkaminge duođi jođáneappot. Dat leat baicca mávssolaččat, go dat muitalit várppiid dárkilis sajádagaid. Nuohttegessiide lea mávssolaš diehtit gokko njuobahat lea, ovdamearkka dihtii leago njuobahat guoikka vuolde vai niskkis, vai dihtet gokko ja gosa galget geassit nuhti. Dát lea ekonomalaš vuohki bidjat namaid, go dalle lea álkit muitit báikkiid sajádagaid ja lea maid álkit earáide muitalit áibbas dárkilit gokko nuohti gessojuvvo ja mo.

6.2.4 Namain dáhpáhuvvá vuodđoasi ellipsa

Mu materiálas lea okta namma mas lea sihke ovttá- ja guovtteoasat variánta, muhto mas ovttaoasat namos áibbas čielgasit dáhpáhuvvá vuodđoasi ellipsa, ja dat lea *Livat/várpi* ~ *Livat*. Várpi *Livat/várpi* lea Livatnjárggas ja namat gullet seamma nammačoahkkái. Informánttat muitalit ahte nama mearusoassi *Livat*- mearkkaša *livaha* 'elliid

vuoiŋgasteami’ (gč. maiddái KN s.v. *livâk*, *livvâ-*). Buot informánttat namuhedje maiddái ahte namma orru čujuheamen boazodollui.

Informánttat gohčodit várppi eanaš guovtteoasat nammavariánttain *Livat/várpi*, muhto informánta NMV muitala várppi lávejit gohčodit maiddái namain *Livat*: ”Ja muhtimat dadjet ahte mii gesiimet Livaha”. Maiddái Bongo (1985: 25) máinnaša girjjistis juste dán várppi ja čállá ”Oarjjabealde lea Livatnjárga, ja de vel Livatvárpi. Gaskaneaset si dadje dan várppi Livahin. Livahis dat leat guolit”.

Máŋgii elliptalaš dáhpáhusaid sáhhtá leat váttis áibbas sihkkarit duodaštit, eandalii go eai leat diakronalaš dieđut báikenamaid birra. Dattege leat moadde beali maiguin sáhhtá ákkastallat ellipsa dán dáhpáhusas. Informánta NMV sátnádeamis, go máinnaša ahte muhtimat gohčodit várppi maiddái *Livahin*, vuhtto ahte *Livat* adnojuvvo dego muhtun lágan buddestatnamman dahje oanádussan nammii *Livatvárpi*. Maiddái Bongo (1985: 25) sátnádeamis vuhtto ahte *Livat* lea namma, mii geavahuvvo nammaservvodagas siskkáldasat, muhto álgoálgosaš namma livččii *Livatvárpi*.

Nubbi argumeanta lea ahte go oppalaččat geahččá dutkanmateriála várpenamaid analogiija, de ovttaoasat variánta *Livat* spiehkasta nammavuogádagas, go lea áidna namma mas dáhpáhuvvá vuodđooasi ellipsa. Dasa lassin sátni *livat* ii leat topográfalaš appellatiiva, muhto substantiiva mii čujuha elliid vuoiŋgasteapmái, ja orošii ártet ahte *Livat* livččii várppi vuodđonamma.

Dán muttus ja dáiguin dieđuiguin dulkon nu, ahte njárgga namma *Livat/njárga* lea vuodđonamma, ja ahte várppi namma *Livat/várpi* lea lavttusnamma, mas lea seamma mearusoassi go njárgga namas. Dulkon maiddái nu, ahte ovttaoasat variánta *Livat* lea elliptalaš hápmi ja ahte das lea vuodđooassi *-várpi* guđđojuvvon eret. Tabeallas 6 čájehan dán.

Vuodđonamma		Lavttusnamma		Elliptalaš hápmi
<i>Livat/njárga</i> ’njárga’	→	<i>Livat/várpi</i> ’várpi’	→	<i>Livat</i> ’várpi’

Tabealla 6. Vuodđonama *Livat/njárga*, Lavttusnama *Livat/várpi* ja elliptalaš hámi *Livat* gaskavuohhta.

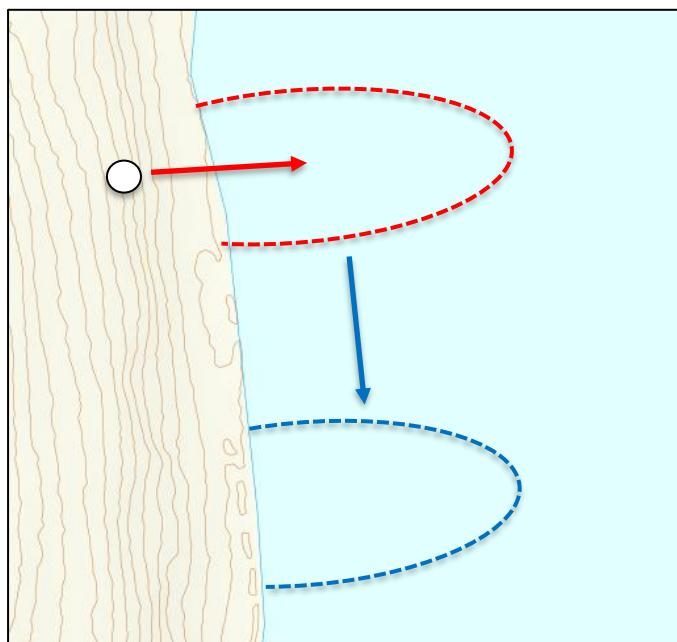
6.3 Mearusoassi spesifisere báikenama

Dán kategoriijii lean klassifiseren oktiibuot 6 nama, main lea spesifiserejeaddji dahje aiddostahtti mearus, mii meroštallá nama vuodđooasi, mii lea báikenamma (gč.

Valtonen 2014: 218–219). Mu dutkanmateriálas dákkár namat leat guovtteláganat: namaid spesifiserejeaddji mearusin lea juogo adjektiivaattribuhtta, ovdamearkka dihtii *Lulit Vilgesgeađgi*, dahje mearusin lea báikenamma mii doaimmá genetiivaattribuhttan *Galbaluovtta Rissevárpi*.

Dutkanmateriálas leat guokte várpenama main adjektiivaattribuhtta *Lulit* geavahuvvo spesifiserejeaddji mearusin ja dat leat *Lulit/ Vilgesgeađgi* ja *Lulit/ Ruškessáttu*. Várppi *Lulit/ Vilgesgeađgi* davábealde lea nubbi várpi man namma lea *Vilgesgeađgi*. Adjektiivaattribuhtta *Lulit* geažuhage ahte dokko lahkosis lea nubbi refereanta mas lea seamma vuoddonamma. Adjektiivaattribuhtta *Lulit* spesifisere maiddái refereantta sajádaga nuppi refereantta ektui, namalassii ahte lea nuppi refereantta lulábealde.

Várpenamaid *Vilgesgeađgi* ja *Lulit/ Vilgesgeađgi* oktavuodas sáhttá leat lunddolaš jurddašit ahte lea sáhka goabbatge geađggis, muhto lea rievtti mielde sáhka dušše ovttá geađggis *Vilges/geađgi*. Várppi *Vilgesgeađgi* njuobahat lea geađggi *Vilges/geađgi* buohta ja dan geažil várpi lea ožžon namas geađggi vuodul. Várpi *Lulit/ Vilgesgeađgi* fas lea várppi *Vilgesgeađgi* lulábealde, maid nama spesifiserejeaddji mearus muiltalage (gč. kárta 15).

Kárta 14. Geađgi *Vilges/geađgi* lea merkejuvvon vilges jorbadasain, várpi *Vilgesgeađgi* ruoksadin, ja várpi *Lulit/ Vilgesgeađgi* fasttain alihin. (Kártavuoddu: SSR)

Dulkon dán nu, ahte namma *Vilges/geađgi* lea álggos vuos metonymalaččat sirdásan geađggi namas maiddái várppi namman *Vilgesgeađgi*, ja ahte lea easka várppi namma mii varierejuvvo. Dulkon namalassii nu, ahte várpi *Lulit/ Vilgesgeađgi* ii oba čujutge geađgái, muhto várpái *Vilgesgeađgi*, ja varierenmearus *Lulit* geavahuvvo sirret várppiid. Mearkkašahtti lea maiddái dat, ahte várpenamma *Vilgesgeađgi* lea namma bisson, dan hámis, iige dasa leat lasihuvvon varierenmearus. Govvosis 7 govvidan proseassa das ahte mo várpi *Lulit/ Vilgesgeađgi* lea namas ožžon.

Álgoálgosaš refereanta	Várpi 1	Várpi 2
Vilges/geađgi (geađgi)	→ Vilgesgeađgi (várpi)	→ Lulit/ Vilgesgeađgi (várpi)

Govus 6. Proseassa das ahte mo várpi *Lulit/ Vilgesgeađgi* lea namas ožžon.

Nubbi ovdamearka lea várpenamma *Lulit/ Ruškessáttu*, mas maiddái geavahuvvo adjektiivaaattribuhtta *Lulit* spesifiseret dan, ahte lea várppi *Ruškessáttu* lulábealde. Informánttat mitalit ahte sáttu *Ruškes/sáttu* lea namas ožžon daningo sáddos lea dakkár erenoamáš ruškes čievra: ”Dat lea čievra diekko die, dakkár hui finna dego dárogillii daddjo *singel*. Dakkár lunddolaš čievra ja dat lea ruškat” (Informánta OHG). Várppi *Ruškessáttu* njuobahat lea dán sáddos, ja lea namas ožžon sáddo vuodul. Várpi *Lulit/ Ruškessáttu* fasttain gessojuvvo eará, unnibuš sáttomohkážii mii lea veaháš lullelis, muhto dán sáttomohkážis ii leat dát erenoamáš ruškes čievra. Informánta NMV mitalage ahte ”Das [Lulit Ruškessáddos] lea dat namma danin go duot lea dat stuora, ieš dat Ruškessáttu, mii lea davvelis”.

Informánttaid dieđuin boahdá čielgasit ovdan dat, ahte várpi *Lulit/ Ruškessáttu* ii oba čujutge dan sáttomohkážii masa dat gessojuvvo, muhto baicca várpái *Ruškessáttu*. Dás lea namalassii sáhka ovttá ja seamma sáddos, muhto guovtti várppis. Maiddái dán namas dulkon proseassa nu, ahte sáddo namma *Ruškes/sáttu* lea vuos metonymalaččat sirdásan várppi namman *Ruškessáttu*, ja ahte lea easka várppi namma mii varierejuvvo: *Ruškessáttu* > *Lulit/ Ruškessáttu*.

Dát fenomena, ahte varierenmearus geavahuvvo sirret sekundáranamaid, orru geavahuvvomin maiddái lájuid oktavuodas. Helander (2007: 153) čállá eanamihtidangirjji nammadieđuid vuodul ahte ollu ladjonamain Várggonuoris ja Fálesnuoris lea geavahuvvon ordinála lohkosátni sirren dihtii lájuid, ovdamearka dihtii *Dáččagohppi*, *Nubbi Dáččagohppi* ja *Goalmmát Dáččagohppi*. Helander dulko

dán nu, ahte varierenmerrosat *Nubbi* ja *Goalmmát* leat biddjojuvvon namaide easka lájuid sirredettiin. Ii leat namalassii sáhka sierranas gohpiin, muhto golmma lájus mat leat dan seamma gohpi birrasis. Sihke mu materiála ja Helandera (2007) materiála čájehit dan, ahte giellageavaheaddjit geavahit girjás vugiid earuhit báikenamaid.

Namain *Lulit/ Vilgesgeađgi* ja *Lulit/ Ruškessáttu* lea maiddái variánta, mas geavahuvvo appellatiiva *várpi* nama vuodđooasis, nugo *Lulit/ Vilgesgeađgge/várpi*. Dulkon seamma eavttuiguin go kapihttalis 6.2.1 nu, ahte namain dáhpáhuvvá epeksegesa. Dulkon maiddái ahte namain *Vilgesgeađgi* ja *Lulit/ Vilgesgeađgi* dáhpáhuvvá epeksegesa sierra goabbatge namas, nu mo tabeallas 7 čájehan.

Geađgi		Várpi 1		Várpi 2
<i>Vilges/geađgi</i>	→	<i>Vilgesgeađgi</i>	→	<i>Lulit/ Vilgesgeađgi</i>
		↓		↓
		<i>Vilgesgeađgge/várpi</i>		<i>Lulit/ Vilgesgeađgge/várpi</i>

Tabealla 7. Várppis 1 *Vilgesgeađgi* ja várppis 2 *Lulit/ Vilgesgeađgi* dáhpáhuvvá epeksegesa sierra.

Dulkon variántta *Lulit/ Vilgesgeađgge/várpi* syntávssalaččat golmmaoasat namman dan geažil go 1) namma sisttisoallá varierenmerrosa *Lulit* mainna namma sirrejuvvo várppis *Vilgesgeađgi* ja 2) namas dáhpáhuvvá epeksegesa, ja nammii lasihuvvo vuodđooassi *várpi*, deattuhan dihtii ahte lea várppis sáhka. Dasa lassin nammaatnu variere guovtteoasat variántta *Lulit/ Vilgesgeađgi* ja golmmaoasat variántta *Lulit/ Vilgesgeađgge/várpi* gaska dárbbu mielde.

Valtonen (2014: 219) ságastallá báikenamaid golmmaoasat juogu birra, ja atná vejolažžan juohkit báikenamaid golmma syntávssalaš oassái, nu guhká go fal lea čielggas ahte vuodđonama juohku lea hierárkkalaččat vuolit dásis go válđojuohku. Valtonena ovdamearkkain lea goittotge eará vuolggasadji ja eavttut go mu dutkanmateriálas, daningo mu dutkanmateriála golmmaoasat namaid *Lulit/ Vilgesgeađgge/várpi* ja *Lulit/ Ruškessáddo/várpi* juogu eaktun lea dat go namain dáhpáhuvvá epeksegesa. Dulkon goittotge dáid namaid juogusdási seamma láhkái go Valtonen (2014: 219), namalassii ahte válđojuohku lea hierárkkalaččat bajit dásis go vuodđonama juohku, nu mo tabeallas 8 ovdanbuvttán:

	<i>Lulit/</i>	<i>Vilgesgead̄gge/várpi</i>
1. juogusdássi	mearusoassi/	vuod̄doassi
2. juogusdássi		mearusoassi/vuod̄doassi

Tabealla 8. Vejolaš vuohki juohkit namaid golmma nammaoassái, syntávssalaš-semantihkalaš klassifiserenvuogi mielde. Tabella lea heivehuvvon Valtonen (2014: 219) vuodul.

Mu materiálas leat maiddá guokte njeallje nama main spesifiserejeaddji mearus lea báikenamma, nugo *Galbaluovtta Rissevárpi*. Nama mearus *Galbaluovtta* spesifisere guhtemuš *Rissevárppis* lea sáhka. Informántta NMV dieđuid vuodul várppi sáhtá maiddá gohčodit dušše *Rissevárpin*, muhto nammii lasihuvvo spesifiserejeaddji mearus *Galbaluovtta* earuhan dihtii várpenamas *Rissevárpi*, mii lea Dálloluobbalis dáluid lahka:

De gal lea vuohon Rissevárpi. Galbaluovttas. Die lea Galbaluovtta Rissevárpi. Oainnat Rissevárpi lea oainnat juo dán luobbalis. Dat lea oainnat vuot go johka boahá, doppe bohtet ruskkat, golget. Galbajohka boahá juste diekko. Diekko manná dat rávdnji birra nie.

Maiddá dán oktavuodas dulkon ahte namas leat golbma syntávssalaš oasi daningo namas leat guokte variántta, namalassii *Risse/várpi* ja *Galbaluovtta/ Risse/várpi*. Variierenmearus *Galbaluovtta* geavahuvvo dárbbu ja konteavstta mielde. Go nuohhtegeassit leat Galbaluovttas nuohttumin, de eai dárbbas geavahit variierenmerrosa *Galbaluovtta* danin go sii leat doppe. Nuppe dáfus, jus leat muitaleamen earáide ahte sii leat leamaš nuohttumin, de lea dárbbu geavahit variierenmerrosa, muitalan dihtii namalassii dan, ahte leat geassán *Galbaluovtta/ Risse/várppi*. Dán nama oktavuodas dulkon fas nu, ahte vuod̄donama juohku lea hierárkkalaččat badjelis go váldojuohku, daningo variierenmearus *Galbaluovtta* ii álo dárbbasuvvo ja geavahuvvo namas. Tabellas 9, man lean heivehan Valtonen (2014: 219) vuodul ovdanbuvttán dán.

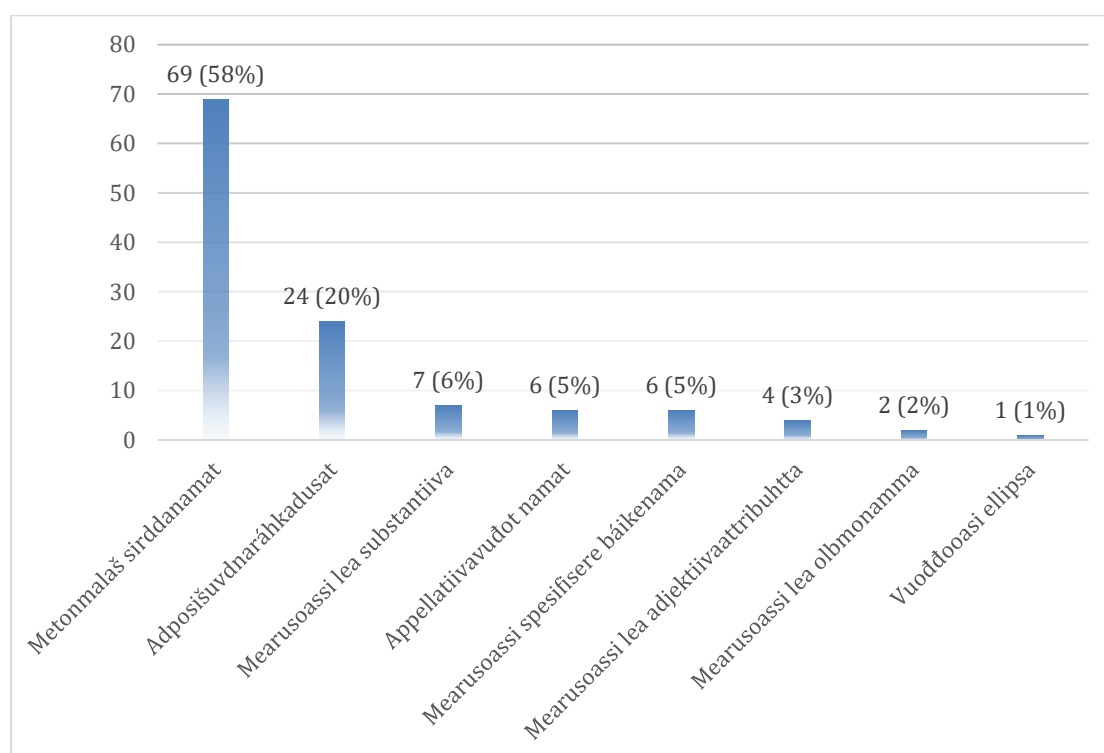
	<i>Galbaluovtta/</i>	<i>Risse/várpi</i>
1. juogusdássi		mearusoassi/vuod̄doassi
2. juogusdássi	mearusoassi/	vuod̄doassi

Tabealla 9. Vejolaš vuohki juohkit namaid golmma nammaoassái, syntávssalaš-semantihkalaš klassifiserenvuogi mielde. Tabella lea heivehuvvon Valtonen (2014: 219) vuodul.

7 Bohtosiid guorahallan

7.1 Várppi dárkilis sajádat

Lean dokumenteren oktiibuot 108 várppi Láhpoluobbala guovllus. Dutkanmateriálas leat oktiibuot 103 várppi main lea namma. Dušše viđa várppis ii leat namma, mii čájeha dan, ahte nammaserivodat lea atnán dehálažžan bidjat namaid várppiide. Mu materiálii lea mihtilmas dat, ahte várppiin sáhttet leat mánga nama dahje nammavariántta, mii mearkkaša geavadis dan, ahte várppiid lohku ja várpenamaid lohku ii leat seamma. Mu materiálas leat oktiibuot 119 várpenama, maid lean kategoriseren ja analyseren namaid gielalaš iešvuodaid vuodul (gč. kapihttala 5.3). Govus 8 čájeha man galle nama mu dutkanmateriálas leat guđege kategorijas.

Govus 7. Láhpoluobbala guovllu várpenamat kategoriserejuvvon gielalaš iešvuodaid vuodul.

Mu dutkanmateriála čájeha áibbas čielgasit dan, ahte badjel bealli (58%) Láhpoluobbala guovllu várpenamain leat *metonymalaš sirddanamat*, mas várpenamaide lea gielalaš sisdoallu vižžojuvvon man nu eará, lagaš refereanttas, nugo *Njirranluokta* 'várpi' < *Njirran/luokta* 'luokta'. Mu dutkanmateriálas nubbin stuorámuš joavkkus leat fas namat mat sisttisdollet *adposišuvdnaráhkadusaid* (24 %),

main várpenama gielalaš sisdoallu meroštallá várppi sajádaga man nu eará refereantta sajádaga ektui, nugo *Vuovddevuolli* 'várpi gessojuvvo vuovddi vuollái'.

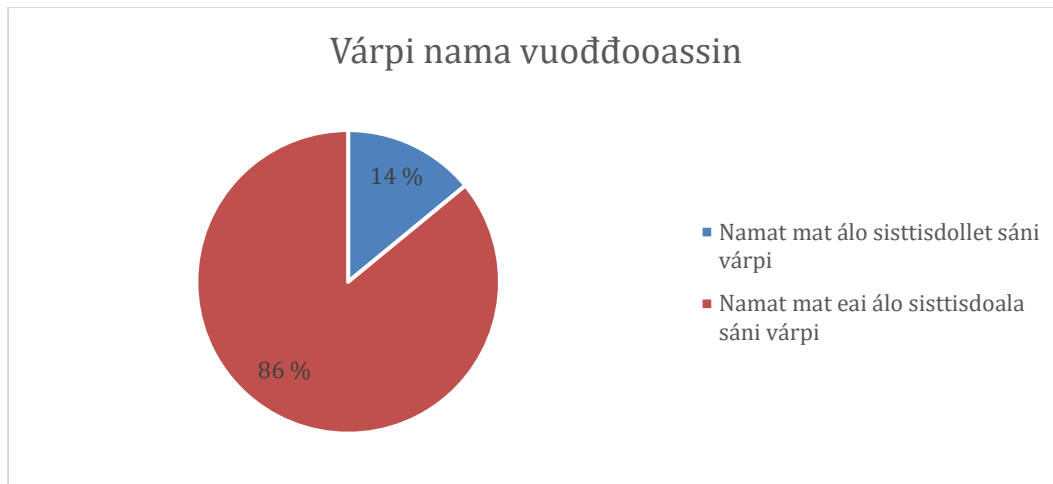
Miellagiddevaš boađus lea dat, ahte dutkanmateriálas eai lean nu ollu várpenamat main gielalaš sisdoallu muitala várppi iešvuodaid birra, nugo *Rissevárpi* 'várpi mas čuvvot rissit', nu mo álgoálggus ledjen navdán. Dutkanmateriála čájeha baicca dan, ahte Láhpoluobbala guovllu várpenamaid gielalaš sisdoalus lea báikki dárkilis sajádat deháleabbo. Dat mearkkaša ahte várppiide biddjojuvvojit namat eará lagaš báikkiid, nugo njárggaid, joganjálmmiid, luovttaid ja mohkiid vuodul, ja dainna lágiin gaskkustit dieđuid várppiid sajádagaid birra, eará lokalitehta ektui (gč. maiddái Söderholm 1988: 95–96).

Dát lea ekonomalaš vuohki bidjat namaid, go dalle čatná várppi nama eará lokalitehtii ja dalle nmmaservvodahkii lea mihá álkit muitit várppi sajádaga (vrd. Helander 2008: 43). Dasa lassin várppit leat čázi vuolde, nu ahte dain eai leat makkárge oinnolaš iešvuodat mat earuhivčče daid čáhcegierragis ja gáttis muđui. Nu ahte vai nmmaservvodat muitá gokko várppit leat ja gosa dat gessojuvvojit, de lea ekonomalaš vuohki bidjat nama man eará, lagaš refereantta vuodul. (Söderholm 1988: 95–96.)

Go jearahallen informánttaid, de sii dávjá muitaledje vuos várppi nama, ja de muitališgohte makkár várpi lea, ovdamearkka dihtii leago čieŋal vai coagis, dahje leago jalgat vai vavddas. Dát čájeha fas áibbas čielgasit dan, ahte vaikke eanaš oktavuodain várppi gielalaš sisdoallu ii ovdanbuvtte várppis eará dieđuid go várppi sajádaga, de nuohttebivdit liikká dovdet várppiid ja daid iešvuodaid, ja leat dáid dieđuid čatnan várppiid namaide.

7.2 Namaid variašuvdna ja geavahus

Miellagiddevaš boađus lea maiddái dat ahte dutkanmateriála oktiibuot 119 várpenamas leat dušše 17 nama (14%), main appellatiivva *várpi* lea álo nama vuodđooassin nugo *Finjuvárpi*, ja 102 nama (86%), mat varierejit ovttaoasat ja guovtteoasat variánttaid gaskka nugo *Ovlešluokta* ~ *Ovlešluovtta/várpi*, ja main namat eai dárbbas sistisdoallat appellatiivva *várpi*. Govvosis 9 ovdanbuvttán dán gaskavuoda.

Govus 8. Dutkanmateriálas 14% namain lea *várpi* álo nama vuodđooassin ja 86% namain ii leat *várpi* álo vuodđooassin.

Informánttat muitalit ahte eanaš oktavuodain sin árgabeaigielas geavahuvvojit ovttaoasat variánttat nugo *Ovllešluokta*, ovdamearkka dihtii dalle go sii ieža gaskaneaset ságastallet várppiid birra. Namaide sáhtta maiddái lasihit *várpi* vuodđooassin, nugo *Ovllešluovttavárpi*, dalle go háliida deattuhit ahte lea várppis sáhka, eandalii jus apmaset olbmuide galgá muitalit várppiid birra. Lea namalassii sáhka ráhkaduslaš variašuvnnas, ja namat varierejit ovttaoasat ja guovtteoasat variánttaid gaskka dárbbu mielde (Ainiala 1997: 32, 176–177, Ainiala ja earát: 111; 168; Magga-Eira 2010: 30).

Dutkanmateriálas bohtet maiddái muhtun várppiin ovdan sihke buohtalashámit, nugo *Ciikkujohnjálbmi* ~ *Ciikkujogašnjálbmi* ja *Galbaluovttavuohppi* ~ *Galbavuohppi*, ja buohtalasnamat, nugo *Bierašnjoganjálbmi* ~ *Veardnášluokta*, *Lulit Ruškessáttu* ~ *Unnamohkáš* ja *Ávdinnjárga* ~ *Ávdingáddi*.

Dulkon buohtalashámiid ja buohtalasnamaid bohtit sihke das, go informánta OHG ii leat nuhtton fárrolaga informánttaiguin KMLV ja NMV. Dat mearkkaša maiddái dan, ahte sis ii leat leamaš lunddolaš ja árgabeaivválaš gulahallan várpenamaid birra, mii sáhtta maiddái váikkuhan dasa, ahte nmmaservvodagas leat erohusat navdinákkain. Dasa lassin dulkon mun nu, ahte olbmot eai leat dutkanguovllus ná dárkilis namaiguin opereren ovdal go nuohttugohte.

Nu mo mu materiála čájeha, de leat stuorámuš oassi namain metonymalaš sirddanamat, mas várpenamaide lea gielalaš sisdoallu vižžon man nu eará, lagaš refereanttas. Dulkon nu, ahte ollu primára refereanttat, nugo geađggit, gáttit ja sáddot, eai leat ožžon namaid ovdal go dokko nuohttugohte (vrd. Söderholm 1988). Muhtun

oktavuođain orru geavvan nu, ahte várppit ja dat refereanttat, main várpenamaide vižžojuvvo gielalaš sisdoallu, leat ožžon namaid oktanis, ovdamearkka dihtii *Vilges/geađgi* 'geađgi' > *Vilgesgeađgi* 'várpi', nu mo kapihttalas 6.2.1 čálán. Dutkanmateriálas leat ovdamearkkat das, ahte seamma várppis leat guokte nama, mat goappašagat leat metonymalaš sirddanamat, muhto main gielalaš sisdoallu čujuha goabbatge primára referentii, namalassii *Ávdinnjárga* ~ *Ávdingáddi*.

Mu dutkanmateriálas leat maiddái ovdamearkkat das, ahte várpenammii lea gielalaš sisdoallu vižžojuvvon njuobahagas almmá bijakeahtta nama dasa mas gielalaš sisdoallu vižžojuvvui, nu mo *unna mohkáš* 'mohkki mas ii leat namma' > *Unnamohkáš* 'várpi'. Maiddái dás sáhttet gártat erohusat iešguđetge nuohttegeassiid gaskka. Ovdamearkan sáhtta geahččat várppi *Rábátnjálbmi* ~ *Jogašnjálbmi*, mas goappašat namain lea dáhpáhuvvan nu, ahte várpái lea vižžojuvvon gielalaš sisdoallu gáttis, almmá bijakeahtta nama dasa mas gielalaš sisdoallu lea vižžojuvvon. Informánttat NMV ja KMLV gohčodeaba várppi *Rábátnjálbmin* ja informánta OHG fas *Jogašnjálbmin*, muhto buohkat muitalit dan, ahte dan jogašnjálmmis, masa nuohti gessojuvvo, ii leat namma. Dát lea ovdamearka das, ahte nuohttegeassit leat bidjan namaid iešguđetge ákkaid vuodul.

Vaikke dutkanmateriálas leat muhtun ráje várppiin buohtalashámit, ja muhtun ráje várppiin fas mánga nama, de liikká dutkanmateriála čájeha ahte eanaš oktavuođain informánttat geavahit seamma namaid.

7.3 Nammasystema

Dutkanmateriála čájeha maiddái dan, ahte dutkanguovllu nammaservvodagas lea iežaset nammasystema, mii lea ekonomalaš ja deavdá gulahallama dárbbuid. Nammaservvodat lea geavahan iešguđetlágan gielalaš vugiid govvidit namaid nu, ahte daid lea álki muitit ja daid lea álki gávdnat.

Dutkanmateriálas leat ovdamearkka dihtii várppit *Áiteluokta* ~ *Áiteluovttavárpi* ja *Áiteluovtta Doaresvárpi* (gč. mildosiid 2 ja 3). Dáid várppiid gielalaš sisdoallu muitala sihke dan, ahte goappašat várppit leat *Áiteluovttas*, ja ahte várppit eai gessojuvvo seamma lánká. Várpi *Áiteluokta* ~ *Áiteluovttavárpi* gessojuvvo fávllis luovtta geahčái, nu mo eanaš várppiid oktavuođas dahkkojuvvo, ja dalle ii dárbbáš namas deattuhit dan,

mo nuohtti gessojuvvo. Várpi *Áiteluovtta Doaresvárpi* fas gessojuvvo luovttas doarrás, nu mo nama gielalaš sisdoalus mitaluvvo.

Namma *Lulit Vilgesgeađgi* lea maid buorre ovdamearka das, ahte nammaservvodagas lea systema nammabidjamis. Vaikke namma sisttisoallá sáni *geađgi*, de várpi ii rievtti mielde oba čujutge geađgái, muhto nuppi várpái. Lea oainnat nu ahte dien gáttis leat guokte várppi *Vilgesgeađgi* ja *Lulit Vilgesgeađgi*. Várpi *Vilgesgeađgi* lea geađggi *Vilges/geađgi* buohta, ja geađggi namma lea metonymalaččat sirdásan maiddái várppi namman. Várpi *Lulit/Vilgesgeađgi* lea fas várppi *Vilgesgeađgi* lulábealde, nu mo nama spesifiserejeaddji mearus mitala. Várpi *Lulit Vilgesgeađgi* lea namas ožžon várppi *Vilgesgeađggi* vuodul, muhto dasa lea lasihuvvon spesifiserejeaddji mearus *Lulit*, earuhan dihtii várppiid.

Nammaservvodagas geavahit maiddái *dárkilis sajadaga almmuheaddji sániid* (gč. kapihttala 6.2.3) maid bokte čujuhit dárkilit juste dan, gosa nuohtti gessojuvvo, nugo várppit *Lulágeašsullo gáttabealli* ja *Lulágeašsullo fávllabealli*, mat gessojuvvojit goappašagat seamma sullui, muhto nubbi gessojuvvo fávllabeallái ja nubbi fas gáttabeallái. Eará ovdamearkkat leat *Mohkkenjaveniski* ja *Mohkkenjavevuolli*, mas goappašat várppit leat seamma njavis, muhto dat gessojuvvojit njavi vuollái ja njavi niskái. Dán nanne maiddái kásusgeavaheapmi, go namat leat dávjá illatiivahámis, nugo ”Duosa gal lea, dien njárgga miedabeallái. Gievdnevuohppenjalbmái. (...) Dien njárgga vuollái” (informánta NMV). Dát čájeha čielgasit dan, ahte ahte nuohttegeassit jurddašit gosa ja mo nuohtti gessojuvvo.

7.4 Dutkanmateriála syntávssalaš-seminatihkalaš analysa

Válljejin guorahallat Láhpoluobbala guovllu várpenamaid syntávssalaš-semantihkalaš analysamálla vuodul. Dutkamuša klassifiserenmálla čuovvu Taarna Valtonena (2014: 203–222) nákkosgirjji klassifiserenmálla, man son lea hábmen ja heiven ovddeš málliid vuodul. Kategorijaid lean ráhkadan nu, ahte heivehuvvojit mu materiálii, ja lean maiddái sihke lasihan guođđán kategorijaid nu, ahte nákcen ovdanbuktit iežan materiála iešvuodaid buoremus lági mielde.

Syntávssalaš-semantihkalaš analysamálla lea leamaš buorre reaidu mainna lean guorahallan ja ovdanbuktan dutkanguovllu várpenamaid gielalaš iešvuodaid. Lean

maiddái nákcen ovdanbuktit dutkanguovllu várpenamaid navdinákkaid, ja dainna lágiin oažžut ovdan dutkanguovllu várpenamaid nammavuogádaga oppalaš bajilgova.

Vaikke syntávssalaš-semantihkalaš analyisa addá bajilgova báikenamaid gielalaš ráhkadusas, de dattege dutkanmateriálas lea ollu diehtu maid syntávssalaš-semantihkalaš analyisa ii ovdanbuvttte, ovdamearkka dihtii eará dieđut várppiid birra.

Mus leat maiddái leamaš hástalusat kategoriseremiin, go máŋgga oktavuodas namat leat ráji alde dáhpáhusat, ja mas namma livččii heivet máŋgga kategoriijii. Muhtomin lea maiddái leamaš váttis diehtit ovdamearkka dihtii dan, ahte leago mearussoassi báikenamma vai appellatiiva. Dalle lean šaddan dahkat válljemiid ja ákkastallat daid.

8 Loahpahus

Báikenamat leat guovddáš oassin olbmuid gaskasaš gulahallamis, go daid vehkiin olbmot identifiserejit báikkiid. Dat geavahuvvojit buot máilmmi kultuvrrain ja gielain, ja iešguđetge servvodagain leat iežaset vuogit bidjat báikkiide namaid. Báikenamat sáhttet speadjalastit oasáža olbmuid kultuvrras ja eallinvuogis. Maiddái Sámis leat iešguđetge guovlluin bidjat iešguđegelágan namaid, ja leat merkon daid báikkiid maid leat dárbbasan identifiseret ovttain namain.

Barggustan lean guorahallan Láhpoluobbala guovllu várpenamaid syntávssalaš-semantihkalaš analysamálle mielde. Válljejin dán metoda go háliidin oažžut ovdan Láhpoluobbala guovllu várpenamaid ráhkadusaid ja systema, ja čájehit namaid ollisvuodá. Lean jearahallan oktiibuot golbma informántta, ja olles dutkanmateriála vuodđuduvvá sin dieđuide. Barggu ulbmilin lei maiddái dokumenteret várppiid ja oainnusmahttit nuohttunárbevieru, mii dálá áigge orru jávkamin. Lean čohkken oktiibuot 108 várppi Láhpoluobbala guovllus, mas oktiibuot 103 várppis lea namma. Mu materiálii lea mihtilmas dat, ahte várppiin sáhttet leat máŋga nama ja nammavariántta. Dán geažil várppiid lohku ja várpenamaid lohku ii leat seamma. Mu materiálas leat oktiibuot 119 várpenama.

Bohtosat čájehit dan, ahte ahte badjel bealli dutkanguovllu namain leat metonymalaš sirddanamat ja badjel viđadasoassi namain sisttisdollet nu gohčoduvvon adposišuvdnaráhkadusa dahje eará sáni dahje sátnelihtu mii almmuha gokko báiki lea.

Dát fasttain čájeha dan, ahte dutkanguovllu várpenamaid gielalaš sisdoalus lea báikki dárkilis sajádat dehálaš. Dutkanbohtosat čájehit maiddái dan, ahte nammaservvodagas lea dihto systema go leat bidjan namaid várppiide.

Barggus lean oahppan hui ollu várppiid ja nuohttunárbevieru birra, ja oainnán ollu vejolašvuodaid viidáseappo dutkamii. Livččii miellagiddevaš dutkat várpenamaid kultuvrralaš ja kognitiivvalaš geahčastagas, ja dainna lágiin čiekŋut eambo čanastagaide ja duogášdieđuide mat olbmui leat báikkiide, ja dasa lassin čatnat oktii várpenama ja várppi iešvuodaid. Go jearahallen informánttaid, de sii dávjá muitaledje makkárat várppit leat, nugo leatgo čiekŋalat vai coahkásat, ja leatgo jalgadat vai vavdasat. Dáid dieđuid livččii sihke dehálaš ja miellagiddevaš oažžut ovdan.

9 Gáldut

Informánttat

Informánta KMLV = Lojji Gáren / Karen Marit Logje Vars, r. 1941.

Informánta NMV = Nilsse Niillasa Nils Máhtte / Nils Mathis Vars, riegádan 1943.

Informánta OHG = Bánni Biera Ole Heandarát / Ole Henrik Gaino, riegádan 1939.

Kárttat

KKP = Kansalaisen karttapaikka. Helsinki: Maanmittauslaitos.

[|<https://asiointi.maanmittauslaitos.fi/karttapaikka/>](https://asiointi.maanmittauslaitos.fi/karttapaikka/) (10.6.22).

LMV = Lantmäteriverket. Gävle: Statens lantmäteriverk.

[<https://kso.etjanster.lantmateriet.se/>](https://kso.etjanster.lantmateriet.se/) (10.6.22).

SSR = Sentralt stedsnavnregister. Hønefoss: Statens kartverk.

[<https://www.norgeskart.no/#!?project=norgeskart&layers=1002&zoom=3&lat=7197864.00&lon=396722.00>](https://www.norgeskart.no/#!?project=norgeskart&layers=1002&zoom=3&lat=7197864.00&lon=396722.00) (10.6.22).

Vorren, Ørnulf 1989b: Veidekulturens arealfordeling, siidagrenser og ressursutnytting i Samelands nordøstlige strøk. – Bjørn Aarseth (doaimm.). *Grenser i sameland: Samiske samlinger bind XIII*. Oslo: Norsk Folkemuseum. 12–42.

[|<https://www.nb.no/nbsok/nb/c0060a1f6e1265e59a167899aafa4e59?lang=no#11>](https://www.nb.no/nbsok/nb/c0060a1f6e1265e59a167899aafa4e59?lang=no#11) (10.6.22).

Girjjálaš gáldut

Aikio, Ante 2004: An Essay on Substrate Studies and the Origin of Saami. – Irma Hyvärinen & Petri Kallio & Jarmo Korhonen (doaimm.). *Etymologie, Entlehnungen und Entwicklun- gen: Festschrift für Jorma Koivulehto zum 70. Geburtstag*. Mémoires de la Société Néophilologique de Helsinki 63. Helsinki: Société Néophilologique. 5–34.

Aikio, Samuli 2017: Davvisámi báikenamat. Kárášjohka & Deatnu: ČálliidLágádus.

- Ainiala, Terhi 1997: *Muuttuva paikannimistö*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Ainiala, Terhi & Saarelma, Minna & Sjöblom, Paula. 2008. *Nimistöntutkimuksen perusteet*. Tietolipas 221. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Bals, Berit Anne & Henriksen, Rávdná Turi & Hætta, Isak Ole J. & Klemetsen, Anne Britt & Mienna, Mathis 2002: Nuohtti ja nuohttun. – Gaski, Harald & Solbakk, John T. (doaim.). *Čállet Sámi Verddet. SFS 1992-2002. 10 jagi sámi fágateavsttaid ovddideamen. Sámi fágagirjjálaš čálliid- ja jorgaleaddjiidsearvvi 10-jagi ávvučála*. Kárášjohka: Čálliidlagadus. 51-63.
- Bongo, Mikkel P. A. 1985: *Mus ledje bálgat*. Deatnu: Jár'galæd'dji.
- Collinder, Björn 1964: *Ordbok till Sveriges lapska ortnamn*. Uppsala: Kungl. ortnamnskommissionen.
- Dalland, Olav 2012: *Metode og oppgaveskriving for studenter*. 5 utgave. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Falck, Albert 1998: *Gällivares samiska och finska ortnamn*. Efterskrift av Olavi Korhonen. Gällivare: Gällivare Sockens Hembygdsförening.
- Fjellström, Phebe 1985: *Samernas samhälle i tradition och nutid*. Stockholm: P. A. Norstedt & Söner.
- Gjessing, Gutorm 1942: *Yngre steinalder i Nord-Norge*. Oslo: Aschehoug.
 <<http://www.nb.no/nbsok/nb/94d56aefd25fe938c46888283b1dd0a5?lang=no#353>> (10.6.22).
- Helander, Kaisa Rautio 1991: *Sámegiell báikenamaid struktuvra ja deháleamos čoagginrávvagat*. – Hans Ragnar Mathisen (doaimm.). *Sámi kulturmuittut. Samiske kulturminner. Báikenammačoaggima giehtagirji*. Romsa: Keviselie. 72–93
- Helander, Kaisa Rautio 2007: *Sámi báikenamat 1700-logu eanamihtideamis – árbevieruid ja riekteipmárdusa dutkanfáddán*. – *Sámi dieđalaš áigečála* 1-2/2007. 138–160.
- Helander, Kaisa Rautio 2008: *Namat dan nammii. Sámi báikenamaid dáruiduhttin Várjjaga guovllus Norgga uniovdnađiggi loahpas*. – *Dieđut* 1/2008. Guovdageaidnu. Sámi allaskuvla.
- Helander, Kaisa Rautio 2015: *Samiske stedsnavn i Norge*. – Gulbrand Alhaug & Aud-Kirsti Pedersen (doaimm.). *Namn i det fleirspråklege Noreg*. Oslo: Novus Forlag. 45–83.

- Hætta, Anne Britt K. 2003: *Vuorašjávrrri várppit*. Lohkanbadjebargu. Guovdageaidnu: Sámi allaskuvla.
- ISK = Iso suomen kielioppi 2008. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus.
<<https://scripta.kotus.fi/visk/etusivu.php>> (10.6.22).
- Itkonen, T. I. 2011 (1958): *Koltan- ja kuolanlapin sanakirja 1*. Lexica Societatis Fenno-Ugricae XV. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
<<https://www.sgr.fi/fi/items/show/428>> (10.6.22).
- Juuso, Inger Katrine 2018: *Bivdobáikkiid namat Unjárggas. Siskkit Várjavuona oaidnemeahtun báikenamat*. Masterbargu. Guovdageaidnu: Sámi allaskuvla.
- Keskitalo, Alf Isak 1998: *Guovdageainnu suohkangirji = Kautokeino sognebok*. Guovdageaidnu: Guovdageainnu suohkan.
- Kintel, Anders 2012. *Julevsáme-dárro báhkogirjje*.
<<http://gtweb.uit.no/webdict/ak/smj2nob/index.html>> (10.6.22).
- Kiviniemi, Eero 1975: *Paikannimien rakennetyypeistä*. Suomi 118: 2. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kiviniemi, Eero 1977: *Väärät vedet. Tutkimus mallien osuudesta nimenmuodostuksessa*. SKST 337. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden seura.
- Kiviniemi, Eero 1978: Paikannimistö systeeminä. – Eero Kiviniemi (doaimm.). *Nimistöntutkimus ja paikallishistoria*. Helsinki: Paikallishistoriallinen toimisto. 73–89.
- Kiviniemi, Eero 1990: *Perustietoa paikannimistä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 516. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kiviniemi, Eero & Pitkänen, Ritva Liisa & Zilliacus, Kurt 1974: *Nimistöntutkimuksen terminologia. Terminologin inom namnforskningen*. Castrenianumin toimitteita 8. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- Klemetsen, Liv Karin 2021: *Vuorašjávrrái Goalssi geassit, Goddejoganjálmmeniitui meahccelájuiide ja Lihkolašsidgii rievssatgárddiid oahppat. Báikenamaiguin guorahallat ovdalaš olbmuid eallima Ávžžis Guovdageainnu suohkanis*. Masterbargu. Guovdageaidnu: Sámi allaskuvla.
<<https://sammas.brage.unit.no/sammas-xmlui/handle/11250/2788764>> (10.6.22).
- Korhonen, Mikko 1981: *Johdatus Lapin Kielen Historiaan*. Vol. 370. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

- KN = Nielsen, Konrad 1979 (1932–1962): *Lappisk (samisk) ordbok I–III*. Instituttet for sammenlignende kulturforskning. Universitetsforlaget, Oslo.
- Leem, Knud 1768: *Lexicon Lapponicum bipartitum, Lapponico-Danico-Latinum & Danico-Latino-Lapponicum. 1 : Pars Prima Lapponico-Danico-Latinum. Nidrosiae: Impensis Seminarii Lapponici Fridericiani.*
<<https://www.nb.no/nbsok/nb/f7147c85118952098ba3af3b2b513745?lang=no#0>> (10.6.22).
- Lehtiranta, Juhani 2015 (1989). *Yhteissaamelainen sanasto*. Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 200. 3. painos. <<https://www.sgr.fi/sust/sust200.pdf>> (10.6.22).
- Magga, Ole Henrik. 1991. Báikenamaid geavahus ja sámi kultuvra. – Hans Ragnar Mathisen (doaimm.). *Sámi kulturmuittut. Samiske kulturminner. Báikenammačoaggima giehtagirji*. Romsa: Keviselie. 5–17.
- Magga-Eira, Anni 2010: *Unit Issáha Alladievás Hoteallabuolžan. Sosioonomastihkalaš dutkamuš Sállevári bálgosa luonddunamain*. Pro gradu -dulkamuš. Oulu: Giellagas- instituhtta, Oulu universitehta.
- Mattus, Ilmari 2015: *Anarâs päikkinoomah*. Aanaar: Anarâškielâ servi.
- Määttä, Minna 2002: *Lentuan vesistönimistöä*. Pro gradu-tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Nickel, Klaus Peter & Sammallahti, Pekka 2011: *Nordsamisk grammatikk. 2. hápmi/utgave*. Kárášjohka: Davvi Girji.
- Nielsen, Konrad 1920: Til undersøkelsen av lappiske stedsnavn. – *Videnskapsselskapets skrifter 2. Historisk-Filosofisk Klasse 1. Kristiania: A. W. Brøggers boktrykkeri A.S.* 3–25.
- Nissilä, Viljo 1944: Itä-Karjalan paikannimien appellatiivisista piirteistä. – *Virittäjä* 48. 399–406.
- Nissilä, Viljo 1962: *Suomalaista nimistöntutkimusta*. Sanakirjasäätiön nimistöjaoksen julkaisuja 2. SKST 272. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- NSL 1997 = Norsk stadnamleksikon 1997 [1976]. 4. utgåva. Jørn Sandnes & Ola Stemshaug (doaimm.). Oslo: Det Norske Samlaget.
- Postholm, May Britt & Jacobsen, Dag Ingvar. 2011. *Læreren med forskerblick. Innføring i vitenskapelig metode for lærerstudenter*. Kristiansand: Høyskoleforlaget AS – Norwegian Academic press.

- Qvigstad, Just 1893: *Nordische Lehnwörter im Lappischen*. Christiania: In Commission bei Jacob Dybwad.
<<https://www.nb.no/nbsok/nb/0f52384008073e3fbec9414454c64a3e.nbdigital?lang=no#0>> (10.6.22).
- Qvigstad, Just 1938: *De lappiske stedsnavn i Finnmark og Nordland fylker*. Oslo: Aschehoug.
- Rantala, Leif 1975: *De samiska ortnamnen i Polmak*. Pro gradu-uupsats i finsk-ugrisk språkforskning. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Sammallahti, Pekka 1998: *The Saami Languages. An introduction*. Kárášjohka: Davvi Girji os.
- Sjöblom, Paula 2004: Kognitiivinen näkökulma proprien semantiikkaan – *Virittäjä* 108. 80–91.
- Sjöblom, Paula 2006: *Toiminimen toimenkuva. Suomalaisen yritysnimistön rakenne ja funktiot*. SKST 1064. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Smith, P. L. 1938. *Kautokeino og Kautokeino-lappene: en historisk og ergologisk regionalstudie*. Oslo: Aschehoug.
<<http://www.nb.no/nbsok/nb/9e7e3477d1d0c26e31a0cd678f0c4c77?lang=no#295>> (10.6.22).
- Solem, Erik 1933: *Lappiske rettsstudier*. Instituttet for sammenlignende kulturforskning, serie B. Oslo: Aschehoug.
<<https://www.nb.no/nbsok/nb/096bfdeda56adebffc365638c165df35?lang=no#3>> (10.6.22).
- Söderholm, Eira 1988: Notvarpnamn – sekundære eller genuine navn? – *Denotationsbyte i ortnamn*. NORNA-rapporter 37. 95–100.
- Tufte, Thorbjørn 1973: *Villmarksliv. med Per fra Lappoluobbal*. Oslo: Grøndahl.
<<http://www.nb.no/nbsok/nb/e0542cdae48dc1ca877e923432fa13f5?lang=no#87>> (10.6.22).
- Valkeinen, Sonja 2015: *Käärme-alkuiset perinnäiset paikannimet*. Pro gradu - tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Valtonen, Taarna 2003: *Ohcejoga Dálvadasa duottarguovllu báikenamat. Sámegiela báikenammavuogádaga semiotihkalaš guorahallan*. Pro-gradu dutkamuš. Oulu: Giellagas instituhtta.
- Valtonen, Taarna 2014: *Mielen laaksot. Neljän saamen kielen paikannimien rakenne, sanasto ja rinnakkaisnimet vähemmistö–enemmistö -suhteiden kuvastajina*.

Helsinki: Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 271 / Oulu: Giellagas-instituutin julkaisusarja 15.

Valtonen, Taarna 2022: Inarinsaamen ja koltansaamen nuotta-apajien nimet: nimeämiskulttuureja etsimässä. – *Suomalais-Ugrilaisen Seuran Aikakauskirja* 98. 437–464. <<https://journal.fi/susa/article/view/95370>> (10.6.22).

Vorren, Ørnulf 1978: Bosetning og ressursutnytting under veidekulturen og dens differensiering. – *Finnmarksvidda: Natur-kultur*. NOU 1978: 18A. Oslo, Bergen, Tromsø: Universitetsforlaget. 145–162.
<<https://www.nb.no/nbsok/nb/a947f2133e81bfcf9a162e9f837b7fe6?lang=no#1>> (10.6.22).

Vorren, Ørnulf 1989a: Innledning: Om grenser – land – samer. – Bjørn Aarseth (doaimm.). *Grenser i sameland: Samiske samlinger bind XIII*. Oslo: Norsk Folkemuseum. 9–11.
<<https://www.nb.no/nbsok/nb/c0060a1f6e1265e59a167899aafa4e59?lang=no#11>> (10.6.22).

Vorren, Ørnulf 1989b: Veidekulturens arealfordeling, siidagrenser og ressursutnytting i Samelands nordøstlige strøk. – Bjørn Aarseth (doaimm.). *Grenser i sameland: Samiske samlinger bind XIII*. Oslo: Norsk Folkemuseum. 12–42.
<<https://www.nb.no/nbsok/nb/c0060a1f6e1265e59a167899aafa4e59?lang=no#11>> (10.6.22).

Zilliacus, Kurt 1972: Nimistöieteellisten synteeseen aikaa. – *Nimikirja*. Kalevalaseuran vuosikirja 52. Helsinki: Vaasan Oy:n kirjapaino. 360–382.

Zilliacus, Kurt 1988: *Denotationsbyte*. – *Denotationsbyte i ortnamn*. NORNA-rapporter 37. Uppsala: NORNA-Förlaget. 9–10.

Zilliacus, Kurt 2002: *Forska i namn*. Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland nr. 640. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.

Eará gáldut

Aikio, Ante [2018] = Njálmmálaš diehtu Sámi allaskuvllas giđđat 2018.

Helander, Kaisa Rautio 2016: *Láidehus sámi báikenammadutkamii*.

Oahppomateriála. Guovdageaidnu: Sámi allaskuvla.

10 Mildosat

Miellidus 1: Dutkanmateriála namat kategoriserejuvvon

<p>Nama mearusoassi lea substantiiva</p> <ul style="list-style-type: none">- Godđovárpi- Holgavárpi- Máđiivárpi- Rissevárpi- Sámmálvárpi- Spáluvárpi- Veajetvárpi
<p>Nama mearusoassi lea substantiiva</p> <ul style="list-style-type: none">- Godđovárpi- Holgavárpi- Máđiivárpi- Rissevárpi- Sámmálvárpi- Spáluvárpi- Veajetvárpi
<p>Nama mearusoassi lea olbmonamma</p> <ul style="list-style-type: none">- Juonnenavárpi- Nigávárpi
<p>Nama mearusoassi lea adjektiivaaattribuhtta</p> <ul style="list-style-type: none">- Finjuvárpi- Guhkesvárpi- Ođđavárpi

- Rássávárpi

Metonymalaš sirddanamat

- Áitejohnjálbmi ~ Áitejohnjálmmevárpi
- Áiteluokta ~ Áiteluovttavárpi
- Álletnjárgávva ~ Álletnjárgávavárpi
- Álletnjárgeahči ~ Álletnjárgeaževárpi
- Ávdingáddi ~ Ávdingáttevárpi
- Ávdinnjárga ~ Ávdinnjárggavárpi
- Basejohnjálbmi ~ Basejohnjálmmevárpi
- Bierašjoganjálbmi ~ Bierašjoganjálmmevárpi
- Bieražiidmáđiinjálbmi ~ Bieražiidmáđiinjálmmevárpi
- Bierrilajoganjálbmi ~ Bierrilajoganjálmmevárpi
- Buhtetsuolu ~ Buhtetsullovárpi
- Buollánjoganjálbmi ~ Buollánjoganjálmmevárpi ~ Buollánjohnjálbmi ~ Buollánjohnjálmmevárpi
- Ciikkujohnjálbmi ~ Ciikkujohnjálmmevárpi ~ Ciikkujogašnjálbmi ~ Ciikkujogasnjálmmevárpi
- Ciikkuluokta ~ Ciikkuluovttavárpi
- Čáhppesjávri ~ Čáhppesjávrravárpi
- Čoalmmenjárga ~ Čoalmmenjárggavárpi
- Davágeašsuologávva ~ Davágeašsuologávavárpi
- Domásaviessosaiájanjálbmi ~ Domásaviessosaiájanjálmmevárpi
- Dureviessosaiájanjálbmi ~ Dureviesosaiájanjálmmevárpi
- Fielbmá ~ Fielmmávárpi
- Fielmmáluokta ~ Fielmmáluovttavárpi
- Galbaluovttavuohppi ~ Galbaluovttavuohpevárpi ~ Galbavuohppi ~ Galbavuohpevárpi
- Galbaluovttavuohppenjálbmi ~ Galbaluovttavuohppenjálmmevárpi
- Ganešluokta ~ Ganešluovttavárpi
- Gávamielli ~ Gávamiellevárpi
- Geađgečoalbmi ~ Geađgečoalmmevárpi

- Geađggiluokta ~ Geađggiluovttavárpi
- Gievnejársuolu ~ Gievnejársullovárpi
- Gievnejársuolu ~ Gievnejársullovárpi
- Goahteluokta ~ Goahteluovttavárpi
- Goahtenjárga ~ Goahtenjárggavárpi
- Hávdegáddi ~ Hávdegáttevárpi
- Hávdegáddi ~ Hávdegattevárpi
- Hávgavuohppenjálbmi ~ Hávgavuohppenjálmmevárpi
- Holgasáttu ~ Holgasáddovárpi
- Jávrečoalbmii ~ Jávrečoalmmevárpi ~ Čoalbmii ~ Čoalmmevárpi
- Jávregeahči ~ Jávregeaževárpi
- Jávreoivvuš ~ Jávreoivošvárpi ~ Oaivvuš ~ Oivošvárpi
- Joganjálbmi ~ Joganjálmmevárpi
- Láhpojohnjálmmenjárga ~ Láhpojohnjálmmenjárggavárpi
- Láhpuvuohppi ~ Láhpuvuohpevárpi
- Lojjiádjáájanjálbmi ~ Lojjiádjáájanjálmmevárpi
- Luobbaloivvuš ~ Luobbaloivošvárpi
- Nigágieddi ~ Nigágiettevárpi
- Njárgeahči ~ Njárgeašvárpi
- Njirranluokta ~ Njirranluovttavárpi
- Oaivvuš ~ Oaivošvárpi
- Oaivvuš ~ Oaivošvárpi ~ Oivošvárpi
- Ovlešluokta ~ Ovlešluovttavárpi
- Ovlešnjárga ~ Ovlešnjárggavárpi
- Ovlešnjárgeahči ~ Ovlešnjárgeaževárpi
- Ruškessáttu ~ Ruškessáddovárpi
- Sámálluokta ~ Sámálluovttavárpi
- Sáttonjárga ~ Sáttonjárggavárpi
- Seahkkamohkki ~ Seahkkamohkevárpi
- Sevdnjesluokta ~ Sevdnjesluovttavárpi
- Siedgajohnjálbmi ~ Siedgajohnjálmmevárpi
- Stuorageađgi ~ Stuorageađggevárpi
- Suologeahči ~ Suologeaževárpi

- Suologeahči ~ Suologeaževárpi
- Suolu ~ Suolovárpi ~ Sullovárpi
- Šeancil ~ Šeancilvárpi
- Šeancilmátta ~ Šeancilmáddagavárpi
- Šeancilmátta ~ Šeancilmáddagavárpi
- Unnaluovttaš ~ Unnaluovttašvárpi
- Vealevuohppi ~ Vealevuohpevárpi
- Vealevuohppi ~ Vealevuohpevárpi
- Veardnášluokta ~ Veardnášluovttavárpi
- Vilgesgeađgi ~ Vilgesgeađggevárpi

Appellatiivavuđot namat

- Jogašnjálbmi ~ Jogašnjálmmevárpi
- Jogašnjálbmi ~ Jogašnjálmmevárpi
- Rábátnjálbmi ~ Rábátnjálmmevárpi
- Unnamohkáš ~ Unnamohkášvárpi
- Unnamohkáš ~ Unnamohkášvárpi
- Unnamohkáš ~ Unnamohkášvárpi

Namat mat sisttidollet adposišuvdnaráhkadusaid

- Boastanjaveniski ~ Boastanjaveniskkevárpi
- Čievraguoikkavuolli ~ Čievraguoikkavuolevárpi
- Davágeaževárpi
- Dievavuolli ~ Dievavuolevárpi
- Garragoikkavuolli ~ Garragoikkavuolevárpi
- Gaskagoikkaniski ~ Gaskagoikkaniskkevárpi
- Gievdneguoikkavuolli ~ Gievdneguoikkavuolevárpi
- Gievdnevuohppenjálbmi ~ Gievdnevuohppenjálmmevárpi
- Juonnenamiellavuolli ~ Juonnenamiellavuolevárpi
- Lássájávri ~ Lássájávrrrevárpi
- Lássánjaveniski ~ Lássánjaveniskkevárpi

- Lássánjavevuolli ~ Lássánjavevuolevárpi
- Lulágeašsullo fávllabealli ~ Lulágeašsullo fávllabealevárpi ~
Fávllabealesuolu ~ Fávllabealesuolovárpi
- Lulágeašsullo gáttabealli ~ Lulágeašsullo gáttabealevárpi ~ Gáttabealesuolu
~ Gáttabealesuolovárpi
- Lulágeaževárpi
- Málmenamiellevuolle ~ Málmenamiellevuolevárpi
- Miellevuolli ~ Miellevuolevárpi
- Miellevuolli ~ Miellevuolevárpi
- Mohkkenjaveniski ~ Mohkkenjaveniskkevárpi
- Mohkkenjavevuolli ~ Mohkkenjavevuolevárpi
- Veardnášluovtta lullegeahči ~ Veardnášluovtta lullegeaževárpi
- Vearretnjaveniski ~ Vearretnjaveniskkevárpi
- Vearretnjavevuolli ~ Vearretnjavevuolevárpi
- Vuovddevuolli ~ Vuovddevuolevárpi

Vuoddoosi ellipsa

- Livatvárpi ~ Livat

Mearusoassi spesifisere báikenama

- Lulit Ruškessáttu ~ Lulit Ruškessáddovárpi
- Lulit Vilgesgeađgi ~ Lulit Vilgesgeađggevárpi
- Galbaluovtta Rissevárpi ~ Rissevárpi
- Áiteluovtta Doaresvárpi
- Lullegeašnjárgga Davitvárpi
- Lullegeašnjárgga Lulitvárpi

Miiddus 2: Dutkanguovllu namat listejuvvon ja nummirastojuvvon kárttaid mielde

Nr.	Várpi
	Náhpoljogas
1.	Fielbmá ~ Fielmmávárpi
	Dálloluobbalis
2.	Sáttonjárga ~ Sáttonjárggavárpi
3.	Suolu ~ Suolovárpi ~ Sullovárpi
4.	Suologeahči ~ Suologeaževárpi
5.	Luobbaloaivvuš ~ Luobbaloaivvošvárpi
6.	Unnamohkáš ~ Unnamohkášvárpi
7.	Rábátnjálbmi ~ Rábátnjálmmevárpi ~ Jogašnjálbmi ~ Jogašnjálmmevárpi
8.	Ávdinnjárga ~ Ávdinnjárggavárpi ~ Ávdingáddi ~ Ávdingáttevárpi
9.	Holgasáttu ~ Holgasáddovárpi Čoalmmenjárga ~ Čoalmmenjárggavárpi
10.	Bieražiidmáđiinjálbmi ~ Bieražiidmáđiinjálmmevárpi
11.	Finjuvárpi ~ Hávdegáddi ~ Hávdegáttevárpi
12.	Risevárpi
	Gaskkamusuobbalis
13.	Sámmálvárpi ~ Sámmálluokta ~ Sámmálluovttavárpi
14.	Šeančilmátta ~ Šeančilmáddagavárpi

15.	Stuorageađgi ~ Stuorageađggevárpi
16.	Geađggiluokta ~ Geađggiluovttavárpi
	Bajimusluobbalis
17.	Njirranluokta ~ Njirranluovttavárpi
18.	Geađgečoalbmi ~ Geađgečoalmmevárpi
19.	Livatvárpi ~ Livat
	Láhpojávrris
20.	Ruškessáttu ~ Ruškessáddovárpi
21.	Lulit Ruškessáttu ~ Lulit Ruškessáddovárpi ~ Unnamohkáš ~ Unnamohkášvárpi
22.	Jávreoaivvuš ~ Jávreoivošvárpi ~ Oaivvuš ~ Oivošvárpi
23.	Jávregeahči ~ Jávregeaževárpi (~ Jávregeašvárpi)
24.	Ciikkujohnjálbmi ~ Ciikkujohnjálmmevárpi ~ Ciikkujogašnjálbmi ~ Ciikkujogasnjálmmevárpi
25.	Ciikkuluokta ~ Ciikkuluovttavárpi
26.	Joganjálbmi ~ Joganjálmmevárpi
27.	Miellevuolli ~ Miellevuolevárpi
28.	Miellevuolli ~ Miellevuolevárpi
29.	Ovlešnjárga ~ Ovlešnjárggavárpi ~ Ovlešnjárgeahči ~ Ovlešnjárgaževárpi
30.	Guhkesvárpi ~ Galbaluovttavuohppenjálbmi ~ Galbaluovttavuohppenjálmmevárpi
31.	Galbaluovttavuohppi ~ Galbaluovttavuohpevárpi ~ Galbavuohppi ~ Galbavuohpevárpi
32.	Ovlešluokta ~ Ovlešluovttavárpi
33.	Galbaluovtta Rissevárpi ~ Rissevárpi
34.	Juonnenavárpi ~

	Juonnenamiellevuolli ~ Juonnenamiellevuolevárpi
35.	Jávrečoalbmi ~ Jávrečoalmmevárpi ~ Čoalbmi ~ Čoalmmevárpi
36.	Lulágeašsullo fávllabealli ~ Lulágeašsullo fávllabealevárpi ~ Fávllabealesuolu ~ Fávllabealesuolovárpi
37.	Suologeahči ~ Suologeaževárpi
38.	Lulágeašsullo gáttabealli ~ Lulágeašsullo gáttabealevárpi ~ Gáttabealesuolu ~ Gáttabealesuolovárpi
39.	Vuovddevuolli ~ Vuovddevuolevárpi
40.	Sevdnjesluokta ~ Sevdnjesluovttavárpi
41.	Seahkkamohkki ~ Seahkkamohkevárpi
42.	Ođđavárpi
43.	Rássavárpi ~ Unnamohkáš ~ Unnamohkášvárpi
44.	Áitejohnjálbmi ~ Áitejohnjálmmevárpi ~ Áiteluokta ~ Áiteluovttavárpi
45.	Áiteluovtta Doaresvárpi
46.	Álletnjárgávva ~ Álletnjárgávavárpi
47.	Álletnjárgeahči ~ Álletnjárgeaževárpi
48.	Ganešluokta ~ Ganešluovttavárpi
49.	Veardnášluovtta lullegeahči ~ Veardnášluovtta lullegeaževárpi
50.	Gođđovárpi
51.	Veajetvárpi
52.	Bierašjoganjálbmi ~ Bierašjoganjálmmevárpi ~ Veardnášluokta ~ Veardnášluovttavárpi
53.	Nigávárpi
54.	Davágeašsuologávva ~ Davágeašsuologávavárpi
55.	Lulit Vilgesgeađgi ~ Lulit Vilgesgeađggevárpi
56.	Vilgesgeađgi ~ Vilgesgeađggevárpi
57.	Fielmmáluokta ~ Fielmmáluovttavárpi

58.	Nigágieddi ~ Nigágiettevárpi
59.	Lojjiádjáviessosaiájanjálbmi ~ Lojjiádjáviessosaiájanjálmmevárpi
60.	Dureviesosaiájanjálbmi ~ Dureviessosaiájanjálmmevárpi
61.	Domásaviesosaiájanjálbmi ~ Domásaviesosaiájanjálmmevárpi
	Basejávrris
62.	Oaivvuš ~ Oaivvošvárpi ~ Oivošvárpi
63.	Buollánjoganjálbmi ~ Buollánjoganjálmmevárpi ~ Buollánjohnjálbmi ~ Buollánjohnjálmmevárpi
64.	Spáluvárpi
65.	Hávdegáddi ~ Hávdegattevárpi
66.	Lullegeašnjárgga Davitvárpi
67.	Lullegeašnjárgga Lulitvárpi
68.	Jogašnjálbmi ~ Jogašnjálmmevárpi
69.	Šeancil ~ Šeancilvárpi ~ Šeancilmátta ~ Šeancilmáddagavárpi
70.	Gohtenjárga ~ Gohtenjárggavárpi ~ Gohteluokta ~ Gohteluovttavárpi
71.	Unnaluoovttaš ~ Unnaluoovttašvárpi
	Guhkesjávrris
72.	Davágeahči ~ Davágeaževárpi ~ Holgavárpi
73.	<i>Ii leat namma</i>
74.	<i>Ii leat namma</i>
75.	<i>Ii leat namma</i>
76.	Lulágeahči ~ Lulágeaževárpi ~ Máđiivárpi
	Roggejávrris

77.	Oaivvuš ~ Oaivvošvárpi
78.	<i>Ii leat namma</i>
79.	<i>Ii leat namma</i>
80.	Dievavuolli ~ Dievavuolevárpi
81.	Njárgeahči ~ Njárgeašvárpi
	Láhpojogas
82.	Vealevuohppi ~ Vealevuohpevárpi
83.	Vealevuohppi ~ Vealevuohpevárpi
84.	Buhtetsuolu ~ Buhtetsullovárpi
85.	Čievraguoikkavuolli ~ Čievraguoikkavuolevárpi
86.	Basejohnjálbmi ~ Basejohnjálmmevárpi
87.	Málmenamiellevuolli ~ Málmenamiellevuolevárpi
88.	Bierrilajoganjálbmi ~ Bierrilajoganjálmmevárpi
89.	Gávamielli ~ Gávamiellevárpi
90.	Hávgavuohppenjálbmi ~ Hávgavuohppenjálmmevárpi
91.	Gaskaguoikaniski ~ Gaskaguoikaniskkevárpi
	Guovdageaineatnu
92.	Láhpojohnjálmmenjarga ~ Láhpojohnjálmmenjarggavárpi
93.	Láhpovuohppi ~ Láhpovuohpevárpi
94.	Garraguoikkavuolli ~ Garraguoikkavuolevárpi
95.	Vearretnjavevuolli ~ Vearretnjavevuolevárpi
96.	Vearretnjaveniski ~ Vearretnjaveniskkevárpi
97.	Lássánjavevuolli ~ Lássánjavevuolevárpi
98.	Lássánjaveniski ~ Lássánjaveniskkevárpi
99.	Lássájávri ~ Lássájávrrrevárpi
100.	Mohkkenjaveniski ~ Mohkkenjaveniskkevárpi
101.	Mohkkenjavevuolli ~ Mohkkenjavevuolevárpi
103.	Boastanjaveniski ~ Boastanjaveniskkevárpi
104.	Gievdnevuhppenjálbmi ~ Gievdnevuhppenjálmmevárpi
105.	Siedgajohnjálbmi ~ Siedgajohnjálmmevárpi

106.	Gievdnejársuolu ~ Gievdnejársullovárpi
107.	Gievdnejársuolu ~ Gievdnejársullovárpi
108.	Gievdneguoikkavuolli ~ Gievdneguoikkavuolevárpi
	Čáhppesjávri
102.	Čáhppesjávri ~ Čáhppesjávrrrevárpi

Miiddus 3: Dutkanguovllu kárttat, main leat várppit nummirastojuvvon

